DISS. B 1245

K O M L Ó I P A R S T R U K T U R Á J Á N A K Á T A L A K U L Á S A

Készitette:

Litkei József

1975.

I. A FÖLDRAJZI KÖRNYEZET GAZDASÁGI HASZNOSSÁGA

Komló a Mecsek-hegység "É"-i lejtőire települt város. Az itt folyó gazdasági tevékenység számára sajátos természeti környezet biztositja a termelési feltételeket. Ezeket az egyes társadalmak - különböző fejlettségü termelőerői miatt - eltérő szinvonalon hasznositották és hasznositják jelenleg is. A fontosabb gazdasági ágazatokban /szén és kőbányászat, mezőgazdaság, közlekedés/ elért eredményeket, a gazdaságosság fokát - a jelenlegi fejlett termelőerők szintén is - lényegesen befolyásolja a Mecsek geológiai szerkezete, felszindomborzat, éghajlat, vizrajz, a talaj stb. Komlón csak a közelmultban alakultak olyan iparágak, amelyek kevésbé függenek az adott táj természetföldrajzi feltételeitől. /MOM, Május 1.Ruhagyár, Szolgáltató ipar/ A szénbányák és a kőbánya telepitését a természetes előfordulások határozták meg. A technika fejlődésével az ember mind mélyebben megismerte környezetének kincseit. Bár a komlói térségben az utóbbi években uj anyagokat nem tártak fel, de a mélyszintü bányászkodás megteremtésével /Zobák-bánya/ gazdag és kiváló minőségü szénkészletre akadtak. Ennek kitermelése viszont csakis fejlett technikai berendezésekkel lehetséges. A kőzet nagyon gazdaságos hasznositása is csak korszerü eszközökkel biztositható.

Komlón a gazdasági élet alakulását, szerkezetét meghatározta, hogy hiányzik a természeti feltételek változatossága. Egyetlen jelentős tényező, /szénelőfordulás/ teljesen egyoldalu fejlődést biztositott.

Ezekután vizsgáljuk meg milyen feltételeket kínál a természetes táj a társadalmi tevékenység számára:

A/ A Mecsek-hegység földtani viszonyai, különös tekintettel a szénbányászatra

A gránit alaphegységre települő mezozoos fedőhegység szerkezetileg sokféle rétegből épül fel. Az alsó és középtriászt agyagpala, dolomit és mészkő képviseli. A felső triászból a raeti emelet fejlődött ki agyagpala és homokkő képződményekkel. A triász rétegekre települt alsó jura időszak gazdag széntelepes homokkőösszlete jelentős. Ez többségében a Ny-K-i Mecseket elválasztó ÉNy-DK irányu KOMLÓ-HOSSZUHETÉNY-i völgyben helyezkedik el. A Palynológiai vizsgálatok szerint a jura alsó liász időszak lagunáiban képződött szén, többnyire magvas-páfrányokból, cycadinae, Bennettitinae ginkgoinae és egyéb növényekből jött létre.

A krétában - az ausztriai fázis hatására - bekövetkezett vulkáni tevékenységet eredményezett. Ennek termékeit a komló környéki bányákban jól tanulmányozhatjuk /trachidalerit, fonolit/-

Ahol a trachidolerit a széntelepet áttörte a mechanikai roncsoláson kivül teljes kokszosodást idézett elő. A kőszén hamutartalmát is lényegesen megnövelte.

További szerkezeti változást eredményezett e középmediterránban a szávai-steier fázis hatására bekövetkezett hegységmozgás. Ennek eredményeként a Mecsek hosszanti és haránt törésekkel rögökre darabolódott /Vulkáni működést is eredményezett. Komló térségében ekkor képződött az amfibólandezit/. Ezt erős tönkösödés, majd a Pannon-tenger transzgressziója követte.

1.ábra

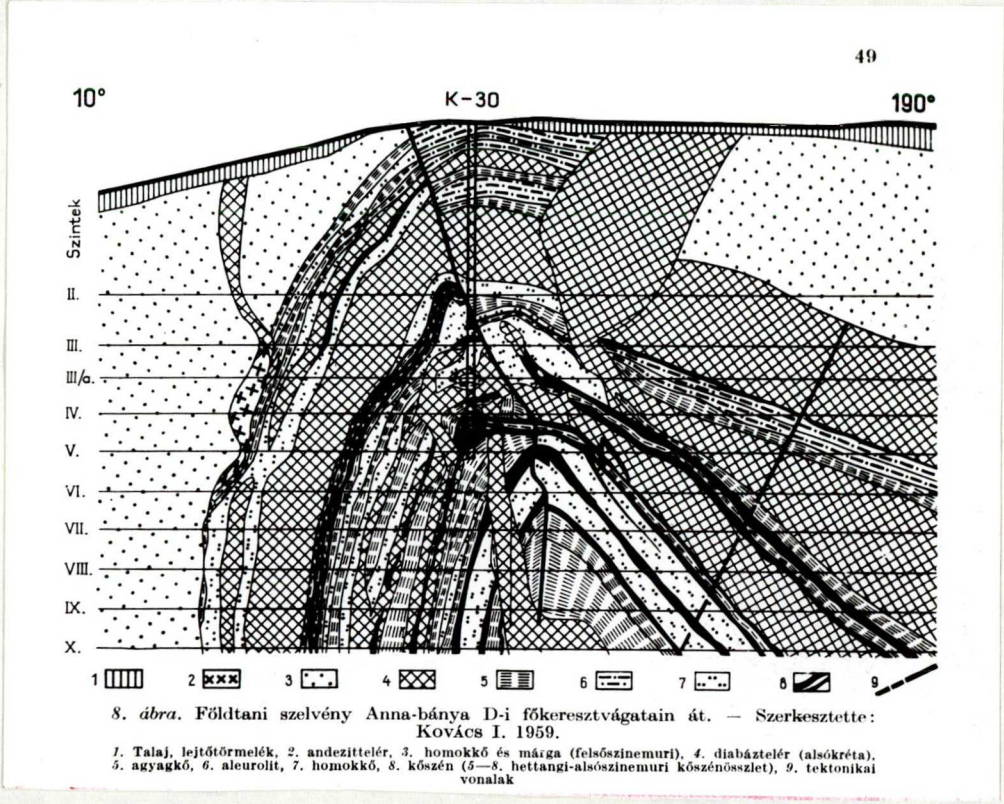

8. ábra. Földtani szelvény Anna-bánya D-i főkeresztvágatain át. — Szerkesztette: Kovács I. 1959.

1. Talaj, lejtőtörmelék, *2.* andezittelér, *3.* homokkő és márga (felsőszinemuri), *4.* diabáztelér (alsókréta), *5.* agyagkő, *6.* aleurolit, *7.* homokkő, *8.* kőszén (*5—8.* hettangi-alsószinemuri kőszénösszlet), *9.* tektonikai vonalak

2. ábra

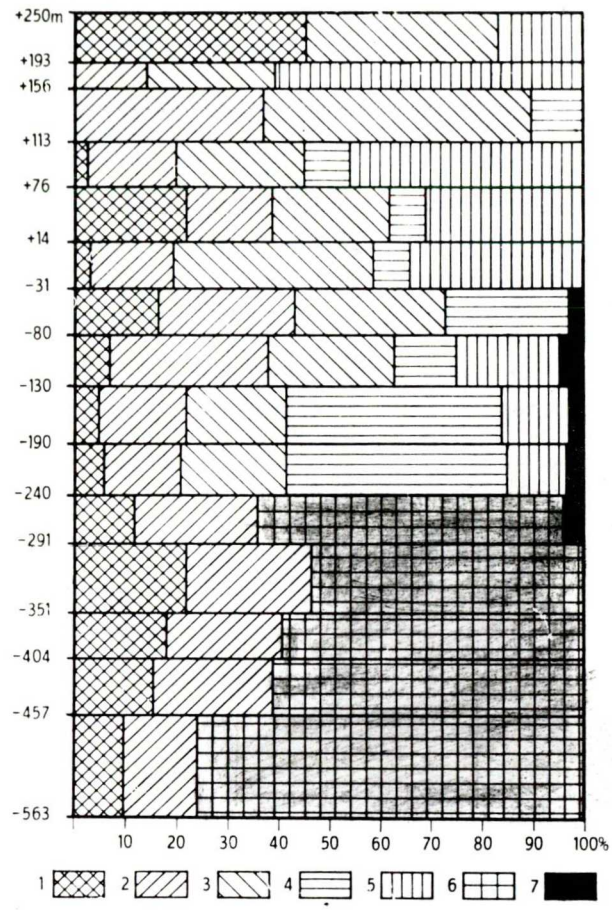

63. ábra. Működő üzemek műrevaló készletének tömegalakulási grafikonja

1. Pécsbánya, *2.* Szabolcs, *3.* Vasas, *4.* Kossuth, *5.* Béta, 6. Zobák, *7.* Északi terület

A rhodáni és a román alpi jegységképző fázisok hatására nagyarányu átbillenés rétegcsuszás és pikkelyes feldarabolásolás jött létre. Mindezek a földtani események alapvetően meghatározták a Komló körzetében levő liász szénbányák gazdaságosságát. /L. 1 ábra/ A földtani viszonyokkal összefüggő főbb problémák:

- Vetődésekkel, gyürődésekkel felszabdalt, intruziókkal átszött a széntelepes réteg.
- A rétegcsuszások, vetődések, felboltozódások miatt meredek a szénrétegek dőlése. Ez lehetetlenné teszi az egységes fejtésmód kialakulását. A gépi művelés nagy nehézségekbe ütközik.
- A szigoru bányabiztonsági követelmények /sujtólég, szénporrobbanás, bányatüz, meredek település/ miatt magas a bányászkodás önköltsége.
- A vulkáni intruziók miatt az egyes széntelepek minősége nagyon eltérő.
- A vetődések miatt nagy a művelési mélység. /L. 2 ábra/ Látható az ábrán, hogy a jelentősebb készletek a - 190 m-es szintnél kezdődnek. /Ez a külszintől 400-500 m mélységben van. A jövedelmezőség szempontjából célszerü a - 190 m feletti széntelepeket művelni, mivel itt kisebb a nyomás, nincs olyan nagy sujtólégveszély, könnyebb a bányászkodás. Nehezíti a munkát, hogy a felső szintek szénvagyona jórészt kis tömbökben helyezkedik el és nagy a szén hamutartalma.
- A bonyolult, erősen diszlokált településviszonyok miatt bizonytalanság tükröződik a telepek megkutatottsági fokának arányaiban is. / táblázat/ Kevés az "A" kategóriáju széntelep. A zobáki bányamező még kevésbé feltárt. Bétán a trachi-

dolgozit intenziók akadályozzák a jobb megkutatottságot. Az elkövetkezendő években a kutató, feltáró munka várhatóan fellendül /energiahelyzet/. A zavart intenziókkal átszőtt településviszonyok nagyon megnehezitik a feltáró munkát. Erről tájékoztat az alábbi táblázat: / táblázat/

1000 t termelésre eső kihajtott végathossz.

Üzem	1965. fm/1000 t
Kossuth Bányaüzem	14,57
Béta Bányaüzem	32,82
Zobák Bányaüzem	23,40
Mecsek működő bányái	21,56

- Kőszéntelepek erősen feldaraboltak.

A hegységszerkezeti mozgások miatt, a lencsés kifejlődés nagyon gyakori. Az egyes lencsékben található kőszéntömbök eltérő nyomás és hőviszonyoknak voltak kitéve, ezért kémiailag eltérő a fűtőértékük, hamutartalmuk és a kokszolódó képességük. Ez spk gondot okoz a szénfeldolgozásnál.

A földtani viszonyokból fakadó, a bányászkodást nehezitő tényezők ellenére is, hazánk egyik legértékesebb energiahordozója a mecseki szén. Népgazdaságunk számára a jelenben és az elkövetkezendő években is alapvető fontosságu nyersanyagbázis.

B/ A komlói amfibolandezit kőzettani leirása és genezise

A miocén-kori vulkanizmus terméke az amfibolandezit

Az ÉNy-DK irányban huzódó andezit tömeg a Mecsek-hegység elkülönült darabja. A Kövesd-hegy folytatásának tekinthető. Területileg az eléggé zavart településü mecseki liász övben talál-

ható. VADÁSZ ELEMÉR szerint az alsó helvéti édesvizi lagunás, vizzel boritott területen tört fel monogén kriptovulkánként ez az anyag. A vulkáni utóhatások is nagyrészt dedett állapotban a mélyben érték. Az elmult években a növekvő termelés többszöri alapos kőzettani vizsgálatot követelt. E vizsgálódások eredményeképpen ROZLOZSNYIK, majd NOSZKI is kimutatta, hogy az andezit tömegben levő VADÁSZ által elváltozott andezitnek nevezett kőzet nem egyéb, mint andezittufa. TOKODY LÁSZLÓ szerint a Macskalyuk nevü kőfejtőben a friss kőzethasadékokban sárgás, vörösesbarnás ásványi anyag bentonit található. Ez az anyag minden bizonnyal andezittufából származik, a vulkáni üvegnek hidrotermális átalakulásával. A kőbánya bejáratánál végzett kutatófurás is azt igazolta, hogy az elváltozott andezitnek vélt kőzet andezittufa. A furásszelvény 3. és 4. rétege agglomerátumos adnezittufa, a 2.réteg mállott lilás-vörös andezit. A tufában levő andezit adarbok azonosak a szürke anfzbólandezittel. A Mecsekhegységi andezit vulkánosság TOKODY szerint tehát tufaszórással kezdődött. Ez viszonylag rövid ideig tartott, mintegy 19,65 m vastagságu réteget eredményezett.

A kitörés nem volt heves. A keletkezett lapillik kisméretüek. Ezeket a tufában megtalálhatjuk. A lapillik anyaga andezit. A tufa anfiból-andezitje a későbbi hidrotermális folyamatok során szenvedett változást. Erre az agglomerátumos tufára ömlött rá az andezit láva. 1961-ben RAVASZNÉ-NAGYNÉ a Mecsek-hegység helvéti tufái cimen közzétett jelentésükben megemlitik, hogy a komlói andezitbányában az andezit pseudoagglomerátumosodott felszinén fekvő congériás homokban dacittufa is előfordul.

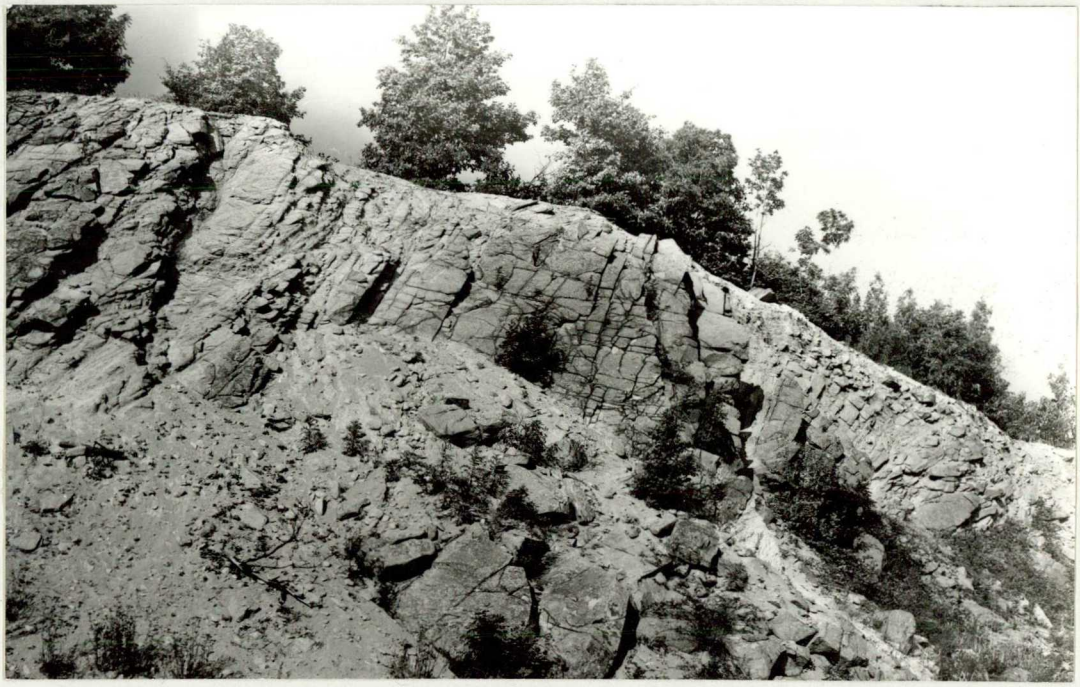

1.kép.A kőbánya andezitfala

Az építőanyagipar elsősorban az andezit lávát igényli. Ez vegyi összetétele alapján tömör amfiból kristályokból augitból, ametisztből és piritből áll. A kőzet kovasav tartalma magas /57 %/ nyomószilárdsága 1200-2400 kg/ cm2. A kőzet üde állapotban szürkés szinü, vulkáni utóhatásokra vöröses-barna, érdes tapintásu. Nagy nyomószilárdsága miatt az amfibólandezit kiváló utburkoló kőzetként használható. A kőzet eme hasznos tulajdonságát a komlói feltárásban 1928 őszén ismerték fel. Azóta hasznositják utburkoló, valamint alapozó kőzetként és beton nyersanyagaként.

C/ Felszindomborzat

Közvetve a város valamennyi termelőegységének kihat a gazdaságosságára, közvetlenül viszont elsősorban a mezőgazdaság és a közlekedés jövedelmezőségére van hatással.
Komló a Mecseket kettéválasztó szerkezeti vonalban fekszik.
A város átlagos tengerszint feletti magassága 215 m. A település tengelyében folyik a Kaszárnya patak, melynek jobb és baloldalán 250-300 m-es dombok emelkednek. Ezek platóin, valamint a patak völgytalpjában települt a fiatal város.

A kökönyösi városrész a 294 m magas Határtető platószerü É-i részére települt. Kenderföld pedig a 310 m magas Szalai-tető lealacsonyodó D-i oldalán helyezkedik el. Gesztenyés a Kövestető ÉK-i lankáira épült.
Az emlitetteken kivül Komló közvetlen környékén több 300 m körüli, vagy magasabb csucs található. Ilyenek a Hasmány /298 m/ Somos-tető /364 m/, Pintok-tető /381 m/, Jánosi közelében a Pusztaerdő /275 m/ és a Szöghegy /350 m/. Ezek a csucsok szerkezeti vonalak segitségével egymástól jól elkülönithetők.

A SZÁNTÓ- ÉS LEGELŐTERÜLETEK LEJTŐVISZONYOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

SZÁNTÓTERÜLET:

1966

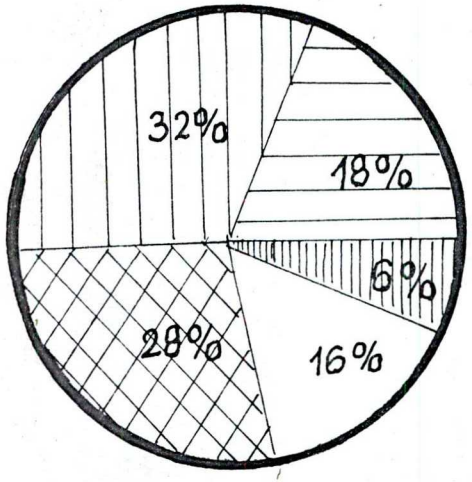

1970

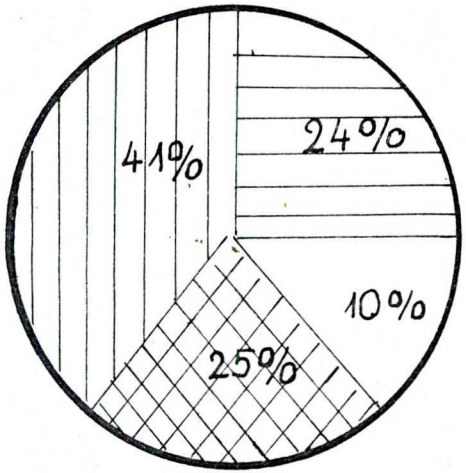

LEGELŐTERÜLET:

1966

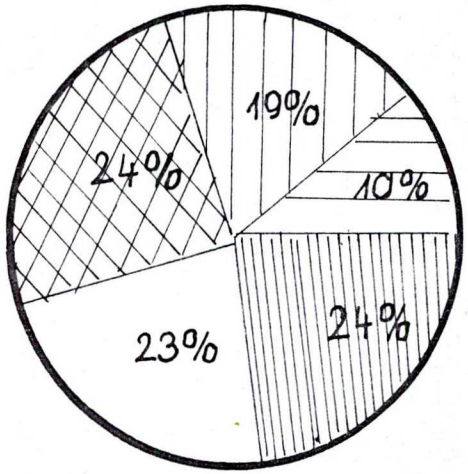

1970

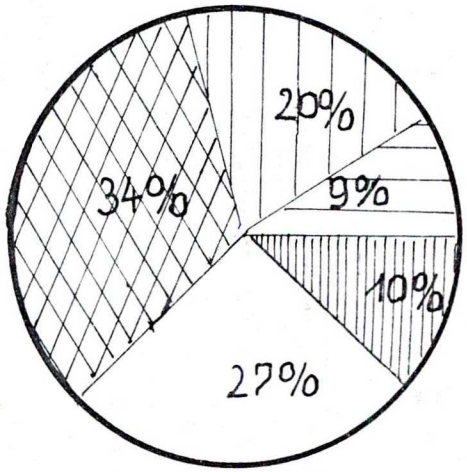

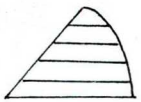
0-5%-OS LEJTŐ

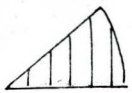
5,1-12%-OS LEJTŐ

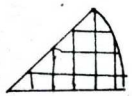
12,1-17%-OS LEJTŐ

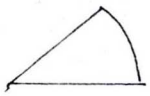
12,1-25%-OS LEJTŐ

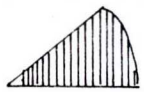
25-%-OS LEJTŐ

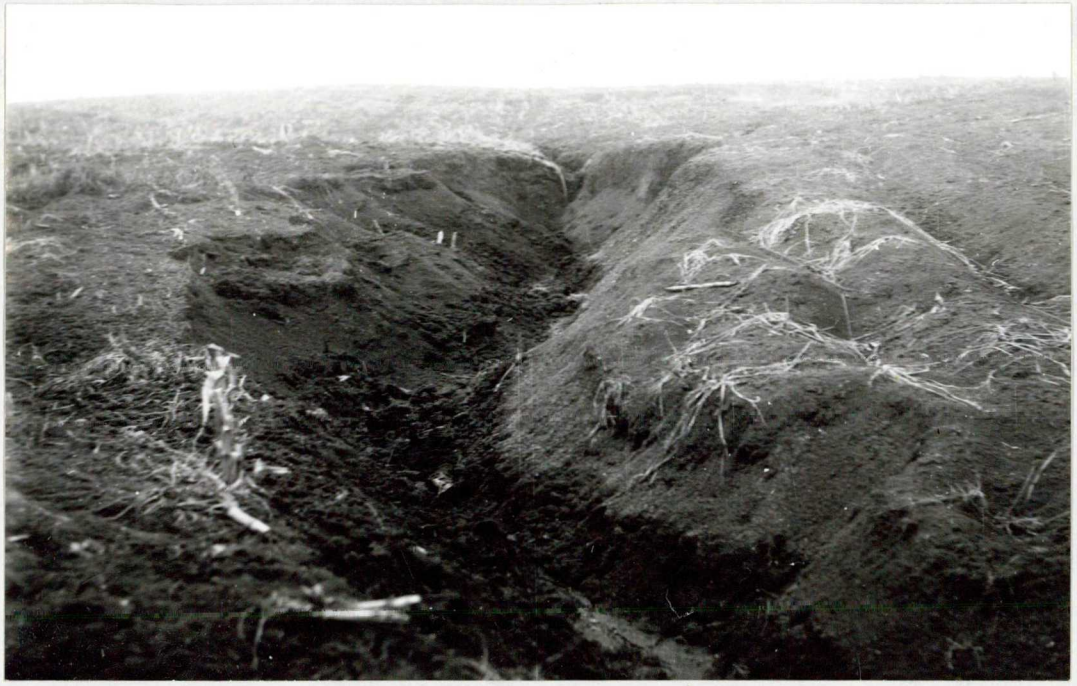

2. kép. Erózióm a sikondai utelágazásnál



3. kép. Erózió a sikondai utelágazásnál



4.5. kép.Suvadás Mánfa határában



Felépitésükben keveredik a triász koru anisusi vastagpados mészkő, és a sötét szinü tüzköves jura mészkő. A már emlitett miocénkori vulkanizmus terméke az amfibólandezit.
A középkori alapképződményeket - különböző vastagságu pannon agyag pleisztocén lösz boritja.

A dombok között csak időszakos vizfolyást találunk. Vizüket a Kaszánya patak gyüjti össze. Komló körzetében a müvelhető földterület 30 %-a 12-25 %-os lejtőjü felszinen van. Ez a tény az eredményes növénytermesztő munkát nagyon hátráltatja. Egyes helyeken szinte lehetetlenné teszi. A felületi vizfolyások már 5-12 %-os lejtésü tájakon is jelentős energiát képviselnek és szembetünő rétegeróziót okoznak. A közepes 15-17 %-os lejtőkön a viz lefolyása gyors, az erózió barázdás felszini formakincseket hoz létre. Nagy vizmpsások keletkeznek. A 17-25 %-os erősen lejtős területeken a felületi vizlepel és a vizfolyások energiája egyaránt nagy. A rétegerózió mellett a barázdás, vizmosásos erózióformák is megtalálhatók. A meredek lejtőjü területeken, ahol a lejtés értékei meghaladják a 25 %-ot, ott tartós és gazdaságos müvelés nem lehetséges. /L. 3. ábra/
Az erős agyag bemosódás miatt a kolloidrészek mind mélyebb szintre vándorolnak, ezáltal a talaj vizáteresztőképessége egyre rosszabb lesz. Eltömődnek azok a pórusok, amelyekben a viz lefelé vándorolhat. Ilyen körülmények között a vizáteresztés teljesen megszünhet. A csapadékot a talaj nem tudja befogadni, igy az lefolyik a felszinen és sulyos talajpusztulást okoz.

D/ <u>Az éghajlat</u>

Komló és környéke a Dunántuli éghajlati körzetbe tartozik. Ezen a területen főleg a felszindomborzat hatására eltérő éghajlati

vonatkozásokat figyelhetünk meg, aminek oka, a mindenkori időjárási elemek más-más kifejlődésében kereshetők.

A körzetre, igy Komló környékére is általában jellemző, hogy itt érvényesül legkevésbé a kontinentalis hatás. Elégséges a csapadék. Itt köszönt be legkorábban a tavasz, a nyár mérsékelten meleg. Mezo és mikroklimában az ország leggazdagabb területe.

a./ Hőmérséklet

A hőmérséklet alakulása szorosan összefügg a napsugárzás időtartamával. Komló térségében az évi napsütéses órák száma 2000 óra átlagosan ez magyarországi lehetséges besugárzási időtartamnak 45,5 %-a. Az országban csak a Duna-Tisza köze, valamint a Tiszántul D-i része kap több napfényt /pl. Szeged 2068 óra, Kalocsa 2072 óra, stb./

A Mecsek éghajlatmódositó hatását akkor vehetjük igazán észre, ha az aránylag közel fekvő Pécs éghajlati viszonyaival végzünk összehasonlitást. Mivel Komló a Mecsek É-i oldalán fekszik, igy a hegység nem tudja "kiszürni" azokat az északias légáramlatokat, amelyeknek fizikai állapotai és állapotváltozásai "zordabbá" teszik Komló klimáját, mint amilyennel Pécsett találkozunk. A napsütéses órák száma Komlón januárban 80-90 között mozog, mig juliusban a 300-at is eléri. Kedvezőnek mondható a tenyészidőszak 1500 órás besurágzási időtartama /áprilistól-októberig/, ami elsősorban a szántóföldi kulturáknak kedvez.

Természetes, hogy a sugárzás időtartama függ a mindenkori felhőzöttségtől. A felhőzöttség értéke 40-45 % között mozog legborultabb a december, amikor az emlitett érték eléri a 80 %-ot is, sőt esetenként tul is haladja.

Ha derült napok számot vesszük figyelembe, amikor az égbolt felhőzöttsége legfeljebb 20 % lehet - Komlón kedvező a helyzet, éves szinten 70 nap, míg a borult napok valószínüsége 100 nap - ekkor az égbolt 80 vagy annál nagyobb %-ban borult.

Mint már említettem, hogy a besugárzással párhuzamosan kell vizsgálni a hőmérséklet alakulását. Komló évi közepes hőmérséklete 9,5 C°, fél fokkal alatta marad az országos átlagnak, ami sajátos fekvésével magyarázható. A legmelegebb hónap középhőmérséklete is mindössze 19,5 C° /julius/ /Pécs évi középhőmérséklete 11,4 C°, juliusi középhőmérséklete 21,8 C°/.

A januári középhőmérséklet - 1,5 /Pécs - 0,5 C° az áprilisi középhőmérséklet 9 C° /Pécs, 11,7 C°/, az októberi középhőmérséklet 10 C° /Pécs 11,7 C°/. Az eltérések Pécs javára a Mecsek mérséklő hatásának köszönhető. Az 5 C°-os napi középhőmérséklet tavaszi és őszi határnapja általában március 15-e és november 10-e között van.

5 C°-ot meghaladó középhőmérsékletü napok száma 235.

A kalászosok tenyészidőszakának középhőmérséklete 12,5 C°, míg a kapásoké valamivel magasabb, 16 C°.

Az alábbi táblázat pedig tájékoztatásul szolgál a Komló térségében kifejeződő hőmérsékleti megnyilvánulásokra.

.....táblázat

A havi középhőmérséklet évi ingása	21 C°
A 10 C°-os napi középhőmérséklet tavaszi határnapja	IV.20.
A 10 C°-os napi középhőmérséklet őszi határnapja	X.15.
Az első fagy átlagos napja	X.25.

A 10 C°-os meghaladó középhőmérsékleti napok száma	170
Az utolsó fagy átlagos napja	IV.10.
A fagyos napok száma kb. /a minimum 0 C°- vagy kisebb/	100
A fagymentes napok száma	265
A téli napok száma /a hőmérséklet 0 C°alatt/	35
A zord napok száma /a hőmérséklet - 10 C° - vagy alacsonyabb/	12
Az átlagos évi legmagasabb hőmérséklet	34 C°
Az átlagos évi legalacsonyabb hőmérséklet	- 16 C°
A hőmérsékleti kontinentalitás	1,5 C°

b./ Csapadék

Másik igen fontos időjárási, illetve éghajlati elem. A csapadékot elsősorban az ÉNY-i szelek hozzák. A dombhátak teljes egészében kiszolgáltatottak az északias szeleknek, védettséget csak egyes völgyek élveznek. A csapadék átlagos értéke többéves mérés alapján 751 mm, a Mecsek területén csak a Misina-tető 783mm-es értéke mulja felül, mig Pécs csapadékértéke csak 714 mm. Az adatok itt is mutatják a Mecseknek már többször emlitett éghajlatmódositó hatását. Komló a Mecseknek az esős, Pécs az "esőárnyékos" oldalán fekszik. A csapadék eloszlása az egyes évszakokban más és más,amit az alábbi kis táblázat is mutat.

A csapadék eloszlása /50 éves átlag/

táblázat

Télen	133 mm
Tavasszal	202 mm
Nyáron	218 mm
Ősszel	198 mm

Láthatjuk, hogy legszárazabb a tél, és legcsapadékosabb a nyár. Az a tapasztalat, hogy a tél nedvesebb és lucskosabb a nyárnál azzal magyarázható, hogy a téli csapadék nem párolog el és nem szivárog be a talajba olyan gyorsan mint nyáron. Az őszi másodlagos csapadékmaximum, amely mediterrán hatásra alakul ki 10-20 mm-es többlettel elsősorban Pécsett jelentkezik

Az egyes hónapok csapadékértéke is igen eltérő, amelyről az alábbi táblázat tájékoztat bennünket:

Csapadék havi eloszlása /50 éves átlag/
/mm/

/1900-1950-ig/

táblázat

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Komló	40	42	50	68	84	78	70	70	67	73	58	51
Pécs-Misina	44	42	56	77	82	75	71	69	66	80	66	55
Pécs-Tanárk.	41	38	50	68	75	68	64	62	62	74	64	46

A tenyészidőszak csapadéka - ha az megfelelő eloszlásban esik - kielégitőnek mondható, 450 mm. Igy egyes nagyon szélsőséges esztendőktől eltekintve aszályveszélytől nem kell tartani.

A levegő relativ páratartalmának átlagos értéke 62 %.

A csapadék az év folyamán a legváltozatosabb formában szokott hullani, leggyakoribb mégis az eső és a hó. A havazás első és utolsó napjai XI.hó 20.és III.25-e között a legvalószinübb. A havas napok száma általában 25-30, a hótakaró napoké 40-45.

Az átlagos havi, évi, nyári és téli félévi csapadékösszegek /mm/

/1901-1950./

táblázat

Állomás	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Év
Komló	43	44	48	68	80	77	69	65	62	71	68	51	746
Pécs /Ped. Főisk./	39	40	45	65	69	66	60	59	56	68	69	47	683

	IV-IX.	X-III.
Komló	421	325
Pécs/Ped.Főisk./	375	308

A legnagyobb és legkisebb havi, évi, nyári és téli félévi csapadékösszegek /mm/ 1901-1950.

táblázat

Állomás	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Év
Komló Max.	108	144	157	153	195	182	199	177	171	202	194	107	1048
Min.	3	5	1	5	7	15	4	7	0	6	2	7	456
Pécs Max. /Egyetem/	85	119	146	155	171	143	156	144	147	195	196	112	950
Min.	2	4	4	2	5	12	4	6	1	5	0	7	440

	IV-IX.	X-III.
Komló Max.	680	539
Min.	184	126
Pécs Max.	570	501
Egyetem Min.	205	120

E/ Komló talajtakarója

A talaj nemcsak a természetes vegetáció és az állatvilág számára nyujt életlehetőséget, hanem a mezőgazdaság alapvetően fontos termelőeszköze is. Az ipari tevékenység miatt azonban a város közvetlen körzetében levő területek talaja állandó változásban, helyenként pusztulóban van. A vizsgált terület talajtipusai humuszban nagyon szegények. 80 %-ban savanyu kónes hatásuak. Termőképességük kicsi. A növénytakaró módosulását követte az eredeti talajtipusok változása is. Komló város területén többnyire a közép- és délkelet-európai barna erdőtalaj különböző tipusai ismerhetők fel.

a./ Az agyagbemosásos barna erdőtalaj

A legfelső A/1 szintjének 5-8 %-os a humusztartalma. Ezalatt egy barnásszürke, gyengén leveles szerkezetü kilugozódási A/2 szint található, majd a felhalmozódási vagy B szint következik. Ennek a felületén agyaghártya van. A C szint többnyire lösz, vagy más karbonátos kőzet.

A szántóföldi talajmüvelés következtében az A és A/2 talajszerkezet összekeveredik és átlagosan kb. 1,5-2,0 %-os szervesanyag tartalmu 20-30 cm vastag szántott réteg, alatta pedig egy tömött állomány alakul ki. Az eredeti talajtipus tehát a társadalom beavatkozása miatt lényeges változáson ment át. Megváltozott PH értéke is /5,0-5,5 ph volt az eredeti, a szántóföldeken pedig 6,0-6,5 ph között változik./ A meredek lejtők miatt nagy az erózió. Ezért sok helyen a jelenlegi szántott réteg az egykori felhalmozódási, vagy B szinten alakul ki. /Csonka erdőtalaj/ Ennek termőképessége csak erős szervesanyag utánpótlással biztositható. Magas terméshozamot igy sem lehet várni.

b./ Agyagbemosásos pseudogleies barna erdőtalaj

Szerkezetében sok hasonlóságot mutat az agyagbemosásos barna erdőtalajjal. Különbség csak a kilugozási és felhalmozási szint átmenetében figyelhető meg.

A felhalmozási szint felső rétegében szürkés márványozottság lép fel, a két szint közé bejutó víz redukciós hatására. Az ilyen pseudogleies szelvényekben gyakran vaskiválásokkal is találkozhatunk.

A fent vázolt talajtipusokat fizikai és kémiai tulajdonságaik alapján is osztályozhatjuk. Hét változatot tudunk elkülöníteni.

/Dr.Lehmann Antal: Komló növény és talajtakarója kézirat/
Gyengén savanyu vályog /1/, erősen savanyu, könnyü vályog /2/, mozos v.semleges könnyü vályog /3/, mozos v.semleges vályog /4/, mozos v.semleges nehéz vályog /5/, erősen savanyu vályog /6/ és időszakosan vizjárta magasvizállásu /7/. /Lásd 4.sz. ábra/

A város belterületétől északra, ezenkivül Mecsekfalu, Mánfa és Budafa határában gyengén savanyu kémhatásu, jó viztartó és vízvezetőképességü vályogtalajokat találunk. Mecsekfalutól D-re és Jánosi pusztán is viszont erősen savanyu a talaj. Mecsekjánositól jó viztartó, homokos, könnyü vályogtalaj fejlődött ki. Kossuth és III-as akna között erősen viztartó agyagos vályogtalajok találhatók. A Kaszánya patak és a Széki viz völgyében az időszakosan vizjárta, magas talajvizállásu völgytalpi területeken réti öntéstalaj van.

A bemutatott talajtipusok közül egyik sem alkalmas arra, hogy intenziv növénytermelés meghonosodjon rajta.

4.ábra

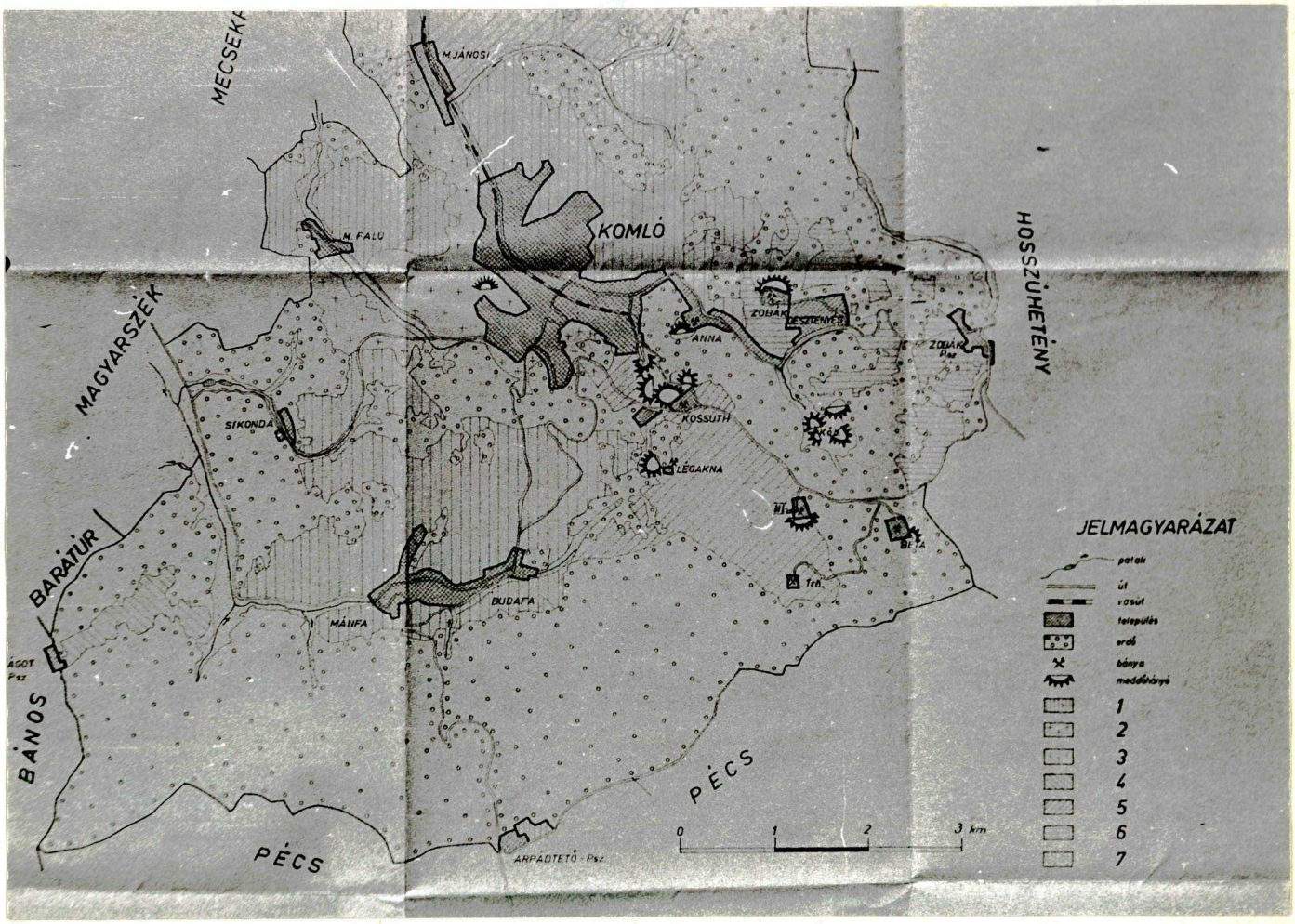
MECSEKA
M.JÁNOSI
M.FALU
KOMLÓ
HOSSZÚHETÉNY
MAGYARSZÉK
SIKONDA
ZOBÁK
ZOBÁK
ANNA
KOSSUTH
LÉGAKNA
BARÁTÚR
BUDAFA
MÁNFA
BÁNOS
PÉCS
PÉCS
ÁRPÁDTETŐ - Psz
0 1 2 3 km
JELMAGYARÁZAT
patak
út
vasút
település
erdő
bánya
medőhányó
1
2
3
4
5
6
7

5.ábra

A KOMLÓI MECSEKGYÖNGYE TSZ FÖLDTERÜLETÉNEK TALAJTÍPUSAI

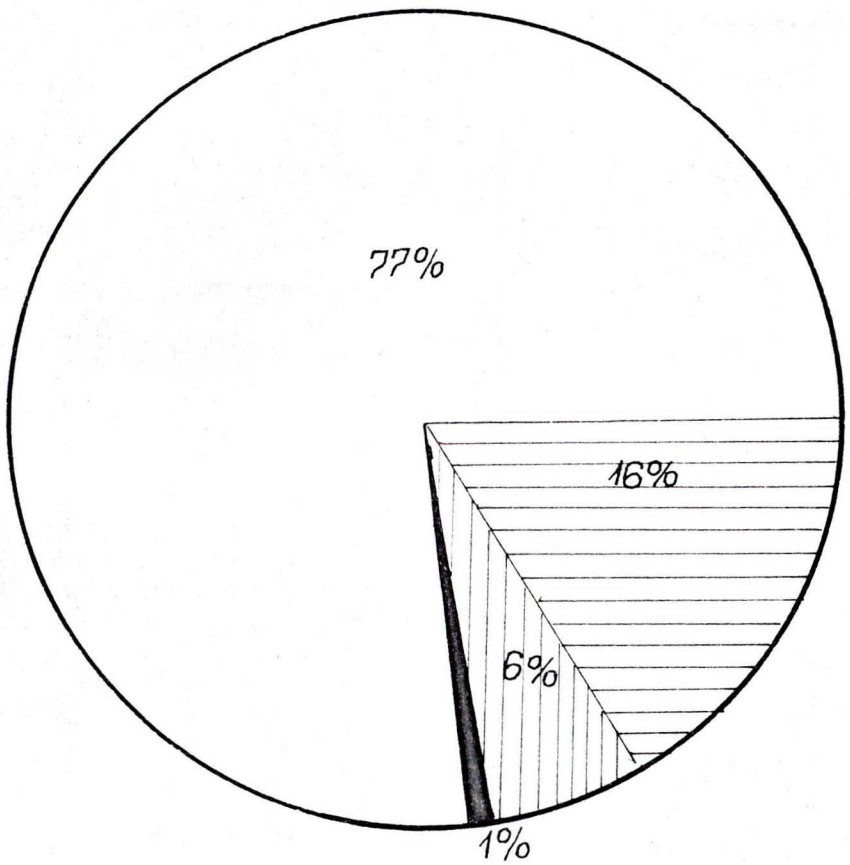

AGYAGBEMOSÁSOS ERDŐTALAJ :
ELRÉTIESEDETT LEJTŐHORDALÉK :
PSZEUDOGLEJES BARNA ERDEI TALAJ :
ÖNTÉSES RÉTITALAJ :

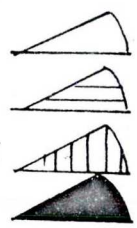

c./ Rendzina talaj

Mészkő és dolomitfelszineken alakul ki. Fekete szinü, humusztartalma 20-60 %- között mozog. Kémhatása semleges, vagy gyengén savanyu. Vékony rétegü, ezért gyorsan kiszárad és könnyen lepusztul.

d./ Réti talajok

A magas talajvizszintü és az időszakosan vizzel boritott területeken alakultak ki. Gazdagok, fekete szinü humuszban, redukált vasvegyületek és glejesedés is jellemző.
A talajszelvény "A" szintje egy felső szürkésfekete és egy csökkenő szervesanyagtartalmu alsó részre osztható.
A szürkésfekete réteg szemcsés, sokszögü, az alatta levő pedig vasborsókban, rozsdafoltokban gazdag, helyenként glejes.
A felső szint humuszban gazdag, lefelé haladva azonban gyors visszaesést tapasztalunk.

F/ Természetes növénytakaró

Komló közigazgatási területe a zárt tölgyes erdők növényzeti klimax övébe tartozik. Az alacsonyabb /200-400 tszfm/ helyeken cseres-tölgyesek, a magasabb fekvésü, hüvösebb hegyvidéki /400-600 tszfm/ és északias kitettségü domboldalakon pedig gyertyános-tölgyesek diszlenek. Ezekhez csatlakoznak a hüvös, párás mezoklimáju bükkösök is. Ez az ősi vegetáció többé-kevésbé összefüggő erdőként veszi körül a várost. Kisebb vizmosások vizes völgytalpak /Mézesrét, Kőlyuk, Sikonda/ szakitják meg csupán. Az erdő nem háborithatatlan már. A társadalom tevékenysége megváltoztatta az eredeti természetes növénytakaró képét. Az alacsonyabb dombhátakon diszlő cseres és gyertyános tölgyesekből hasitották ki a szántóföldeket, legelőket. Az üzemek és a város belterülete is ennek

rovására növekedett. A társadalom számára elsősorban az erdő és a rét különböző növénytársulásai jelentenek figyelemreméltó hasznositható lehetőséget.

A/ A komlói erdők

A város területének több mint felét, 57,3 %-t erdő boritja. Ez az erdősültség igen magasnak tekinthető, mivel a magye 20,1 %-a, az ország területének pedig csak 15,8 %-a erdő. Az ismertebb erdőtipusok:

/Dr.Lehmann Antal: Komló növény és talajtakarója. Kézirat 1974./

1/ Gyertyános-tölgyes erdők /Asperuló-taurinae Auerco Carpinetum/

Uralkodik a két névadó faj a gyertyán /Carpinus betulus/ és a kocsánytalan tölgy /Auercus petraea/

Az emlitett uralkodó fajokon kivül sok más lombosfa és cserje is előfordul ezekben az erdőkben.

Az aljnövényzet alapján hosszu tőlevelü, kissé savanyu /6,6ph/ talajokat kedvelő bükksásos és az egyvirágu gyöngyperjés gyertyános-tölgyes szubasszociációra osztható. Az utóbbi magasabbfekvésü szárazabb helyeket kedveli /Mánfa/. Ebben az asszociációban magasabb a fásszáru növények száma mint a bükksásosban.

2/ Bükkerdők /Hellebbro-odoro-Fagetum/

Hüvösebb, nedvesebb mezoklimáju területeken fordulnak elő. /Mánfától D-re és ÉK-re, valamint Zobák környékén/ Uralkodó fája a bükk /Fagus silvatica/ de mellette a gyertyán /Carpinus betulus/ és a kocsánytalan tölgy is megtalálható.

A komlói erdőkben a bükkösöknek két szubasszociációját lehet elkülöniteni:

- A bükksásos bükkös erdő

  A bükkerdők szárazabb tipusát képviseli. Az uralkodó fajokon kivül megjelennek a virágos kőris /Fraxinus ormus/

valamint az atlanti-mediterrán származásu borostyán /Hedera helix/ és a szurós csodabogyó /Ruscus aculeatus/ is.

- A hegyi csenkeszes bükkös.

A leghüvösebb és legnedvesebb termőhelyek jellegzetes társulása. /Melegmányi völgy/ Löszön képződött mésztelen barna erdei talajon diszlik. Ebben a társulásban található a legtöbb fatermetü - gazdaságilag hasznositható - növényfaj.

3/ A cseres tölgyes erdők /Quercetum petraeae cerris/

A déli melegebb lejtőjü területeken, alacsonyabb dombhátakon található. /pl.Zobák, Sikonda, Mánfától K-re/ Sok benne a fatermetü növény. Hiányoznak a talajban rejtetten áttelelő növények. /Melegebb mezoklimára utal/

Uralkodó a tölgy, de találunk bükkös és gyertyános növényt is. A cseres tölgyeseknek is két változata alakult ki Komló környékén:

- Az egyvirágu gyöngyperjés inkább semleges kémhatásu trachidoleriten keletkezett talajon diszlik. /pl. Sikondától D-re és Zobák/.
- Az erdei szálkaperjés tipus viszont a legmelegebb és legszárazabb helyeken fejlődött ki.

A kocsánytalan tölgyet többnyire kiirtották. Megjelenik a virágos köris és a molyhos tölgy is.

4/ Telepitett akác és fenyőerdők /Cultura Robiniae, Cultura Pini/

Ezek az erdők az ember telepitő munkájának az eredményeként jöttek létre, főleg azokon a területeken, ahol a felszin előbb már vázolt előnytelen adottságai miatt /meredek lejtők, vizmosások, talajerózió /fölhagytak a növénytermesztéssel. Uralkodó faj az akác /Robinia pseuda-acacia/ ezen kivül fekete és erdei fenyő

Pinus nigra, Psilvestris/ képezi a lombkorona szintet. Az aljnövényzet gyom, vagy kozmopolita flóraelem.
Telepitett fenyveserdőt találunk pl.: Sikonda mellett, akácost Budafa, Kisbattyán, Zobák és Mecsekjánosi térségében.

B/ A komlói rétek

A város területének 13,2 %-át boritja füves, gyepes növényekből álló réti vegetáció. Ennek 1/4-e természetes uton keletkezett a völgytelepekben, más része viszont az egykori erdők helyén jött létre, emberi, társadalmi beavatkozásra.
Komlón a réteknek két tipusa ismerős:

- A mocsárrétek a patakok árterületén jött létre, ott ahol a vizszint megakadályozta a fák fejlődését /pl.Sikonda, Mánfa, Jánosi/. Ezeket a réteket az állattenyésztés miatt rendszeresen kaszálták. A gramineae fajok az uralkodóak. A társulás bioritmusát, fajtaösszetételét a kaszálás, trágyázás határozta meg.

- A hegyi rétek a kiirtott erdők helyén jöttek létre. Részben legelő, részben kaszálóként hasznositják. /Pl. Mánfa D-i részén/

C/ A lakosság életkörülményeit javitó földrajzi tényezők /turizmus, üdülőhelyek/

A "Kincses Baranya" hazánk leglátogatottabb üdülő, turista és kirándulóhelyei közé tartozik. A Mecsek turistautjai, gazdag történelme, szinpompás népviselete, sok élményt nyujtó rendezvénye, gyógyitó hévforrásai egyre több hazai és külföldi turistát vonzanak erre a vidékre.

Pécs, Siklós, Harkány, Mohács, Szigetvár sajátos helyzetüknél fogva hosszabb időn át tartó idegenforgalommal rendelkeznek. Ezekben gyógyüdülők, üdülőtelepek, fürdőzési lehetőségek, jó szálloda- és üzleti ellátás biztositja a vendégek kényelmét. Nagy vonzóerővel bir Pécs kulturális értékeinek sokszinü kiállitása is.

Baranya idegenforgalmában Komló szerepe más, mint az előbb felsorolt városoké. Kevés történelmi multtal, inkább a jelenkori épités nagy eredményeivel büszkélkedhet. Mintegy nyujtózkodó óriás, ugy terjeszkedik a város a környező dombokra, lassan feledtetvén az emlékét is annak, hogy itt valamikor kicsi bányászfalu, még régebben földmüveseklakta kis település volt. Gépek zaja, sipoló szellőzőberendezések, gyári sziréna, nyüzsgő emberáradat az utcákon mozgalmas életről, egy ipartelep nehéz munkájáról és a munka szép eredményeiről tanuskodnak. Az idegen, aki először látogat el városunkba a kezdeti fenntartások után elismeréssel nyilatkozik az uj lakótelepekről, parkokról és az izlésesen gondozott terekről. Nem érzi már, hogy honnét indultunk, és milyen nehéz munka árán jutott ide városunk.

Komló látogatottsága elsősorban a közeli üdülő- és kirándulóhelyek iránti érdeklődés miatt évről évre növekszik. A város környékén, a Mecsek csodálatosan szép tájain egyre nagyobb jelentősége lesz az egynapos kirándulásoknak, a hegyi turáknak, a szabad délutánok eltöltésére alkalmas erdei tisztásoknak.

A szabadszombatos dolgozók létszámának növekedésével a hét végi egynapos turákon és a családi kirándulásokon részt vevők száma is gyarapodott. Szombaton és vasárnap szinte teljesen benépesülnek a város központi parkerdő sétányai. Családok, baráti társaságok, diákok és természetkedvelő turisták keresnek felüdülést

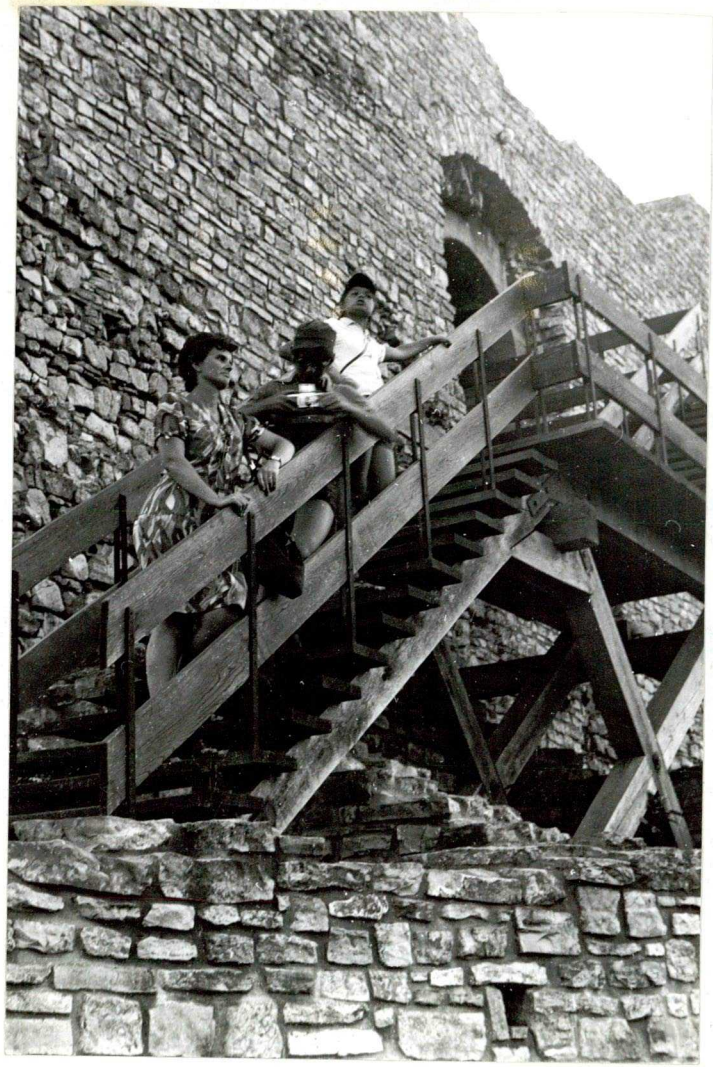

6.7.kép.Márévár és környéke

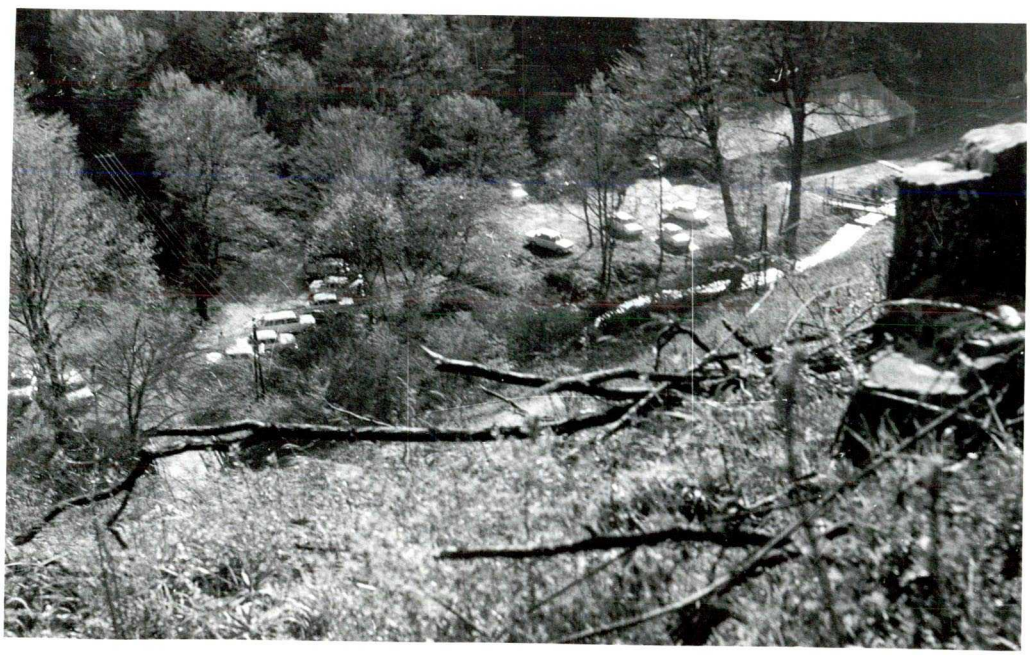

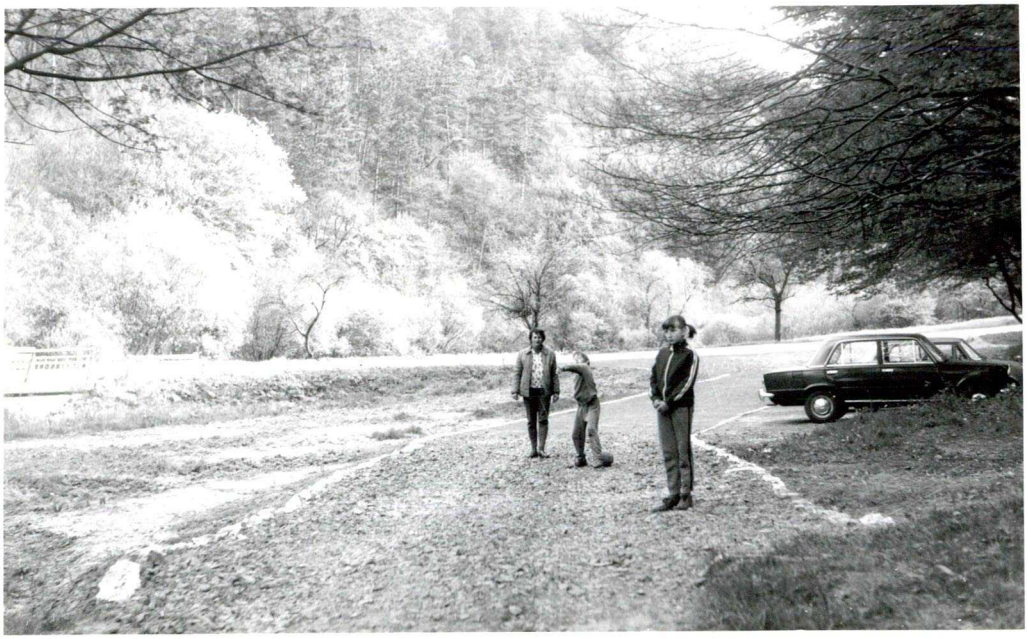

8.9.kép.Erdei pihenő a Keleti-Mecsekben



a természetben. Többek között ebben rejlik Komló egyik nagy értéke, hogy a város bármely pontjáról 10-15 perc alatt elérhető az erdő a maga nyugalmával, ritka növényeivel és a még tiszta levegőjével. Komló és környékének gyönyörű tájai mintegy turistaparadicsom ugy vonzák a város és a távolabbi települések lakóit. Autós turisták és gyalogosok egyaránt szivesen felkeresik az erdőktől féltve takart látnivalókat. Gyönyörködnek a tájakban és az ember történelmének csodás emlékeiben. A komlói turisták főleg a Keleti Mecsek szerelmesei. Hangulatos kirándulóhelyei közül leggyakrabban látogatott a Hidasi völgy, Máré vár, Csurgó, Mézes rét, Kövestető, Hármashegy, Zengő és Óbánya. Sok ember keresi fel a Nyugati Mecsekben Mánfát, s Kőlyukat, a melegmányi völgyet és Dikonda környékét.

Milyen látnivalókat igér a Komló-környéki turizmus?

Máré vár a Komlót - Szászvárral összekötő miut mellett Magyaregregy határában van. Az 1960-tól végzett ásatások révén tárult fel a sokszög alaprajzu vár, magas várfalaival. /A várról érdekes népmonda alakult ki: /Dr. VARGHA KÁROLY: A Mecsek-vidék népmondái./

Ma a várhoz nagyon szép erdei sétányon lehet feljutni. A bástyafalakról csodálatos panoráma tárul elénk. A restaurált termekben izlésesen rendezett helytörténeti kiállitás található.

Csurgó

/A természetkedvelők vegyék a fáradságot, és tétáljanak el ehhez a nagyon szép kis vizeséshez./ A Baglyas hegy oldalából csorgadozó forrásból kiváló mésztufa hatalmas lépcsőt formált. A mésztufáról függönyszerüen csorog le a viz. A kőzetre ujabb és ujabb májmohák telepednek, leveleiket folyamatosan kőtakaróba zárja a

kicsapódó mésztufa. Igy gyarapszik a tufalépcső, szép látványt nyujtva a turistáknak.

A Keleti Mecsek turistautjait járva főleg tavasszal figyelhetjük meg azokat a növénytani ritkaságokat, amelyeknek hazánkban egyedüli lelőhelye a Mecsek. Az egyik legszebb ilyen virág a vadon termő pünkösdi rózsa. A Zobáktól északkeletre, a Takanyói és a Rókavári völgyben található legnagyobb gazdaságban. Hires a Keleti Mecsek páfrányflórája is. A Máré-vári völgyben a meredek sziklafalakon több páfrányfaj is diszlik /erdei pajzsika, aranyos fodorka, hölgypáfrány, karéjos vesepáfrány, szarvasnyelvfü/. A tavaszi aspektus jól ismert egyéb virágai az illatos hunyor, májvirág, kankalin, leánykökörcsin, hóvirág és a mecseki zergevirág is megtalálható a környező erdőkben.

Sikonda a leglátogatottabb kirándulóhelyek közé tartozik. Forgalmát elsősorban a gyönyörü tájnak és a fürdőzési lehetőségnek köszönheti. A fürdőt tápláló hévforrást 1928-ban tárták fel. A megfelelő szakorvosi vizsgálatok után 1933-ban nyilvánitották gyógyfürdővé. A 419 méter mélyről feltörő 39 C^{o} hőmérsékletü viz gyengén rádióaktivtartalmu, jelentős a szénsavtartalma is. Mozgásszervi megbetegedések gyógyitására alkalmas. Sajnos, az elmult években az intenziv bányamüvelés számos uj mély furása miatt nagyon csökkent a vizhozama /percenként 100 liter/. Ez korlátozza Sikonda országos jelentőségü fürdőhellyé való fejlesztését. A tervek szerint Komló dolgozóinak üdülését, és az idelátogató turisták strandolását, pihenését szolgálja majd a jövőben ez az üdülőtelep. 1970-től a sikondai völgy legszebb részein üdülők épitésére területet parcelláztak. Ma már a Sikondát Komlóval összekötő müut mellett végig hétvégi házak so-



1o. kép.A sikondai Turista Szálloda

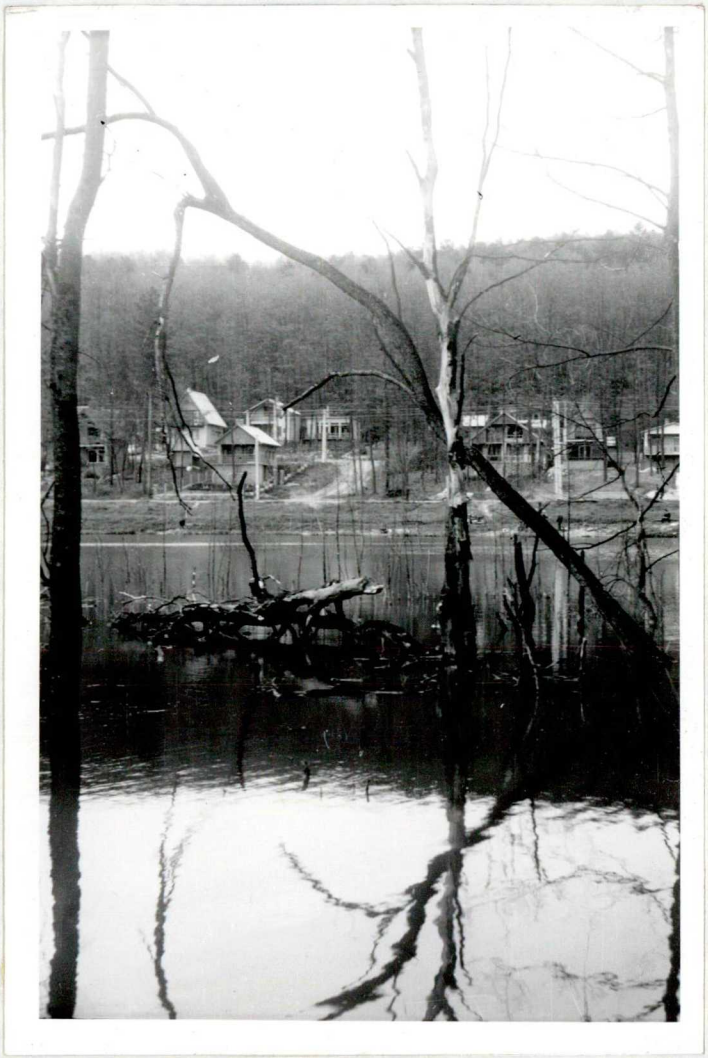

11.kép.Hétvégi házak Sikondán

rakoznak. A két tó fölött, a hegyoldalban megbujva szép vikkendházak kényelmes pihenést biztositanak tulajdonosaiknak.

Mánfa

Az egész környék legszebb román stilusu temploma található itt. A templom egyszerü, rusztikus terméskőből épült falai jól dacolnak az idővel. Tornya ötemeletes, ikorablakos. A templom hajóján román és gót ablakok találhatók. A templom főbejárata gótikus kapuval diszitett. 1742-ben a már nagyon megrongálódott müemlékot egy Varsányi István nevü remete restaurálta, majd 1937-ben Gosztonyi Gyula állitotta helyre. A jelenlegi eléggé elhanyagolt állapota is egy teljes felujitást kivánna.

A templom előterében érdekes botanikai ritkaságokkal találkozunk. Legszembetünőbb a három hatalmas ezüsthárs. Becslések szerint kb. 200 évesek ezek a fák. Árnyékukban a templom falára is felkapaszkodva kisebb harasztok diszlenek /kövi fodorka, aranyos fodorka és fekete fodorka/. A templom körül jellegzetes tavaszi virág a pézsmaboglárka diszlik.

Nagyon hangulatos kirándulóhely a közeli Kőlyuk-Melegmányi völgy. A melegmányi vizesés-sorozat megkapóan szép tufagátjai, zuhogói, a közeli páfrányos botanikai ritkaságai sok természetszerető embert csalogatnak ide.

A bemutatott lehetőségek elsősorban a város lakosságának életkörülményeit hivatottak szolgálni azzal, hogy kedvező feltételeket /csend, tiszta levegő, mozgáslehetőség stb./ biztositanak az urbanizációs ártalmak enyhitésére. A hétvégi turizmus jellemző az emlitett helyekre. Nem tekinthetők kimondott idegenforgalmi központoknak, bár kedvező természeti adottságaik és jó földrajzi fekvésük miatt jelentős átmenő forgalmat bonyolitanak le /főleg Sikonda és Márévár/. /Lásd: 6.ábra/

6. ábra

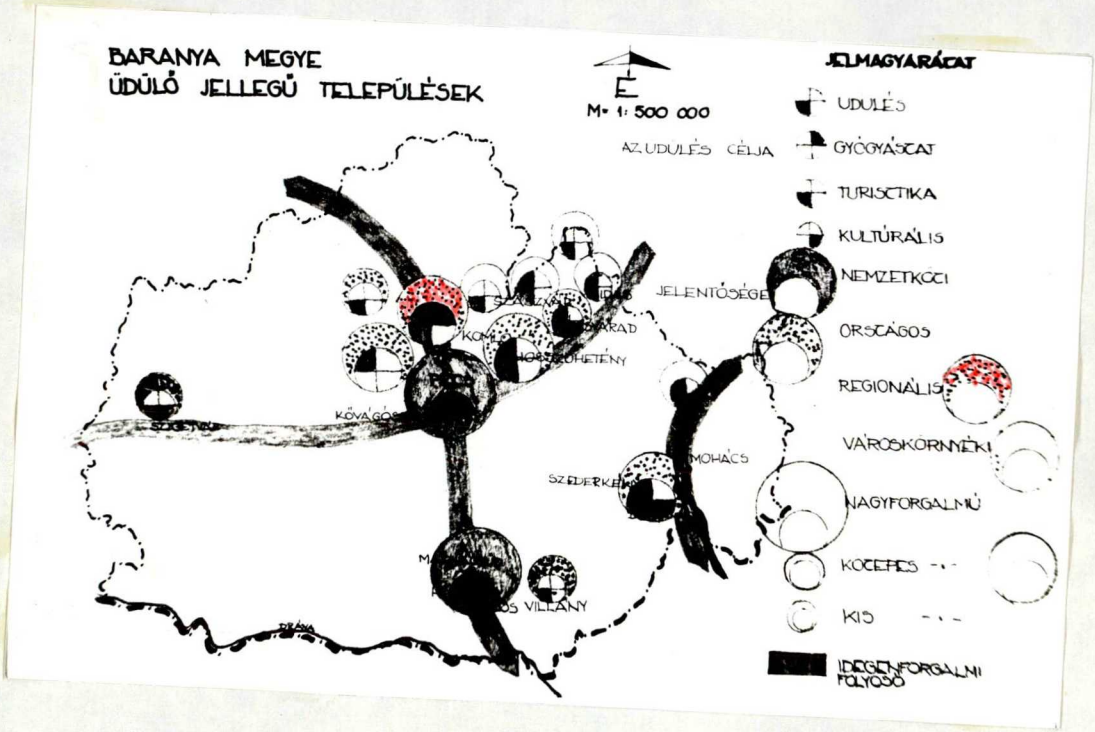
BARANYA MEGYE
ÜDÜLŐ JELLEGŰ TELEPÜLÉSEK
É
M= 1: 500 000
AZ ÜDÜLÉS CÉLJA
JELLEMZÉSE
ÜDÜLÉS
GYÓGYÁSZAT
TURISZTIKA
KULTÚRÁLIS
NEMZETKÖZI
ORSZÁGOS
REGIONÁLIS
VÁROSKÖRNYÉKI
NAGYFORGALMÚ
KÖZEPES
KIS
IDEGENFORGALMI FOLYOSÓ
KÖVÁGÓ
MOHÁCS
VILLÁNY

II. A TÁRSADALOM GAZDÁLKODÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE 1500-1968-ig

A társadalom fejlődésének a földrajzi környezet állandó és nagyon fontos feltétele. Az előző fejezetben bemutattam azokat a természeti feltételeket, amely lehetőséget adtak arra, hogy a komlói ember termeljen, gazdálkodjon. Az anyagi javakat azonban a munka hozza létre. A munkavégzés szinvonalát pedig alapvetően meghatározza a termelő erők fejlettsége. Minél fejlettebbek a társadalom termelőerői, annál nagyobb anyagi gazdagság jön létre a termelés folyamán.

A társadalmi, technikai fejlődés révén az emberek érdeklődése az egyszerübb, könnyen felhasználható feltételektől /földmüvelés/ haladt az egyre bonyolultabb technikai bravurokat kivánó megoldások /mélyszintü bányászat/ felé. A szegényes földmüveléstől a bonyolult mélyszintü szénbányászatig jutó fejlődés mellett, egy-egy gazdasági ágazatban is nagyarányu változás történt. Az egyre fejlettebb társadalom a tudomány szolgálatba állitásával a szegényes, előnytelen feltételek mellett is tud eredményesen gazdálkodni /gépesités a bányászatban/. Ezekután vizsgáljuk meg, hogy a Komló környéki táj természeti adottságait a különböző fejlettségü társadalmak hogyan hasznositották.

1. Mezőgazdaság

A mai város nyüzsgő, eleven ipari tevékenységét nézve nehéz elképzelni, hogy ennek a településnek korábban fő gazdasági funkciója a mezőgazdaság volt. A jelenlegi város régi falusi településmagvainak agrárhistóriája a XII.századtól követhető nyomon. A mohácsi vész előtti időszakban egyházi kezelésben

voltak ezek a területek. A pécsi püspökség kincstartója birtokolta. Erről tanuskodnak a ma is meglévő egyházi épületek. /A Mánfán levő román stilusu műemléktemplom a XII.századból való, a komlói gótikus templomrea XV.századból származik./

Komló és környéke 1543-ban török kézre került. A földmüves lakosság a gyenge természeti feltételek mellett, nehezen viselte a török és a pécsi püspökség kettős adóterheit.
A török uralom alól való felszabadulás után sem csökkent a parasztok adózási kötelezettsége. A megyei adók az egyházi tized, a megyei ingyen munka, a robot, a katonai beszállásolások szinte elviselhetetlenné tették a helyi jobbágyok helyzetét. A török elleni harcok, valamint az egyre növekvő kizsákmányolás miatt szinte teljesen elnéptelenedett Komló és környéke.
Az 1695-ös összeirás szerint Komlón lassan növekedett a lakosság. Ekkor már 10 család élt a korábbi 9 fővel szemben. Szántóföldjük 26,$\frac{1}{8}$ hold, volt kertjük, 20 holdnyi erdőterületük. Ökröket, teheneket, borjukat és sertéseket neveltek.

1/ <u>A Batthyány uradalom kialakulása és az ott folyó gazdálkodás</u>

A pécsi püspök és a kincstári kamara sokáig vetélkedtek a Komló környékén levő területek birtoklásáért. Mivel a szerencsétlen jobbágyok jóideig mindkét félnek adóztak, a kettős adóterhek miatt nehezen boldogultak. Komló végül is a kincstár birtokába került. A kincstári kormányzat a falut és környékét /Szopok, Mecsekjánosi, Mecsekfalu, Csépánypuszta/. 1717-ben özv.Traun Erzsébetnek adományozta. 1750 körül a Traun családtól Batthyány Lajos /volt nádor/ vásárolta meg. Komló, Szopok és Jánosi a Batthyányiak sellyei uradalmához tartozott. Batthyány Lajos

halála után III.Ádámé, majd II.Lajosé lett. 1806-tól fia, Iván birtokolta. 1848-ban Batthyány Fülöp herceg kezére került a birtok. A sellyei uradalom Baranya megye délnyugati és Somogy megye délkeleti határán terület el. Különálló darabként foglalt helyet a Mecsek északi oldalán a jánosi, s szopoki, és a komlói bértoktest. /KARDHORDÓ KÁLMÁN: Adatok a Bóly és sellyei Földes Uradalom reformkori történetéhez. Baranya megyei Levéltár Évkönyve 1972./

Az uradalmat 5 gazdasági kerületre osztották. Az egyes kerületek központjai: Sellye, Tapolca, Ócsárd, Jánosi és Hatvan települések voltak.

Komló, Szopok és Jánosipuszta a jánosi kerülethez tartozott.

E kerület földterületeinek megoszlásáról az alábbi táblázat tájékoztat:

Összterület	urbéri	allodiális
6 590khold	3 228 $\frac{3}{8}$ kh	3 361 $\frac{5}{8}$ kh

A birtokhoz 51 $\frac{2}{8}$ kh jobbágytelek kapcsolódott. Ennek több részre való felosztását hivatalosan nem engedélyezték, mert ebben az esetben tekintélyes robottól esett volna el az uradalom.

Az 1790.évi országgyülés 35. törvénycikke értelmében királyi rendelete engedélyezte, hogy azokat a jobbágyokat, akik saját hibájukból kifolyólag nem teljesitik kötelességeiket, meg kell fosztani a földtől és a háztól. Ezeket a javakat pedig az eredményes munkára alkalmas jobbágyoknak kell adni, akik a müveléshez szükséges jószággal rendelkeznek, és a háznak legalább a felét azonnal képesek kifizetni. Amennyiben ilyen jobbágy nem jelentkezett, akkor a telek kibérelhető volt. A bérlő a robotkötelezettséget napi 30 krajcárral megválthatta. A kilencedet és a

tizedet természetben, az adót pénzben kellett fizetnie. Komlón 1833-ban a fenti okok miatt megüresedett jobbágytelkeket senki sem kívánta bérbe venni, végül is harmadából adták ki művelésre ezeket. A komlói parasztok nem igyekeztek földterületeiket ugarfeltöréssel növelni, sőt a gyengébb szántókat is rendre elhagyták, mészégetőknél, téglagyárakban kerestek napszámos munkát. Mivel a vizmosásokkal átszabdalt gyenge minőségű talaj kevés termést igért, a három falu gazdasági élete csak lassan fejlődött. Az adott kedvezőtlen természeti adottságu területen a legjelentősebb gazdasági ágazat a juhászat volt.

A sellyei uradalom juhászatát három helyre koncentrálták /Ócsárd, Jánosi és Hatvan/. A juhok jól hasznositották a jánosi kerületben levő gyér füvü hegyi legelőket. 1837-ben a jánosi birkás gazdának 800 db juha volt. Erre három bujtár ügyelt.

Érdemes áttekinteni a sellyei uradalom juhállományának változását, s közben felfigyelni a jánosi juhászat eredményeire.

Év	Ócsárd	Jánosi	Hatvan
1839	1 102 db juh	1 041 db juh	458 db juh
1841	1 359 db juh	891 db juh	416 db juh
1843	1 061 db juh	571 db juh	754 db juh
1845	1 024 db juh	662 db juh	846 db juh
1847	877 db juh	605 db juh	847 db juh

1843-ban az állomány előnyös tubjdonságainak fejlesztése végett Szilériából vásároltak juhokat. Ezeket a jánosi majorban helyezték el. Hölczl nevü kasznár irányitásával szinvonalas tenyésztő munka folyt ebben az időben. Gondoskodtak a megfelelő takarmányról, az állomány nagyságát a rendelkezésre álló takarmánybázishoz igazitották. Meghatározták a naponta elfogyasztható takarmánymennyiséget. A rosszul tejelő és meddő birkákat kiselejtezték. Tágas aklokat épitettek. Megkezdték a juhlegelő gondozását is. Az ellátási arány 1834-ben 85 %-os volt.
A juhászat mellett alárendelt szerepe volt a szarvasmarhatartásnak. Ehhez végképp kevés takarmányt kináltak a környék rétjei, legelői.
A növénytermelésben hármas vetésforgót alkalmaztak. Főleg rozsot, zabot, kölest, és répát termeltek.

2/ Komló és környékének uj birtokosa Engel Adolf

A jánosi kerület jobbágyai az 1848. évi urbéri törvény alapján felszabadultak a jobbágyterhek alól. Az eddig használt földnek birtokosaivá váltak. A Batthyány uradalom a forradalom után is megmaradt összefüggő nagybirtoknak. A Batthyány Julia a jánosi kerületet hozományként vitte Montenuovó Alfréddal kötött házasságába. 1880-ban Montenuovó Alfrédtől Jánosi Engel Adolf vásárolta meg ezt a földterületet. Eredeti elgondolása az volt, hogy mintagazdaságot hoz létre uj birtokán. Ebben az elképzelésében sok támogatást kapott Biedermann szigetvári földbirtokostól. Engel Adolf birtokának középpontjára impozáns kastélyt is épitetett. Idő közben azonban tudomást szerzett arról, hogy a Komló környéki jegyekben gazdag kőszénkészlet áll rendelkezésre. Lemondott eredeti elképzeléséről és 1892 őszén a mai Anna akna

térségében megkezdte a nagyüzemi széntermelést. Az aknamüvelésü bányászkodás során bekövetkezett változások szorosan összefüggnek a komlói földterületek megmüvelésével.

Az 1910-ben kelt kateszteri birtokivek összesitése alapján Komló földterülete müvelési ágak szerint az alábbi képet mutatta:

	Komló összterületén		Az összterületből az Engel birtokon	
Szántó	774 hold	1 - öl	128 hold	839 -öl
Kert	29 "	808 "	-	118 "
Rét	83 "	828 "	6 "	204 "
Szőlő	6 "	1023 "	- "	-
Legelő	413 "	773 "	145 "	510 "
Erdő	494 "	757 "	436 "	1090 "
Használhatatlan	63 "	155 "	3 "	837 "
Összesen:	1864 hold	1105 - öl	720 hold	398 -öl

A földterület nagyobb része erdő, legelő, rét és szántó.

Az előnytelen felszindomborzati viszonyok miatt kevés a szántóföldi müvelésre való alkalmas föld. Fejlett szőlőkultura a hüvösebb északi fekvésü lejtők miatt nem alakult ki. A völgyekben, domboldalakon elterülő rétek kevés jó minőségü takarmányt adtak, igy szarvasmarhatenyésztésre nem volt megfelelő lehetőség. A meredek lejtőjü hegyoldalak nagy kiterjedésü, gyérfüvü legelői a juhászat számára biztositottak feltételeket. Ezt a hagyományt azonban nem müvelték a reformkori szinten.

A szénbányászat fejlődésével egyre több földterületet vásárolt meg a Magyar Királyi Pénzügyi Kincstár. Az 1916-ban Komlón kelt mérnöki 1.számu nyilvántartó jegyzék alapján 28 hold 942 -öl földterület birtokosa. Ez a föld korábban legelő, rét és szántóföld volt. A megvásárolt birtokokra üzemi épületeket, raktárakat, műhelyeket, ipari objektumokat /hütőtorony, áramfejlesztő/ és munkáslakásokat épitettek /Ujtelep/.

1919-ben a Tanácskormány földrendeletének megfelelően végezték a földterületek állami kisajátitását. /SZINKOVICS MÁRTA: A Tanácsköztársaság földrendeletének végrehajtása Baranyában. Baranyai helytörténetirás 1969. Pécs/

A szocializálás alsó határa 100 holdnyi terület volt. A Komlón és Mecsekjánosiban elterülő mintegy 1907 kat.hold Engel-birtokot is kisajátitották, és a sásdi Kerületi Felügyelőség ellenőrzése alá vonták. A kisajátitással átmenetileg csak a tulajdon viszonyok változtak meg. Az eredeti birtokosok irányitották viszont továbbra is a gazdálkodást. Pénzügyleteiket a Sásdi Takarékszövetkezetben intézték. Végeredményben mindenki a saját számlájára és elképzeléseként gazdálkodott. A forradalom leverése után a szocializált földterületek visszakerültek korábbi birtokosaikhoz. Igy az Engel család is visszakapta birtokát. Különösebb változtatás nélkül 1941-ig gazdálkodtak. Az 1942-ben kelt 15.sz. zsidótörvény értelmében azonban az akkori politikai helyzetnek megfelelően Engeléktől is elkobozták az összes ingatlanukat, és az állami erdészet kezelésébe adták.

3/ A kisparaszti gazdálkodás

1945-ben az erdőterületeket továbbra is az erdőgazdaság kapta meg, a használható szántó, rét, legelő pedig felosztásra került az igénylők között. A háboru után, 1945-ben a gazdálkodás tárgyi feltételei nem álltak rendelkezésre. Komlón és a környező falvakban a földigénylők többsége nem rendelkezett olyan termelőeszközökkel és igaerővel, ami a gazdálkodáshoz szükséges lett volna. /A földosztás részletes adatai nem álltak rendelkezésemre/ A kitelepités után nagyon nehezen kezdődött meg a kibontakozás. Sajnos, a közigazgatási szervek sem tudtak kellő segitséget nyujtani az uj gazdáknak.

A Földbirtokrendező Tanács lehetőséget adott arra, hogy azok a családok, akik nem akartak tovább a korábbi telephelyen lakni, előköltözhettek, és az uj lakóhelyen jelentkezhettek mint földigénylők. Komlóról 1945-ben 17 család költözött el, többségük a környező falvakban telepedett le.

Az 1949.évi népszámlálási adatok alapján érdemes megvizsgálni az akkor még önálló Komló, Mecsekjánosi és Mecsekfalu falvak gazdasággal rendelkező és gazdaság nélküli lakosságnak a számát.

Helység	Gazdasággal rendelkező	Gazdaság nélküli	Gazdasággal rendelkező az egész népesség %-ában	Gazdaság nélküli
Komló	178	3969	4,3	95,7
Mecsekfalu	43	228	15,9	84,1
Mecsekjánosi	75	565	11,7	88,3

A három település közül Mecsekfaluban volt a legnagyobb szerepe a mezőgazdaságnak a lakosság foglalkoztatásában.

Komlón már ekkor is inkább a bányaüzemek és a kőbánya kötötte le a munkaképes lakosságot. A falu gazdasági funkcióját a szénbányászat adta. Így nem lehet csodálkozni a gazdasággal nem rendelkező magas, 95,7 %-os arányán. Mecsekfalu és Mecsekjánosi munkaképes férfilakossága kétlaki életmódot élt. Így átmenetileg jobb életkörülményeket teremtettek a családjuk számára. Az 1950-es évek súlyos beszolgáltatási terhei miatt azonban sok kétlaki bányász hagyta el a földjét. Felszámolva gazdaságát, csak bányászatból élt. Többen vállalkoztak viszont olyan munkamegosztásra, hogy a család férfitagjai szénbányászatban dolgoztak, a nők és az öregek pedig otthon gazdálkodtak a néhány holdnyi birtokon.

Mekkora birtoktesteket műveltek a komlói, mecsekfalui és mecsekjánosi parasztemberek?

Birtoknagyság	Komló	Mecsekfalu	Mecsekjánosi
0-1 hold	87 fő	1 fő	5 fő
1-5 "	59 "	3 "	20 "
5-10 "	17 "	9 "	13 "
10-25 "	14 "	30 "	35 "
25 " felett	1 "	-	2 "

A komlói parasztok többsége kisparcellákon /1-5 hold/ a legfontosabb élelmiszer és takarmánynövények termelésével foglalkozott. A falu összlétszámához viszonyítva elenyésző volt a középparasztok száma. Mecsekfaluban és Mecsekjánosiban azonban már több jómódú középparaszt gazdálkodott. Többnyire szarvasmarhatenyésztéssel foglalkoztak.

Vizsgáljuk meg, hogyan alakult az aktiv keresők részvétele a mezőgazdaságban!

É v	Összes aktiv kereső	Mezőgazdaságban résztvevő aktiv kereső /%-ban/
1949	2 692	25,3 %
1960	11 028	7,4 %
1970	13 492	4,3 %

Az aktiv keresők foglalkoztatási strukturájában a mezőgazdasági munkások aránya a II.világháboru előtt is alacsony volt. A bányászat fejlesztésével fokozatosan csökkent, napjainkban pedig teljesen elvesztette foglalkoztatási szerepét a mezőgazdaság. Ezzel szemben az ipar felszivó hatása megnövekedett, hisz a szénbányászat mellett jelentős munkásgárdát foglalkoztató könnyüipari üzemek és gépipar honosodott meg Komlón.

A város összes területének müvelési ágak szerinti megoszlása jól szemlélteti azt az átalakulást, ami a városban az 50-es évektől kezdve végbement. Komló város Földkönyvének 1966. és 1969.évi bejegyzései alapján /Lásd: 62.táblázat/ ha összehasonlitjuk a kül- és belterületeket, akkor az első pillanatban elég nehéz nyomon követni a változásokat. Ugyanis 1969-ben módositották a belterületi határokat. Több kat.hold olyan szántót, erdőt és rétet vontak ki a belterületből, amely előnytelen helyzeténél fogva nem alkalmas arra, hogy a település terjeszkedése szempontjából az igényt tartsanak rá. Külterületté nyilvánitották a Kossuth és Zobák akna körzetében lévő földeket is. Igy az eredetileg kijelölt belterület nagysága csökkent annak ellenére, hogy több lakótelep, üdülőterület

62/a.táblázat

Komló város belterületének megoszlása művelési ágak szerint /kat.holdban/

Év	Szántó		Rét		Szőlő		Kert		Gyümölcsös		Legelő		Nádas		Erdő		Müv.-ből	
	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl	kh	n.öl
1966.	133	1492	94	609	16	467	115	1124	126	1099	321	1450	-	-	283	469	760	1189
1969.	127	988	86	1531	16	991	127	1311	127	985	237	1462	-	-	77	-	689	595

Komló város külterületének megoszlása művelési ágak szerint /kat.holdban/

1965.	1997	497	481	1155	96	1270	-	-	55	1258	792	179	-	1499	7111	179	495	129
1969.	1976	947	493	238	96	820	-	-	54	1372	890	1264	-	1499	7319	1540	572	178

A város összes területe 1969-ben: 12.896 hold, 1269 négyszögöl

alakult ki a korábbi szántók, rétek, legelők helyén. A művelésből kivett földekre épült Dávidföld uj lakónegyede, Szilvás lakótelepe és a sikondai üdülőtelep is. A meddőhányók főleg az erdőterületek rovására terjeszkedtek. Az 1969-ben végzett felmérés szerint Komló összes területéből /12 896 kat.hold 1269 négyszögöl/ az ipar és a város terjeszkedése miatt 1261 kat.hold földterületet vontak ki a művelés alól. Komló összes területének megoszlását 1969 és 1971.viszonylatában vizsgálva lényeges változásokat tapasztalunk a művelési ágakban. /Lásd: 63.táblázat

A szántóföld több mint 100 kat.holddal csökkent. A csökkenés a belterületeken a legszembetünőbb. Már emlitettem, lakótelepek, üdülők épültek az egykori szántóföldeken. A nehezebben megmüvelhető szántókat részben legelővé alakitották, részben erdősitették.

A kertterület emelkedett. Köztudott, hogy Komlón működik az ország egyik legnagyobb kerttársulása. Az ő munkájuk révén a korábbi szántókból és legelőterületekből alakultak ki a mai kertek. A gyümölcstermesztés nem jellemző Komló környékére. A régi, volt magánbirtokban lévő gyümölcsösök fái kiöregedtek, tönkrementek. Ujabban Gadányban próbálkoznak ültetvények telepitésével.

A legelő területe a szántóföld rovására növekedett. A parlagon hagyott szántók elfüvesedtek, és legelővé alakultak. Az összes területnek több mint felét adta 1969-ben az erdő. Ennek nagysága az utóbbi években a területrendezés során tovább növekedett.

63. táblázat

Komló város összes területének művelési ágak szerinti megoszlása /kataszteri holdban/

Év	Szántó	Rét	Szőlő	Kert	Gyümölcsös	Legelő	Nádas	Erdő	Művelésből kivett	Összes
1969.	2105	579	112	127	186	1130	-	7396	1261	12.896
1971.	2003	546	112	142	176	1184	-	7460	1274	12.897

A földterület művelési ágak szerinti megoszlásából egyértelműen következik, hogy Komlón a lakosság nem folytat intenziv mezőgazdasági művelést. A szántóterület kicsi, többsége /1.521 kat.hold/ a tsz birtokában van. A kert, gyümölcsös és szőlő művelése inkább a hétvégi felüdülést szolgálja, mint a céltudatos termelő tevékenységet.

Az 1955-től 1960-as évekig az egyes magángazdaságokban a termelés kisparcellákon, egymástól elszigetelve, korszerütlen gazdasági eszközökkel, kis termésátlagokkal, magas önköltséggel történt.

Termésátlagok /1960-ban, kat.holdanként/:

	Komló	Mohács
Buza	9 q	10,3 q
Kukorica	7,8 q	11,7 q
Burgonya	23,3 q	46,6 q
Csalamádé	48,8 q	77,7 q

4./ A közös gazdálkodás utján

Az egyre növekvő város élelmiszer-szükségletének kielégitésére a korszerütlen kisparaszti gazdaságok nem feleltek meg, ezért itt is szükségessé vált a nagyüzemi termelés szervezeti formáinak a kialakitása. Komlón a termelőszövetkezetek szervezése, az agitációs munka 1961-ben kezdődött. Ezt a feladatot a városi pártbizottság, a városi tanács és a szénbánya munkatársai látták el. Nehezen lehetett meggyőzni a parasztságot a közös gazdálkodás előnyeiről. Makacs elzárkózás, heves ellenállás, őszinte belátás egyaránt megfigyelhető volt. Bizalmatlanság és re-

7. ábra

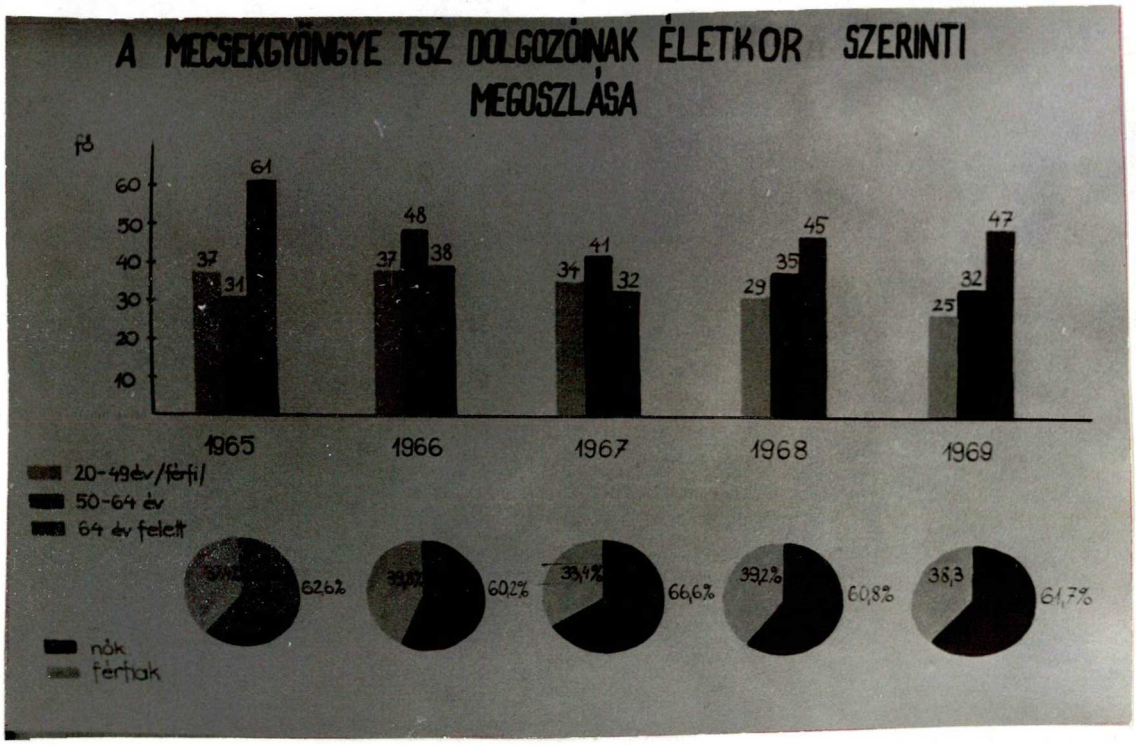
A MECSEKGYÖNGYE TSZ DOLGOZÓINAK ÉLETKOR SZERINTI MEGOSZLÁSA
fő
60
50
40
30
20
10
37
31
61
37
38
48
34
32
41
29
35
45
25
32
47
1965
1966
1967
1968
1969
20-49 év/férfi/
50-64 év
64 év felett
62,6%
60,2%
66,6%
60,8%
61,7%
nők
férfiak

ménykedés, az uj forma kritikus vizsgálata jellemezte a gazdákat.

1961-ben a városhoz tartozó három faluban megalakultak a termelőszövetkezetek /Mecsekfalu-Ujkomló Tsz, Mecsekjánosi-Jószerencsét TSz, Mánfa-Mecsekvölgye TSz/, Sok gonddal, de szép tervekkel kezdték a közös munkát az uj gazdaságok. Az 1961. január 31-én megjelent Uj Komló c.ujság a mánfai termelőszövetkezet terveiről tudósitott. "Komló élésztára lesz a mánfai szövetkezet." - nyilatkozta a szövetkezet első elnöke. Zöldhagyma- és csemegekukorica-termelésről, csirkenevelésről és sertéshizlalásról esett szó. Kár, hogy a valóságban ezek a szép tervek azóta sem valósultak meg.

Mindhárom termelőszövetkezetnek közösek voltak a gondjaik:

- Valamennyien nagyon kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkeztek.
- A munkaerőhiány megnehezitette a termelést.
- Mind kevesebben dolgoznak a mezőgazdaságban - sokan elhagyták és jelenleg is elhagyják a földjeiket.
- A tagság életkora nagyon magas volt /Lásd: ~~8~~ 7 ábra/
- Gépek hiányában nehezen ment a termelés. Jelentősebb gépvásárláshoz viszont nem állt rendelkezésre megfelelő pénzügyi fedezet. Használt gépeket és egy-két traktort, kévekötőt tudtak csupán beszerezni. Sajnos, a lovakat eladták, igy komoly igaerő-gondok merültek fel.
- Gyenge volt a munkafegyelem is. Az irányitás, a munkaszervezés nehézséget okozott.
- Pénzügyileg mindhárom szövetkezet életképtelennek bizonyult.

- A tagok évi jövedelme nagyon kevésnek tünt. /1 főre jutó részesedés 1963-ban Mánfán 3 580 Ft, Mecsekfaluban 7000 Ft, Mecsekjánosiban 3808 Ft/

A gazdaságosabb termelés érdekében a három különböző szinvonalon munkálkodó gazdaságot a Baranya megyei Tanács VB. 1965. márc: us 26-án kelt 95/1965.számu határozata alapján összevonták. Remélve, hogy az egységes irányitással, a jobb beruházási lehetőségekkel és a határozott profil kialakitásával eredményesebb munkát végeznek majd. Az összevonással létrejött uj nevü gazdaság a Komlói Mecsekgyöngye TSz. A székhelyét Mecsekjánosiban alakitották ki.

A növénytermelés szinvonala igy is nagyon alacsony maradt. Ez egyrészt magyarázható azzal, hogy a tagság életkora 60 év feletti. A gépparkjuk szegényes felszerelésü. /Lásd: 65.táblázat/ A talajmüvelési munkákat saját gépparkjukkal nem tudják ellátni. A Mágocsi Gépállomás traktorosai segitettek ebben. A müvelés alatt állü földterület állandóan csökken. 1972-ben már az alábbi növénytermelési szerkezet látszott a legalkalmasabbnak:

Kalászos	600 kh	55 %
Pillangós	300 kh	27 %
Silókukorica	100 kh	9 %
Egyéb	100 kh	9 %
Összesen:	1100 kh	100 %

Ha összehasonlitjuk az 1966.évi 1 662 kh szántóterületet az 1972-évi 1.100 kh területtel, szembetünő területcsökkenést tapasztalunk. Ennek oka részben a város belterületének terjeszkedése, másrészt a már emlitett szegényes gépi felszerelés, a tagság

táblázat

A főbb mezőgazdasági erő és munkagépek állománya a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben területi részletezés szerint

		Komló	Mohács
1.	Traktor	14	117
2.	Traktoregység	23,0	192,6
3.	Tehergépkocsi	4	40
4.	Ebből: szállítóplatós	4	40
5.	Pótkocsi	14	150
6.	Ebből: kéttengelyes	14	122
7.	Traktoreke	8	76
8.	Kultivátor	1	21
9.	Traktoros műtrágyaszóró gép	2	18
10.	Műtrágyaszóró adapter	-	-
11.	Gabona arató-cséplőgép	3	22
12.	Kévekötő arató és rendrearatógép	-	1
13.	Traktoros vető-ültető és palántázó gép	7	55
14.	Ebből: gabonavetőgép	5	22
15.	kukoricavetőgép	2	14
16.	cukorrépamag v.gép	-	-
17.	burgonya ültetőgép	-	9
18.	Traktoros kukorica betakarító gép	-	11
19.	Kukorica betakarító adaptor, gabonakombájnhoz	-	12
20.	Traktoros járvasilózó, járvazuzó-apritógép	3	13
21.	Cukorrépa betakaritógép	-	1
22.	Burgonya betakaritógép	-	33
23.	Traktoros fűkasza	6	13
24.	Kaszálva rakodó	1	6
25.	Rendfelszedő-kocsirakódó	1	7
26.	Traktoros rendsodró	4	8

idős életkora és a bányaüzemek terjeszkedése volt. A leegyszerűsödött vetésszerkezetet sem tudták eredményesen művelni, így az elmult években komoly veszteségekkel járt a növénytermesztés.

A szántóföldek tápanyagutánpótlásának szinvonala nagyon alacsony. /1972-ben 22 kg/kh/ Az évi istállótrágyázás mértéke 1970/71-ben 10-15 %-os.

A gyenge szervetlen tápanyagutánpótlás miatt nagyon szerény termésátlagokat értek el.

Termésátlagok 1971-ben /c/ha

Megnevezés	Sásdi járás	Komló	Mohács	Megyei átlag
buza	33,0	2,5	40,7	34,8
őszi árpa	28,5	21,4	26,1	30,1
zab	19,5	16,9	22,8	20,5
kukorica	30,8	21,7	47,8	38,6
silókukorica	156,4	92,6	178,1	150,8
lucerna	41,5	19,6	74,2	41,2
vöröshere	24,3	19,6	-	29,7
szarvas-kerep	12,3	19,6	-	14,2

Valamennyi fontosabb növény termésátlaga messze alulmarad a Baranya megyei, sőt még a hasonló feltételekkel rendelkező sásdi járás adataival szemben is. A takarmánynövény-termesztés alacsony szinvonal lehetetlenné teszi az eredményes állattenyésztést.

A szövetkezet fő profilja az állattenyésztés, ezen belül is a nvendékmarha nevelése és hizlalása. Sajnos, a szarvasmarhatenyésztéshez szükséges tárgyi feltételek hiányoznak.

A jelenleg meglévő istállók korszerűtlenek, szükek. Nem áll rendelkezésre megfelelő takarmánybázis sem. Pillanatnyilag nincs olyan szakmunkásgárda a szövetkezetben, amelyik szakszerűen megoldaná az állattenyésztési feladatokat. Nincs fajtiszta állomány sem. Mindezek hiányában komoly gondot jelent a meglevő szarvasmarhaállomány fenntartása. A tenyésztett szarvasmarhák száma 1965-től folyamatosan csökkenő /1965: 304 db; 1969: 253 db; 1973: 149 db/

A szarvasmarhatenyésztés mutatói nagyon alacsonyak. 1 tehén tejhozama:

	1965.	1969.	1971.
Komló	2.100 lit.	1.900 lit.	1.749 lit.
Baranya megye szövetkezeteiben általában:	-	2.822 lit.	2.708 lit.

Az országos átlag 2.400 liter körül van. Hollandiában pedig nem ritka a tehenenkénti 4.180 literes tejhozam sem.

A gazdaság gyenge gépi felszereltségének következtében nagyon magas a tejtermelés önköltsége. Egy liter tej előállítási költsége 5,60 Ft. A hizómarhák súlygyarapodása is alacsony szinten van.

Figyelembe vévo a tagság magas életkorát, csökkenő létszámát, a művelési ágak közül a nagy legelő, rét és parlag területeket - ugy tünik -, hogy a legkedvezőbb feltételek a juhászat számára adottak.

Ennek az állattenyésztési ágnak komoly hagyományai vannak, hisz már a Batthyány uradalom időszakában is ez volt a jánosi kerület legfontosabb gazdasági feladata. A meredek lejtőjű hegyi legelők jól kihasználhatók a juhok révén. A viszonylag igénytelenebb állatok téli takarmányozására az ismert szegényes körülmények kö-

zött is még elegendő széna biztositható. Az elegendő abraktakarmánnyal való ellátás már nehézséget okoz. 1970-ben a gyapjuhozam juhonként 3,5 kg. Ez az országos átlagnál gyengébb. Sajnos, a régi ősök mai utódai már nem képesek arra az igényes tenyésztőmunkára, ami a jánosi kerület juhászait egykor jellemezte. A juhászat központja ma is Mecsekjánosi pusztán található. Az állatállomány évről évre csökken. Kevés az igazi szakember, aki hozzáértéssel foglalkozna ezekkel az állatokkal.

/Állomány darabban/

1965	1966	1967	1968	1969	1973
1.380	1.135	693	659	720	350

Jellemző a gazdálkodás szinvonalára, hogy 1973-ban a juhászatot a tsz megfelelő ellenszolgáltatás fejében bérbe adta egy juhásznak. A szerződés értelmében a juhász rendelkezik a gyapjuval és a tejtermékekkel. Ellenszolgáltatásként 120.000 Ft évi téritést fizet a szövetkezetnek.

1968-tól baromfitenyésztéssel is foglalkozott a közös gazdaság. Nem szándékoztak tartósabban berendezkedni erre az állattenyésztési ágazatra, ezért semmilyen komolyabb beruházást nem tettek. A meglévő gazdasági épületekben alakitották ki átmenetileg a tojóhibridek és huscsirkék helyét. A nagyüzemi tenyésztés feltételeinek /ólak, megfelelő takarmány/ és a hozzáértés hiánya miatt az egyébként jó fajtáju Sex-Saling tyukok tojáshozama is elmaradt a várható eredményektől. Az egy tojóra számitott évi 200 tojással szemben csak 183 volt a tojáshozam. Egy tojás előállitására forditott költség: 1,47 Ft, mig a piacon átlagosan 1.26 Ft-ba került egy tojás. /1971.évi adatok alapján/ A tojásértékesités piaci problémái megoldatlanok voltak. A huscsirke-

árusitás kezdetben gazdaságosnak tünt, -mivel akkor még nem sok gazdaság foglalkozott a tenyésztésével. Ezért 1969-ben az összes termelési érték 1/4-ét adta a baromfitenyésztés. Ez az adat jelzi az egyéb területeken végzett eredménytelen munkát is. 1970-től a baromfitenyésztés a magas önköltség miatt egyre gazdaságtalanabbá vált, ezért megszüntették.

A termelőszövetkezet gazdálkodásának szinvonala nem kielégitő, a rendeltetésének nem felel meg. A tagok fogyasztását, az eredményes foglalkoztatást képtelenek biztositani. A gépi felszereltség gyenge, a magas éldkoru tagság nem tud megbirkózni a termelési feladatokkal.

7/ A komlói kerttársulások

A mezőgazdaság általános jellemzése során már emlitettem, hogy Komlón az aktiv keresőknek csak nagyon kicsi hányada /4,3 %-a/ dolgozik főfoglalkozásszerüen a mezőgazdaságban. Ezzel szemben 1967-68_tól kezdve megindult városunkban egy folyamat, aminek értelmében évről évre növekedett azon ipurban dolgozó emberek száma, akik szabadidejükben szivesen kertészkedtek, zöldséget termesztettek, gyümölcsfákat gondoztak. Az aktiv pihenésnek nagyszerü lehetőségét fedezték fel. Ha meggondoljuk, hogy a kertészkedők 70 %-a nehéz fizikai munkás, bányász, akkor a regenerálódás szempontjából fölöttébb hasznos, jó kikapcsolódásra találtak. Tul az egészségügyi előnyökön, nem lebecsülendő az sem, hogy a szegényes zöldség- és gyümölcsellátásu városban 1.250 fő megtermeli a saját szükségletét, sőt az ÁFÉSZ boltokon át a felöslegét értékesiti is.

A kertészkedést 1968-tól szervezett formában végzik. A városban három kerttársulás alakult /Zrinyi Ilona kerttársulás, Kondor-

föld; Dobó Katalin kerttársulás, Kökönyös; Kun Béla kerttársulás, Dávidföld/. Ezeknek az 1969-ben kiadott kormányrendelet értelmében meghatározott szervezeti felépitésük van. A rendelet szabályozza a vezetők, tisztségviselők feladatait és jogait is.

A megmüvelt földterületek nagyobb része állami tartalék-föld. Ezeket 20 évre béreli a társulás. A használt földekért a tagok bérleti dijat fizetnek. A szükségletek további kielégitése végett a helyi termelőszövetkezet - látván a kertigénylők magas számát - a nagyüzemileg nehezen müvelhető területeinek földhasználási jogát térités ellenében átadta a kerttársulásoknak. Az egyes családok által 100-200 négyszögöl földterület bérelhető. A kökönyösi és dávidföldi kerttársulások földszükében vannak. Itt kevés a müvelésre átadható tartalékföld, ugyanis a szabad területek többsége beépitésre, parkositásra kijelölt. Emiatt az emlitett két társulás további fejlődése korlátozott.

1967-ben alakult a kenderföldi Zrinyi Ilona kerttársulás, az ország egyik legnagyobb egyszerübb szövetkezeti formáju társulása. 360 taggal indult, és 27 kh-n gazdálkodtak.
Évről-évre növekedett a taglétszám, igy a müvelhető területeket is gyarapitani kellett.

Megnevezés	1967.	1968.	1969.	1970.	1971.
Taglétszám	397	484	564	580	600
%-os növekedés Index: 1967=100 %	100	122	142	146	150
Terület /kh/	27	35	45	45	48

1968-ban bővült a terület az Aranypohár dülőben levő 10 kh földdel. 1969-ben a Városi Tanács használatra átadta a Geszstenyésben, Mecsekjánosiban és Gadányban levő tartalékterüle-

teit is. 1970/71-ben az Autósvölgyben levő szántóföldek felparcellázásával alakult ki a 48 kh.nyi földterület.

A kertekben elsősorban zöldségtermesztéssel foglalkoznak a termelők. Az egyes családok évi szükségletén felül több kertészkedőknek eladásra is marad terméke. Átlagosan 120 négyszögölnyi területről 3.500 Ft értékü terméket tudnak évente előállitani. A rossz minőségü talajszerkezet miatt szükségessé vált az intenziv tápanyagutánpótlás. A tagság részére a társulás vezetősége biztositja a szerves- és mütrágyákat.

Szervestrágya-felhasználás	Mütrágya-felhasználás /kh/
1968. 16 vagon	33 q
1969. 26 "	60 "
1970. 46 "	135 "

/Érdemes az adatokat összehasonlitani a Mecsekgyöngye TSz tápanyagutánpótlásával!/

A talajmunkákat kézi erővel végzik. Az ásásnál, szántásnál és ágyások elhelyezésénél ügyelni kell arra, hogy csökkentsék a meredek lejtőjü területeken a talajerőziót.

Az eredményes zöldségtermesztés nélkülözhetetlen feltétele az öntözővíz biztositása. 1971-ben az Aranypohár dülőben kutat ásattak. Kannás öntözéssel mentik át a termelők palántáikat a csapadékszegény időszakokon. A társulás tervei között szerepel egy kb. 5 köbméter nagyságu vizgyüjtő felépitése. Ezzel lehetőség adódna a csatornás öntözésre is.

1973-ban elkészült a fóliasátras palántanevelő telep. Az itt nevelt palántákkal a tagság szükségleteit elégitik ki.

A kerttársulás tagjai közül többen igényes gyümölcstelepitéshez kezdtek. Jelentős az alma, szőlő és a málnatelepités is.

Az elmondottak alapján egyértelmű, hogy a mezőgazdaságban nem történt lényeges változás. A szegényes természeti adottságok és a magas életkoru tagság miatt a termelési feltételek rosszak. A bővitett ujratermelésre alkalmatlan a helyi szövetkezet. A szénbányászat mellett a mezőgazdaság szinte elvesztette valamennyi eredeti funkcióját. A modern agrokultura nem vert itt gyökeret. A feliidülést szolgáló kertgazdálkodás pdig a hagyományos eszközökkel is jó rogenerálódást biztosit.

2./ Szénbányászat

a./ A XVIII.sz.második felétől, a XX.sz.fordulójáig

A komlói szén kitermelése - viszonylag későn - 1812-ben kezdődött. A szénlelőhelyek felkutatása az 1766-os és 1768_as udvari rendelet alapján indult meg. Ennek értelmében aki szénre bukkan, jelentős anyagi juttatásba részesül, ezért lázas kutatás vette kezdetét. Igaz, a parasztok és a jobbágyok idegenkedtek a széntől mint tüzelőanyagtól, de a haszonszerzés vágya hajtotta őket. A kutatások nemsokára eredményre vezettek. A komlói Battyány-féle uradalom jobbágyai szénre bukkantak, amit azonnal Kern József jószágigazgató tudomására hoztak. Ekkor meghivták Komlóra Berkes Péter kincstári bányaigazgatót, aki a jobbágyok által megjelölt helyen valóban megtalálta a kőszenet.

A továbbiakban Berkes intézkedése alapján ujra átkutatták Komló egész térségét, az eredmény nem maradt el. A szénelőfordulások legoptimálisabb körzeteként a "Kis-Somos"-tetőt, a Hórsas-tetőt jelölték meg.

A bányászatot Györkő István szászvári parasztt és társai kezdték meg a Hárstetőn. A felszinre bukkanó szénrétegeket termelték ki. Vállalakozásukat anyagi nehézségek miatt csakhamar abbahagyták.

Valamivel később - 1822-től ugyanezt a munkát Kern József és Simon józsef folytatták, a szakmai irányitást pedig Berkesre bizták. A termelést kezdetleges eszközökkel végezték s az akkori gazdasági viszonyok sem hatottak ösztönzően a széntermelésre. A kitermelt szenet egy-két helybeli vásárolta fel pozsonyi mérőnként 18-24 krajcáros áron /egy pozsonyiméró 62,5 liter/. A gazdaságtalan termelés következtében 1826-ban a Battyány-féle uradalmi széntermelést beszüntették.

A kőszénbánya termelése 1822-1826-ban /q/

táblázat

H ó n a p	1822	1823	1824	1825	1826
január	-	50	10	-	-
február	-	43,5	79	132	24
március	-	3,5	135	40	-
április	-	29,0	30	121	-
május	-	43,5	127	14,5	-
junius	-	72,5	-	-	-
julius	-	42,-	48	116	18
augusztus	-	-	23	170	-
szeptember	-	78	34,5	-	-
október	48,6	135,5	173,5	-	-
novömber	-	14	10	-	-
december	-	-	34	47	18
Összesen:	48,6	511,5	704	640,5	60

A bányászok munkabére 50 krajcár és 1 forint 15 krajcár között mozgott, attól függően, hogy 8 vagy 12 órát dolgoztak.
Az említett időszak volt tehát a komlói szénbányászat kezdete, jelentősége elsősorban abban áll, hogy akkor kezdtek felfigyelni az itteni széntelepekre, s megkezdődtek a széleskörü geológiai kutatások és ha kismértékben is, de megindult a termelés.

b/ A szénbányászat fejlődése a századfordulótól 1945-ig

A századfordulón a fokozatosan kifejlődő kapitalista gyáripar energiaigényét egyre növekvő mértékben szénből kivánta kielégiteni. Megnőtt a szén jelentősége és az állam igyekezett a legjobb szénlelőhelyeket birtokába venni. A fejlődő gyáripar, valamint a vasuti közlekedés kiterjesztése tüzelőanyag konjukturát eredményezett.

A komlói szénbányászat ebben az időben keveset hallatott magáról, a termelés igen kezdetleges és esetleges volt. A szénbányászat uj alapokon történő fokozottabb beindítása Engel Adolf nevéhez füződik. Engel kitünő üzleti érzékkel rendelkezett, mint fiatal gyermek házalóként kezdte és 16 éves korában 1836-ban jelentékeny haszonra tett szert, és Pécsett butorboltot nyitott. Ekkor indult meg azon üzletemberi karrierje, amely eredményeként 1886-ban nemesi cimet kapott.

Nem volt véletlen, hogy Engel a komlói szénbányák felé forditotta érdeklődését. A Pécs környékén lévő kisebb-nagyobb szénbányavállalatok nem birták a Duna Gőzhajózási Társaság/DGT/-al a versenyt, amit tudvalevőleg a Rotschild-bankház, és az osztrák Államvasuttársaság finanszirozott.

Engel területet vásárolt a Battyány féle jánosi uradalomból, ahol ténykedését megkezdhette. 1892-ben szakemberekkel átvizsgáltatta a területet, s a lehetőségek biztos ismeretében 1894. október 1-én bányamegnyitási engedélyt kért. A termelés megindulása az Adolf nevü táróban 1895-ben megkezdődött.

A kezdeti tapasztalatok nem valami biztatók, a tároló nem volt alkalmas gazdaságos termelésre. Ezután Engel Adolf Jex Simon bányamérnök tanácsára egy aknát mélyittetett. Igy készült el 1898-ban a 80 m mély Anna-akna, amely több vékonyabb és vastagabb produktiv réteget is átharántolt. A termelés ettől az időtől kezdve gazdaságossá vált. 1903-ig csak a felsőbb vékonyabb telepeket termelték ki, amelyek közül a legvastagabb is csak 120 cm volt, de 1903-ban megtalálták az un. 8-as számu telepet, amely már 2,2-2,5 m-es vastagságot is elérte. Nem sokkal később 1905-ben, egy ujabb 2,5 m-es telepet találtak. A két vastagabb szénréteg már eloszlatott minden kétséget a komlói bányászat rentabilitása körül. Akkor azonban a kőszénpiac bizonytalansága, sőt pangása - ami a koraboli gazdasági válság függvényeként jelentkezett - aggodalommal töltötte el a tulajdonost. A válság nem tartott sokáig, rövid idő után konjunkturás helyzet állott elő. Engel érezte, hogy most már tovább nem birja a versenyt egyedül, társat próbált szerezni, vagy ha ez nem sikerül, akkor eladja a bányát.

Végül a Magyar Általános Hitelbankkal folytatott tárgyalást, ezek eredményre vezettek, s megalapitották a Dunántuli Kőszénbánya RT-ot /DKRT/[1].

---

[1] Balics A.: A komlói kőszénbányászat története 27.old.

A RT-ben Engel Adolf és fiai cég 300 000 k, a hitelbank 1 000 000 K tőkével vett részt. A RT. megalakulásával már szélesebbkörü kezdeményezésre nyilott lehetőség. Kriskó Bohus lupényi bányaigazgató lett a további kutatások geológiai szaktanácsadója.

A kutatásokat Mecsekfalu - akkor még Szopok - határában végezték. Sőt [illegible] Engel Adolf és fiai cég 1908 októberében egyezséget kötött a pécsi püspökséggel, s az egyezség értelmében megkapták a kőszénkutatás jogát Mánfa és Budafa község határában is.

A természeti adottságok kedvezőek voltak a komlói szénbányászat további fejlesztéséhez. Mindezek helyett a bányák a Részvénytársaság spekulációs törekvéseinek a tárgyát képezték. Az illetékesek azon igyekeztek, hogy a komlói bányát eladják a kincstárnak. Ugy számoltak, hogy több haszon lesz az eladásból, mint a további müvelésből. Az értékesitést nehezitette a rosszul osztályozott szén magas palatartalma, valamint a kedvezőtlen közlekedésföldrajzi viszonyok. Bár az 1896-ban megépült, Komló Bakóca közötti vasurvonal és az 1908-ban elkészült bátaszék-bajai vasuti összekötő híd enyhitett a problémákon.

A századfordulón a kapitalizmus sajátos fejlődése - akkor lépett az imperialista szakaszába - sürgetően hatott az állami szénbányászat megteremtésére és fejlesztésére.
Állami kézbe került a petrozsényi, vodniki és végül 1909. március 11-én a komlói szénbánya is. Az állami kincstár a komlói bányákat 2 484 962 K-ért vásárolta meg.

Igen jó vásárnak bizonyult a "komlói ügylet" mivel a vásárlást követő leltározás során 2 542 657 K-ra becsülték az akkori komlói bányák álló és fogyóeszköz értékét.

Az állami kőszénbányászat szervezésére, további üzemeltetésére a pénzügyminisztériumban központi igazgatóságot állitottak fel. Komlón az első igazgató Andreics János bányamérnök lett. Az állami kőszénbányászat nem tudta beváltani a hozzáfüzött reményeket, működését az egyes bányahivatalok vezető személyiségeinek egyéni "ügyeskedése" jellemezte, természetesen saját hasznonlesés céljából.

Az állami szénbányákban termelt szénnek sohasem volt árszabályozó szerepe a szénpiacon. A munkások üzemi körülményei igen rosszak voltak, a bérpolitikát itt is a jogos osztályharc letörése és visszaszoritása érdekében alkalmazták.

A DKR-től örökölt jogositványok mellett 1910. január 1-től 5 éves időtartamra a kincstár kibérelte a pécsváradi zengővárkonyi, lovászhetényi, apátvarasdi és a rácmecskei határ jelentős részét. A komlói kincstári szénbányászat vetélytársaként jelentkezett Tichay Alfréd pécsi bányavállalkozó, de az állami bérletspekulációival szemben alulmaradt. A harcot azonban tovább kellett folytatni egy még veszedelmesebb vetélytárssal szemben. Ez a vetélytárs az ESZK Rt. volt, amely az északmecseki szénbányáit 1925-ben eladta Salgónak. Igy a kincstári bányákat É-on Salgó, D-en pedig a DGT veszélyeztette. Nagy hasznot jelentett az államnak, hogy a korábbi aránylag rövid időre kötött bérleti szerződéseit Komló, Mecsekfalu és Mecsekjánosi területén, valamint Budafán 1959-ig meghosszabitotta.

Salgó is azon igyekezett, hogy Komló közelébe férkőzzék és bérleti szerződéseket próbált kötni, ahol csak tudott. Az ilyenfajta taktikázás már elsősorban nem a széntermelés érdekeit szolgálta, sőt ellenkezőleg a szénmezők felaprózásával lehetetlenné akarták tenni a szén gazdaságos termelését az állami bányákban.

1931-ben sikerült Salgónak 30 mecsekfalui parasztta egyezséget kötni, igy 50 évre megvásárolta a szénkitermelés jogát a földjeiken.

A komlói kincstári szénbányának további törekvései arra mentek, hogy a versenytársakat kiszoritsa Komló térségéből. Az állam ezen akciója sikerrel járt, felbiztatták a parasztokat, hogy bontsák fel a Salgóval kötött korábbi szerződésüket. Ennek eredményeként a járásbiróság 1936.november 24-én egy olyan itéletet hozott, amelyben "gazdasági érdeknulás" cimén a parasztok Salgóval kötött szerződésüket felbontották. De a bérleti problémák továbbra isem szüntek meg. A kincstár nem tudta maradéktalanul teljesiteni a szerződésekben rögzitett vállalásait, időre nem fejezte be a területek átkutatását, igy bányák nyitására nem volt lehetőség, ezért a parasztok zugolódtak.

Mindezek mellett egy ujabb veszély fenyegetett. Zobákpusztá felől, Zobák területén az ESZKbRT - majd Salgó -, a DGT, a pécsi püspökség és a székesegyházi uradalom 1923-ban létrehozta a Pécs-Baranyai Kőszénbánya Rt. /PBKbRt/. A helyzetet továbbra is a spekulációs manőverezések jellemzik, részben a kincstár és a PBKbRT között, részben pedig a PBKbRt-en belül. Az előbbiek bizonyos bekeritési akción fáradoznak, mig a PBKbRt-én belül a DGT és Salgó megvásárolja a püspökség és a székesegyház jogait.

A taktikázás eredményeképpen 1943. március 10-én a DGT és Salgó egymásközött megállapodtak abban, hogy feloszlatják a PBKbRt-t és egymásközött elosztják az érdekterületeket. Közgyülést hivnak össze, 1944. január 20-án, ahol ideiglenes határozatot hoznak, de a II.világháboru közbeszólt és további terveik füstbementek.

c/ A komlói szénbányászat fejlődése a felszabadulás után

A háboru befejeztével egy gazdaságilag szétzilált feudálkapitalista országot örököltünk, amelynek felépitéséhez mindenekelőtt energiára volt szükség. A komlói szénmedence sutomatikusan a demokratikus állam kezébe került. A DGT bányái 1945-ben szovjet fennhatóság alá kerültek. Magyar-szovjet Hajózási Részvénytársaság cimen

A Kommunista Párt fokozódó sürgetésére a 12.200/1945.M.E.számu december 20-i rendelete értelmében 1946. január 1-én az állam kezelésébe vette az összes hazai kőszénbányákat. Valamennyi államositott kőszénbánya a Magyar Állami Szénbányák Rt/MÁSZRT/ felügyelete alá került, igy a komlói is.

Ezzel uj perpektivája nyilott a komlói bányászat fejlesztésének. Az állam a mecseki szénbányák igazgatási helyéül Komlót jelölte meg, de objektiv akadályok miatt rövidebb időre az igazgatóság Nagymányokon székelt.

A kezdeti időszak nem volt mentes a problémáktól, hisz a már ismert nehézségeket nem lehetett egyik napról a másikra megoldani. Az ország háborus sebektől vérzett, az ujjáépités során igen sokszor kellett a dolgozó népünk öntudatára épiteni. Ezt a helyzetet próbálta kihasználni a reakció, amely erős jobboldali nézetektől vezérelve aknamunkát fejtett ki a jóhiszemü munkások körében.

1948. november 1-én megszünt a MÁSZRt, és szerepét a Mecseki Szénbányák Nemzeti Vállalat /MSZNV/ vette át. A következő lépésben pedig az egyes aknákat önálló gazdasági egységekké fejlesztették, ami a költségvetés jobb áttekintését tette lehetővé. Ez a lépés vezetett végsősoron oda, hogy 1951-ben a bányákat trösztösitették. A vonatkozó minisztertanácsi rendelet értelmében a hazai szénbányákat hét trösztre osztották. Ezek voltak az ózdi, a borsodi, a nógrádi, a középdunántuli, a dorogi, a tatabányai és a mecseki trösztök. A trösztökön belül több vállalatot létesitettek, igy 1953-ban a Komlói Szénbányászati Trösthöz is 14 vállalati egység tartozott.

Az egyértelmüség kedvéért megjegyzem, hogy 1951-ben a tösztösitéskor a mecseki trösthöz csak a szükebb értelemben vett Komlói Szénbányászati Trösztot tartozott, illetve ehhez csatlakoztak 1953. julius 1-én az Észak-mecseki szénbányák Hidas kivételével. A pécsi bányák ekkor még mint a DGT jogutódjai az MSzHRt-hez tartoztak. Ugyanis a Jóvátételi Hivatal 29.063/1946.számu rendelkezése alapján ezeket a bányákat a Szovjetunió kezelésébe adták. A bérbirtokos a magyar állam volt, s ezért 1946. junius 26-án létrehozták a MSZHRt-ot, amelyben a magyar állam 47 %-ban volt érdekelve.

A Rt. 1952. szeptember 30-ig állt fenn, ezután a bányák a Magyar Népköztársaság tulajdonába mentek át, Ebből lett később a Pécsi Szénbányák Állami Vállalat. 1954. julius 1-től a Pécsi Szénbányászati Trösztot. Majd a Komlói- és a Pécsi Trösztot egyesitésével 1963. julius 1-én létrehozták a Mecseki Szénbányászati Trösztöt, 1967. junius 1-vel pedig a Mecseki Szénbányák néven fogták össze a Mecsek valamennyi szénmedencéjének termelését.

A háboru utáni időszak legfőbb célkitüzése a gazdasági élet beinditása volt. Nagy feladat várt a bányászokra, hisz a megindulo termelés fokozottan igényelte az energiát és akkor elsősorban a szenet. A háborut megelőző években és alatt a komlói széntermelés felfutott, de a II.világháborus események miatt visszaesett. Az első célkitüzés az volt, hogy a háboru előtti termelési szintet mielőbb elérjék. A volt gépek zöme a háboruban megrongálódott, vagy tönkrement, a belső reakció aknamunkája, valamint a fenyegető infláció - káros hatása jelentkezett a bányászok munkájában. A nehézségek leküzdésében hathatósan közreműködött Komlón az 1945. január 10-én megalakult bányászszakszervezet. A termelés fokozott növelése mellett igen fontos cél volt a munkafegyelem megszilárditása is. Ennek érdekében létrehozták az üzemi bizottságokat, amelyek ha kellett kemény kézzel nyultak a rendbontókhoz.

A termelés ha lassan is, de emelkedett; 1945-ben a komlói termelés 103 523 t, ami napi 35,5 vagon - 1946-ban pedig már 126 769 t - napi 42 vagon. De ez még mindig messze alatta maradt az 1943-as termelésnek, amikor 245 211 t szenet küldtek a felszinre, a komlói bányákban. A termelést még a kapitalista örökséggel folytatták. A komlói szénbányák szegényes és igen egyszerü felszereléséről tanuskodik az a lajstrom, amelyet 1947. október 1-én fektettek fel az üzemek technikai berendezéseiről.

Ezek a következők:

2 db	üzemben lévő gőzkazán	72,30 m^2 fütőfelülettel
	üzemen kivül álló gőzkazánok	50,67 m^2 fütőfelülettel
1 db	gőzlokomobil	17,42 m^2 fütőfelülettel
55 db	villanymotor	2458 LE-vel

7 db	üzemen kivüli villanymotor	562 LE-vel
6 db	kompresszor	1205,5 LE-vel
2 db	teherautó	
1146 db	csille	
3 db	mélyfuróberendezés	
1 db	Craelius-furóberendezés	
2 db	fékmüves vitla	

Komoly problémát jelentett az eleven munkaerő hiány. Főleg hiány mutatkozott a szakképzett munkaerőből. Igen nagy volt a fluktuáció. Igen laza volt a munkafegyelem. A földalatti müszakoknál naponta 40-50 ember hiányzott igazolatlanul, ami éves szinten több mint 20 % müszakkiesést eredményezett.

A Kommunista Párt minden eszközt igénybe vett a helyzet normalizálására. 1946. február 8-án munkaversenyre szállitotta a sajtó utján az ország bányászait.

Megkezdődött a hősies erőfeszitést igénylő "széncsata". A komlói bányászok is csatlakoztak ehhez a mozgalomhoz, az öntudatukat növelte, hogy rajtuk az ország szeme. A versenyfelhivás eredményeként a termelés emelkedett. Ehhez még jelentős mértékben hozzájárult a gazdasági helyzetünk kezdeti stabilizációját jelző forint megjelenése.

Komló nagyarányu fejlesztését már az első háromeves tervben előirányozták. Komlónak szánták azt az igen fontos szerepet, hogy a Dunapentelén megépitésre kerülő kohászati bázist jóminőségü kokszolható szénnel ellássa. Az első nagyobb beruházási összeget - 1 millió 400 ezer forintot - 1947 első felében kapta meg Komló, ezzel indult meg a bányászat és a város rohamos fejlődése.

A Dunai Vasmü épitését 1950-ben kezdték el, ahova a kezdeti tervek szerint előbb 220,majd 300 vagon szenet vártak naponta Komlóról. A komlói széntermelés elmaradt a várakozástól, az egyre valószinübbé vált, hogy a Dunai Vasmü kapacitását nem tudja kielégiteni. Ezért import szénről kellett gondoskodni. De a fő hangsuly változatlanul Komlón maradt.

Ismeretes, hogy a II.világháboru végén Komlón két akna üzemelt, egyik az Anna-akna, a másik pedig az Uj-akna /ma Kossuth I.akna/. Szükségessé vált a meglévő aknák korszerüsitése és uj aknák megnyitása. A fejlesztés értelmében 1948.május 20-án elkezdték a Kossuth II.akna épitkezési munkálatait, és 1952-ben már bevonták a termelésbe. Vele párhuzamosan az Uj-aknát /Kossuth I/ is korszerüsitették és bővitették.

A régi kutatóakna közelében 1951-ben mélyitették ki a Béta-aknát, s ezt is sikerült 1952 tavaszán müvelés alá venni. A fejlesztés további lépéseként hozzáláttak az Anna-akna korszerüsitéséhez. 1954. első felében üzembehelyezték a III.sz.aknát, amely légaknaként müködött. Ezzel jelentősen megnőttek azok az objektiv feltételek, amelyek a termelés felfutásához elengedhetetlenül szükségesek voltak.

Az aknatelepitésekkel párhuzamosan még 1949-ben megkezdték annak a korszerü altáró-rendszernek a kiépitését, amely a Kossuth I. és Kossuth II.akna szenét a szénosztályozóhoz szállitja. Majd 1954-ben átadták azt a kötélpálya rendszert, amely a Béta-aknát és III-as aknát köti össze a szénosztályozóval.

Az emlitett intézkedések hatására jelentősen növelték a széntermelést. 1951-ben 291 134 t termeltek, 1950-ben pedig már 896 701 t-ra emelkedett a termelés.

Jelentős eredményként könyvelhető el, hogy az első 5 éves terv végére a komlói szénbányászok 11 %-a kapta meg a kitüntető sztahanovista jelvényt.

Az aknatelepitós 1952-ben Zobák-bányán folytatódott. Az akna mélyitése igen lassan haladt, aminek az okai részben természeti, részben pedig társadalmi-gazdasági jellegüek voltak. A tervezett beruházási összegnek alig 1/3-át kapták csak meg. A helyzetet sulyosbitották az 1954-ben bekövetkezett beruházás lassitások és az 1956-os ellenforradalmi események.

Már-már reménytelennek tünt a vállalkozás, amikor az MSZMP politikai Bizottsága vette kezébe az ügyet. A kormánynak intézett javaslatában egy szakbizottság felállitását, valamint a vállalkozás befejezését sürgette.

1962 májusában megkezdődtek az intenziv munkálatok. A második 5 éves tervben kiemelten kezelik a Zobák-akna épitésének ügyét. A balszerencse is kisérte az épitkezést. 1962 szeptemberében egy elektromos szikrától meggyulladt a légakna, a kast tartó kötél elszakadt, s az lezuhanva károkat okozott a berendezésben. 1964. augusztus 4-én sujtó légrobbanás következtében 7 bányász vesztette életét, és többen megsebesültek. Ugyancsak ez év szeptember 6-án a 4. szinten aknaomlás következett be, ami gátolta a termelést. De mindezen problémák felett urrá lett az ember és lényegében 1964.évtől számithatjuk Zobák-akna belépését a termelésbe. A teljes tervezett beruházási munkálatokat 1969-ben fejezték be, az átadásra szeptember 1-én került sor. A beruházás teljes költsége 1246 millió forint. Ebből az összegből bányaépitésre forditottak 781 millió forintot, gépek vásárlására és szerelésére 200 millió forintot, és külszini épitkezé-

sekre 180 millió forintot.

A bánya méretei az átadás napján a következők voltak:

- szállitó akna mélysége 272 m
- centrális légakna mélysége 762 m
- diagonál légakna mélysége 687 m

A Zobák-akna üzembeállitásával lényegében befejeződtek a komlói aknatelepitések. Az üzemi koncentráció megvalósulása érdekében 1963-ban Kossuth-bánya üzemet egyesitették az Anna-aknával és 1964-ben a III-as aknát is odacsatolták. A komlói üzemek további koncentrálódásánál az volt az elgondolás, hogy három üzemet alakitanak ki, ezek sorban a következők: Kossuth-akna, Zobák- és Béta-akna. A komlói szénbányászati termelés a mai napig is ezen három üzemhez tartozik. Az üzemi koncentrációt a területi koncentráció követte, aminek értelmében 1963. julius 1-vel valamennyi mecseki szénmedence a Mecseki Szénbányászati Trösztfennhatósága alá került. Ugyanezen szervezeti egység fogja napjainkban is össze a mecseki széntermelést, csak azzal a különbséggel, hogy 1967. junius 1-én a korábbi elnevezés Mecseki Szénbányák névre változott. A termelésen napjainkban három szénmedence osztozkodik: 1/ pécsi szénmedence,

2/ a komlói szénmedence és

3/ az észak-mecseki szénmedence.

A termelés mennyiségét illetően a három medence közül a komlói a legjelentősebb, több mint 50 %-os részesedési arányával.
A szénbányászat rohamos fejlesztésével egyidőben uj városrészek /Kökönyös, Kenderföld, Gesztenyés, Somag, majd Szilvás/ nőttek a komlói dombokra.

A szénbányászat egyeduralkodóvá vált a városban. Az ipar egyet jelentett a szénbányászattal. Az aktiv testi munkaerőt felszivta, a nők foglalkoztatására nem volt lehetőség. Egyéb ipari ágazat, feldolgozóipar az 1960-as évek végéig nem tudott kifejlődni. /.....ábra és .... táblázat/.

Az aktiv keresők megoszlása népgazdasági ágak szerint

/1949 - 1970/

Város, megye	Összesen	Ipar	Építőipar	Mezőgazd.	Szállítás	Kereskedelem	Egyéb	Az aktiv keresőből ipari ép.ip.	mezőgazd.	egyéb
								1949.		
Komló	2692	1661	111	680	39	67	134	65,8 %	25,3 %	8,9%
Mohács	7077	1246	148	3387	240	474	1582	19,7	47,9	32,4
Szigetv.	3700	995	64	1659	101	265	616	28,6	44,8	26,6
Pécs	35763	13585	1053	3185	2963	2875	12102	40,9	8,9	50,2
Baranya	122971	12825	1689	92914	2201	2899	10443	11,8	75,6	12,6
								1960.		
Komló	11028	6848	907	812	370	579	1512	70,3	7,4	22,3
Mohács	8418	2006	589	3084	583	667	1489	30,8	36,6	32,6
Szigetv.	4393	1472	250	1438	232	327	674	39,2	32,7	28,1
Pécs	53402	23819	3952	3705	4946	5486	11494	52,-	6,9	41,1
Baranya	133688	26403	8729	75461	5584	4998	12513	26,3	56,4	17,3
								1970.		
Komló	13492	9158	509	584	512	897	1832	71,7	4,3	24,0
Mohács	9639	3298	597	2226	685	1046	1787	40,4	23,1	36,5
Szigetv.	5193	2345	327	946	281	387	907	51,5	18,2	90,3
Pécs	72415	32562	5295	4220	5939	7716	16683	52,3	5,8	41,9
Baranya	130636	35305	8998	57119	6979	7614	14621	33,9	43,7	22,4

táblázat

Munkás átlagbér /illetménysszénnel/

Üzemek	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	%1970/1965
Kossuth bányaüzem	27860	28522	29348	30872	31884	31210	32035	32753	34414	35457	39157	125,5
Béta "	26973	27455	28377	30204	30789	30999	32469	33886	34931	36113	39040	125,9
Zobák "	-	-	-	30493	31393	31807	33222	33806	35807	38029	40628	127,7
Szénelőkész.üzem	18969	18973	19496	20551	21420	21809	22893	23199	24361	24707	27130	124,4
Vállalat	25917	26306	27360	28821	29282	29144	30212	30769	32238	33162	35862	123,1

táblázat

Beruházási ráforditások egységénkénti részletezésben

/Az 1968. I. 1-i átárazást nem tartalmazza/

1000.- Ft-ban

Megnevezés	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1966-70. összesen	A beruházási előirányzat
Szénelőkészitő	174	2163	37406	28276	21816	17626	1892	-	-	-	-	1892	-
III-as akna	25609	15914	19022	11022	6510	15695	-	86	-	-	-	86	-
Béta akna	33554	17847	13071	11551	6568	4328	6521	16891	10223	13345	12437	59417	60324
Kossuth akna	25755	27337	23889	11422	10400	9742	43185	15255	10462	47663	40721	157286	178357
Anna akna	11225	8386	10402	6762	871	1442	-	-	-	-	-	-	-
Zobák bánya	64757	86643	140080	200412	123446	107177	81095	57320	15877	16352	103	170747	171485

táblázat

A komlói és az egész mecseki széntermelés alakulása

/1946-1970-ig/

É v	Az egész medence	Pécsvidéki szénbányák		Komlói szénbányák		Észak-mecseki szénbányák	
		t	%	t	%	t	%
1946	727701	462 900	50,5	126 769	17,4	130 832	18,0
1947	1 058 838	728 860	66,0	169 736	16,0	160 242	15,1
1948	1 238 199	868 600	63,3	195 152	15,8	174 447	14,1
1949	1 378 370	966 880	68,8	235 944	17,1	175 546	12,7
1950	1 401 754	984 150	70,2	236 003	16,8	181 601	13,0
1951	1 618 571	1 114 400	71,1	291 134	18,0	213 037	13,2
1952	1 717 330	1 235 547	70,2	330 339	19,2	151 453	8,8
1953	1 992 465	1 348 569	68,9	466 519	23,4	177 350	8,9
1954	2 429 466	1 340 386	71,9	896 701	36,9	192 359	7,9
1955	2 701 833	1 404 400	67,7	1 065 645	39,4	231 788	8,6
1956	2 383 888	1 203 164	55,2	949 831	40,0	230 893	9,7
1957	2 288 772	1 104 961	48,3	935 282	40,9	248 529	10,9
1958	2 627 058	1 171 000	44,6	1 180 863	45,0	275 195	10,5
1959	2 734 247	1 215 900	44,5	1 246 417	45,6	271 930	9,9
1960	2 847 437	1 247 600	43,8	1 322 559	46,4	277 278	9,7
1961	3 070 592	1 348 800	43,9	1 444 141	47,0	277 651	9,0
1962	3 340 688	1 539 500	46,1	1 524 992	45,6	276 196	8,3
1963	3 709 793	1 713 825	46,2	1 753 332	47,3	242 636	6,5
1964	4 125 397	1 866 062	45,2	2 066 861	56,1	192 474	4,7
1965	4 372 795	1 919 743	43,9	2 273 410	52,0	179 642	4,1

1966	4 360 174	1 938 778	44,5	2 288 823	52,5	132 573	3,0
1967	4 052 826	1 670 024	41,2	2 269 802	56,0	113 000	2,8
1968	4 241 495	1 865 636	44,0	2 244 449	52,9	131 410	3,1
1969	4 133 060	1 831 815	44,3	2 176 250	52,7	124 995	3,0
1970	4 123 798	-	-	2 084 108	50,6	-	-

Megjegyzés: A Komlói Szénbányászati Tröszt termelése 1954-ben több mint amennyit a táblázat feltüntet. Ugyanis 1954. január 1-től - tröszti szinten - Mása-Nagymányoki kőszénbányák termelése is a Komlóéval együttesen szerepel. Akkor a Komlói Tröszt 1954-ben /Komló: 896 701 t, Északmecsek: 197 979 t/ 1094 680 t. kőszenet termelt. A Komlói Szénbányászati Tröszt termelése igen közel került egymáshoz, arányuk 1 : 1,3

táblázat

A komlói bányák munkáslétszámának alakulása

É v	f ő
1900	357
1910	505
1920	660
1930	506
1940	1 100
1941	1 113
1942	1 266
1943	1 294
1944	-
1945	1 108
1946	1 151
1947	1 446
1948	1 726
1949	1 748
1950	1 979
1951	2 093
1952	2 290
1953	8 529
1954	11 078
1960	5 939
1961	5 937
1962	5 988
1963	6 249
1964	6 527
1965	6 876
1966	6 693
1967	6 370
1968	6 324
1969	6 202
1970	5 862

táblázat

Fajlagos teljes szénönköltség

Megnevezés		1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
Kossuth bánya	Ft/t	417,3	376,2	368,2	339,2	332,9	351,3	358,2	340,2	314,4	311,9	330,6
Béta bánya	Ft/t	331,9	307,4	306,8	298,5	293,9	310,-	315,5	293,8	277,4	294,3	352,1
Zobák bánya	Ft/t	-	-	-	-	571,-	580,-	417,-	411,2	424,-	405,-	387,4
Váll.mélym.	Ft/t	468,4	436,5	403,8	376,-	383,9	371,6	359,-	354,5	317,1	315,4	330,4
külm.	Ft/t	284,7	240,9	299,2	309,9	337,4	291,8	311,4	356,8	284,2	239,7	158,-
összes	Ft/t	462,9	429,9	398,8	372,4	381,5	364,7	356,9	354,6	315,2	310,4	312,7
Váll.össz.	Ft/mill.	96,2	93,1	89,2	86,2	92,7	90,6	89,19	87,9	83,5	74,6	75,2

3. Építőanyag-ipar

Komló közvetlen környékének az építőanyagipari tevékenysége a középkortól követhető nyomon. A szomszédos budafai homokkőbányáról maradtak fenn a legkorábbi emlékek. Az itt kitermelt homokkövet a pécsi székesegyház építéséhez használták fel.

Dr.Kun Lajos: Egy baranyai falu földmüves és bányásznépének szociális hygiénéje /Pécs, 1937./ cimü könyvében említést tesz arról, hogy 1870-ben egy olasz származásu vállalkozó Komlón cement- és mészmü üzemet létesitett. A rendelkezésre álló kis tőkével, kellő hozzáértés és szállitási eszközök hiányában azonban nem tudta elképzeléseit valóra váltani.

Komló gazdasági életében a szénbányászat mellett a másik legrégebbi nagyüzemi ipari tevékenység a kőbányászat. 1928-ban nyitották meg a komlói kőbányát. Itt jó minőségü andezitre akadtak. Ezt a kőzetet elsősorban utburkolásra, vasuti pályatestek építésére, árvizvédelmi töltések erősitésére és betonalapanyagként használták a multban, de jelenleg is.

A kőbányászat története 1945-ig

Az első világháboru előtti években Magyarország közuti hálózata nagyon fejletlen volt. A főközlekedési utvonalak sugarasan indultak ki Budapestről a perifériákon levő városok felé. A vidéki városokat összekötő un.megyei utak a főutvonalakkal szemben nagyon rossz minőségüek voltak. A főutvonalak épitését, valamint karbantartását az állam, a rossz burkolatu megyei utakét pedig az egyes megyék közigazgatási szervei finanszirozták. Minden megyének külön közuti alap állt rendelkezésére, amit a megyei utóadókból tartott fenn. Az ebben az időben épitett utak kizáró-

makadám rendszerben készültek. Az első világháboru utáni időszakban az ország nehéz gazdasági helyzetbe került. A háboru alatt az utak minősége nagyon leromlott. Helyreállitásuk komoly befektetést kivánt. Fokozta a gondot az is, hogy 1925-ben Magyarországon ugrásszerüen megemelkedett az autók száma.

1920	1672 db	1927	7915 db
1925	7877 db	1930	16399 db

Ez a korszerüség sürgetően hatott az utak javitására és fejlesztésére is. Legégetőbb problémát a már fent emlitett nagyon rossz minőségü megyei utrendszernek a felujitása, valamint a bekötőutak épitése okozták. Szükség volt rájuk, hiányuk az mind erőteljesebben kibontakozó munkamegosztásban egyre nyilvánvalóbbá vált.

Baranya megyében az utak burkolatát kellett kicserélni, mivel a korábban használt mészkő kevésbé tartós, könnyen töredező és igy porképző volt. 1928-ban Baranya megye vezetősége kutatást rendelt el, melynek célja megfelelő nyomásszilárdságu vulkáni kőzet feltárása volt. 1928-ig kis mennyiségben ugyan a Balaton-felvidéki bazalt bányákból szállitották az utépitéshez szükséges vulkáni kőzetet. 1928 őszén a Mecsek hegységben Komlótól mintegy 3 km-re találtak rá a gazdag andezit készletre. Ez a hatalmas kőzetvagyon minden tekintetben biztositani tudta a vármegye utjainak épitéséhez szükséges nyersanyagot.

A kőzet feltárását követően hamarosan megindult a termelés is. A kőbánya első bérlője Varga József volt. Egyszerü termelőeszközökkel, nagyon nehéz fizikai munkával termelték ki a kőzetet.

Kellő munkaerő, szállitóeszközök és gépek hiányában nehezen ment a munka. Egy ember kézi erővel naponta 1-2 m3 követ tudott összetörni felhasználható zuzottkővé. A sok nehézséggel küszködő magánvállalkozó végülis 60 000 pengő térités ellenében bérleményét felajánlotta Baranya vármegyének. Keresztes Fischer Ferenc alispán elfogadta Varga József bérlő ajánlatát. Kifizették a kért 60 000 pengőt és kötelezték magukat arra, hogy Varga Józsefet mint bányamestert alkalmazzák. Az 1929-es gazdasági válság hatására hazánkban is növekedett a munkanélküliek száma. Ez az akkori kormányt arra késztette, hogy segitse a munkanélküli dolgozókat. A kormány bizonyos pénzösszegeket szavazott meg munkanélküli segély cimén. Ezt a pénzt azonban a megye vezetői nem osztották fel, hanem ebből vásárolták meg a komlói kőbánya területét, ami a Horthy Miklós Segélyalap tulajdona lett.

A komlói kőbánya előzetes kikötésekben csak a megyei szükségletek kielégitéséhez kapott volna fedezetet. A megbizott helyi vezetők viszont - a gazdaságosságból kiindulva - a megyei igényekhez képest mintegy négyszeresére tervezték az üzem kapacitását. A beruházás 600 000 pengőbe került. A Horthy Miklós Segélyalapnak végül is nem volt elég a pénze, igy 300 000 pengő kölcsönt vett fel a Pécsi Takarékpénztárból. A szükséges gépek beállitásával, megfelelő közlekedési eszközök előteremtésével 1929 tavaszán megkezdődött a nagyüzemi kőtermelés.

Ugyanebben az évben a termelés megindulásával egyidejüleg hozzákezdtek a keskenyvágányu iparvasut épitéséhez is. Ez kötötte össze a kőbányát a MÁV pályaudvaron levő rakodódepóval. Az emlitett időszakban 80 munkás közreműködésével megkezdődött az I.sz.

zuzó- és osztályozómű alapozása és szerelése. A munkálatok gyors ütemben folytak, igy 1929. julius 15-én megindult benne a termelés. Teljesitménye napi 4-500 köbméter osztályozott kőzet volt.

A gépeket, valamint az erőátviteli berendezéseket a budapesti GANZ Gyár szállitotta. A pofás törőgépek és az osztályozóhenger is a GANZ Gyár terméke volt. A kőzetfuró és kompresszorberendezéseket az INGERSOL RAND CO amerikai cégtől vásárolták. Az üzem első termékei között az alábbi kőzettipusok szerepeltek.

1. kőpor 0-5 mm-ig
2. zuzalék 5-15 mm-ig
3. fenntartási kavics 25-40 mm-ig
4. fenntartási zuzalék 15-200 mm-ig

1929 decemberében elkészült a II.sz. zuzó- és osztályozóberendezés is. Ezzel a beruházással 1930 első hónapjaiban munkára készen állt az évi 30 000 vagon kapacitásu, az akkori időknek megfelelő korszerü bányaüzem.

A kőbányában elektromos meghajtásu gépeket használtak. Az elektromos áram a komlói szénbánya hálózatáról magasfeszültségü /3000 V/ szabadvezetéken át /1,8 km/ érkezett az üzemhez, ahol transzformálva használták fel. A géppark kialakitásánál ügyeltek arra, hogy lehetőleg minden üzemrésznél egy tartalékgép álljon rendelkezésre, az esetlegos üzemzavar kiküszöbölése végett.

A kőbánya fejtőfrontját a gazdaságos termelés érdekében kezdetben 6 szintre tagolták. Ezt indokolttá tette a különböző

kőzetminőség, a meddőanyag elkülönitésének kedvezőbb lehetősége és a balesetmentes jövesztés is. Az egyes szinteket siklóberendezés kötötte össze. Ennek segitségével a kőzetet közvetlenül a fejtési front lábánál levő zuzómübe szállitották. A fejtéshez egy kompresszor szolgáltatta a süritett levegőt. A kompresszorházból ágazott szét a süritett levegőt szállitó csővezeték. Erre a vezetékrendszerre az egyes fejtési szinteken ugynevezett rákapcsolási állomásokat szereltek fel. A vastagabb fedőréteg és a különböző kőzetminőség miatt nagykamrás robbantást akkor még nem alkalmaztak. Ennél a robbantásnál ugyanis a gyengébb minőségü kőzet és a meddőanyag erősen összekeveredik, szétválasztásuk az akkori osztályozóberendezéssel nehezen történt volna. A meddőanyagot a bánya bejáratától nyugatra eső szakadékos hegyoldalra felvonósikló berendezéssel szállitották. Ez 1944-ig üzemelt.

1933-ban megkezdték a kőzetfal mélyszinti művelését is. Igy lényegesen javult a feldolgozott kőzet minősége. Az egyre fokozódó termelés a piac bővitését is szükségessé tette. A pécsi és baranyai felhasználáson kivül egyre szélesebb körü piacra tett szert, elsősorban Dél-Dunántul területén.

A Komlói Kőbánya által értékesitett kőzet területi megoszlása 1933-ban:

	mennyiség	%
Pécs	20 276 m3	26,27
Baranya megye	11 209 "	14,53
Bács-megye	13 256 "	17,18
Zala megye	4 133 "	5,35
Somogy megye	21 609 "	28,01
Tolna megye	6 283 "	8,14
Budapest	474 "	0,61
	77 139 m3	100,00

Az erősen gépesitett üzem jól felszerelt javitómühelyek munkábaállitását sürgette. Az elsőt 1930-ban, a másodikat 1935-ben adták át. Szükség volt asztalosmühelyre és anyagraktárakra is. 1930-ban készült el a ma is használatban levő irodaépület. Az 1940-es években az utépitésnél egyre nagyobb szerepet kapott az aszfalt és a bitumen. Ezeknek a kötőanyagoknak az alkalmazásához viszont szükség volt a finomabb szemnagyságu homoszuzalékra. Előállitásukhoz uj gépeket kellett vásárolni. A régi ganz pofás törők nem tudták ezt a finom kőzetminőséget előállitani, helyettük 1939-ben egy GANZ VIII-as granulátort helyeztek üzembe. Ennek a fogazata mangán-acélötvözetből készült, a fogak sürüen helyezkedtek el egymás mellett. Ez a granulátor megfelelő módositással normális zuzottkő előállitására is alkalmas volt.

Az egyre növekvő termelés, a piacok bővülése szükségessé tette a szállitás korszerüsitését is. 1936-ban három db dieselmozdonyt használtak a kőzet szállitásához. 1939-ben viszont már 6 mozdony és 350 csille bonyolitotta le a forgalmat.

A Komlói Kőbányát 1939-ben hadiüzemmé nyilvánitották és katonai parancsnokság vette át a termelés irányitását. A II.világháboru első éveiben a termelés a nagy hadiépitkezések miatt gyorsan növekedett. 1942-44-ben már az emlitett dél-dunántuli piacokon tul Zombor, Szentes és Nyiregyháza is a megrendelők között szerepelt. A német megszállás után a frontvonal közeledtével egyre gyakoribbá váltak a szállitási nehézségek. Nem tudtak vagont szerezni, igy a termelés folyamatosan csökkent. Végülis 1944 őszén teljesen megállt a munka.

A szovjet csapatok bevonulása előtt 220 munkást és 5 tisztviselő foglalkoztattak az üzemben. 1945 januárjában a zord téli idő-

járás és a vagonhiány miatt csak karbantartó munkákat végeztek. A munkások többségét /199 rőt/ időszakos szabadságra küldték. A fontosabb gépi berendezések különösebb károsodás nélkül átvészelték a háborut. A front elvonulása után a termelés beindításának komoly akadálya volt az üzemanyaghiány. A raktáron levő kenőolajak és gépzsir a szovjet hadsereg tulajdonába kerültek. A kőzetjövesztéshez nélkülözhetetlen ipari robbanóanyag sem állt rendelkezésre.

A Komlói Kőbánya gazdasági fejlődése a II.világháboru után

A háboru befejeztével érdemben 1946-ban kezdték meg ismét a termelést. Természetesen ekkor is komoly szállitási gondok merültek fel.

1947 tavaszától némileg javult a vagonellátás, de ekkor meg pénzügyi nehézségek hátráltatták a termelést. Az eladott kő értéke nem fedezte azüzem termelési költségeit. 1948 juniusában az ország nagyobb kőbányái munkaközösségbe tömörültek, hogy a felmer lt nehézségeket könnyebben megoldják. Igy jött létre a Kőbányaipari Nemzeti Vállalat. /a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozott/, melynek a székhelye Budapesten volt. Az egyesülés után - bár lényegesen javult a helyzet - még mindig sok megoldatlan probléma akadályozta az eredményes munkát. Ezek termelési, munkaszervezési és pénzügyi területeken egyaránt jelentkeztek. A termelési költségek rohamosan emelkedtek, az eredmények pedig meg sem közelitették az 1938.évi átlagot. A napról napra növekvő munkaerőhiány is komoly gondot jelentett az üzem akkori vezetőinek. Az 1951-ben fellendülő szénbányászat elszivta a kőbánya munkásgárdáját. Kénytelenek voltak központi intézkedéssel

segiteni a munkaerő-ellátáson. 1951 decemberében ugyanis a Belügyminisztérium átvette az endezitbányát a korábbi főhatóságtól, és 1952 január elsejével a Közérdekü Munkák Igazgatósága /KÖMI/ felügyeletével elitélt rabokat telepitettek a kőbánya területére. A telepen csak a legfontosabb müszaki, és a termelést közvetlenül irányitó polgári személyek maradhattak állományban. Az elitélt rabok munkájának minősége nagyon sok kivánnivalót hagyott maga után.

A Közérdekü Munkák Igazgatósága az egész üzem bővitését tervbe vette, de a kivitelezésre már nem került sor, mert a kormány 1954. julius 1-től megszüntette a KÖMI-vállalatokat. A komlói kőbánya igy 3 éves belügyminisztériumi hatáskör után ismét gazdát cserélt, az Épitésügyi Minisztérium vette kezelésbe.

A gazdaságosabb termelés érdekében több kisebb kőbányát közös irányitás alá vonva létrehozták az ÉM 7.sz.Kőbánya Vállalatot. Ez az ujonnan alakult cég négy üzemet /Erdősmecske, Nagyharsány, Polgárdi és Komló kőbányáit/ foglalta magába. A könyvelési és számviteli feladatokat a komlói központban végezték, egyébként az üzemek önálló elszámolási egységek voltak.

1955-56-ban nagyarányu beruházásra került sor. Ekkor állitották üzembe a 10-es törőberendezést. Az üzem vezetősége idejében felismerte, hogy a munkaerőhiányt csak korszerü gépparkkal lehet pótolni. A korszerü gépek használatával, valamint a megnövekedett munkáslétszám révén 1958-ban ugrásszerüen megnőtt a termelés. 1959 óta a növekvő igények kielégitése végett három müszakban folyik a munka. 1960-ban a tároló bunkerekből kikerült késztermékek számára depózó berendezést alakitottak ki. A keskenyvágányu ipar-

8. ábra

A KOMLÓI KŐBÁNYA MUNKÁS LÉTSZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA

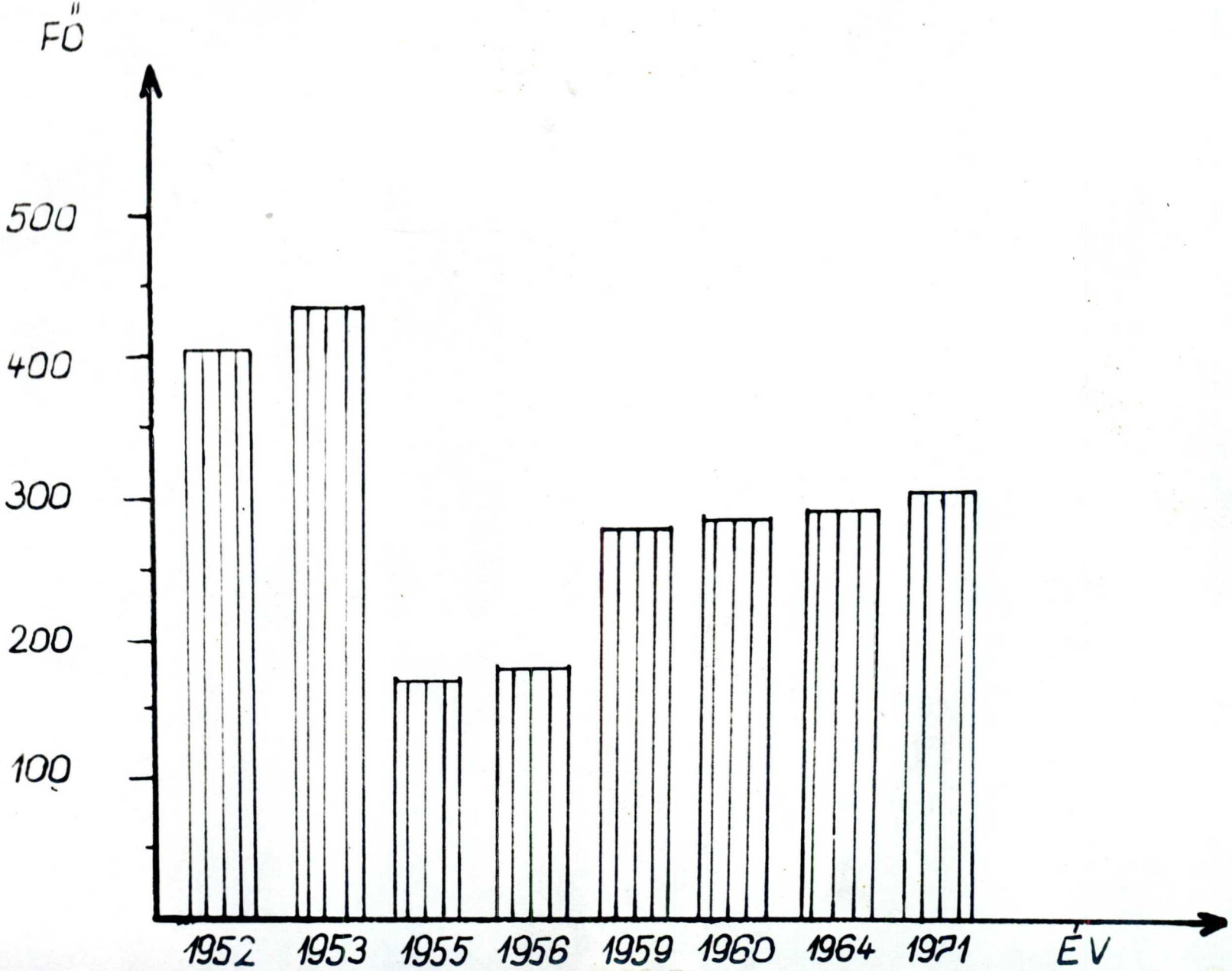

vasuton történő kőzetszállitást 1969.augusztus 19-én megszüntették. A korszerütlen kisvasut helyett azóta gépkocsik hordják a kőzetet a komlói vasutállomáson levő rakodóhelyre. A kőzetminőség további javitása miatt 1972-ben szükségessé vált az üzem teljes rekonstrukciója. Ennek megoldása ugyan tetemes beruházást kiván, de az utépitő-program igényeinek csak igy tudnak eleget tenni.

A kőbánya jelenlegi stabil munkásgárdája 1960 után szervezödött. /8.ábra/

Év	Létszám /fő/	Kibányászott kőzet /tonna/
1952	403	305 504
1953	435	276 799
1960	285	383 668
1971	298	618 768

Az üzem munkásainak 40 %-a ingázó. 27 faluból 149 fő jár be naponta munkahelyére /133 férfi, 16 nő/. Szállitásukat az üzem nagyon kedvezményesen, bérelt autóbuszokkal végzi.

Az üzem termelése 1952-től napjainkig megduplázódott. E tekintélyes növekedés oka elsősorban a korszerü gépesités. A kézi munkát felváltották a szállitószalagok és a markolók. A gépesités következtében intenzivebbé vált a termelés. A komlói üzem termelési értékének változásait az alábbi táblázat szemlélteti:

Év	Termelési érték/1000 Ft-ban/
1959	22 785
1960	24 130
1963	18 481
1964	23 901
1970	35 983
1971	38 991

1971-ben a teljes termelési érték az előző bázisévhez viszonyítva 8,3 %-kal nőtt. Ezt a növekedést egyrészt a termelékenység 6,7 %-os emelkedése, másrészt a létszámban mutatkozó elenyésző, 1,6 %-os változás okozta. A zuzott kő árának növekedése és az uj, drágább kőzetminőségek bevezetése is közrejátszott a termelési érték növekedésében.

A megrendelők rendeltetési állomásai az ország legkülönbözőbb tájain vannak. /Ezt igazolja a megrendelők helység szerinti százalékos megoszlása is 1972-ben/

Rendeltetési hely	Az összmegrendelésből való részesedés /%/
Kaposvár	23,87
Pécsvárad	1,97
Pécs	24,20
Szekszárd	16,00
Kecskemét	8,36
Komló	0,83
Kiskunhalas	2,03
Baja	3,23
Budapest	5,43
Kalocsa	1,50
Paks	0,76
Balatonboglár	3,08
Dombóvár	6,14
Nyárlőrinc	0,44
Szeged	0,69
Hódmezővásárhely	1,47
Összesen:	100,00 %

A legtömegesebb igénnyel Kaposvár, Pécs, Szekszárd, Dombóvár, Kecskemét és Budapest vállalatai szerepeltek. Meglehetősen szerény részesedésü Komló város zuzott kő igénye annak ellenére, hogy betonipari tevékenység is folyik a városban. A

rendeltetési helyek többsége a Dél-Dunántul gazdasági körzetében van. E területen tekintélyes vasuti pályatest-épitési munkálatok, közut-karbantartás, lakóházépités és a Dráva árvizvédelmi töltéseinek a kikövezése igényelt nagyobb mennyiségü andezitet.

Hazánk közuti és vasuti épitési pregramjának megvalósitásához jelentős mennyiségü zuzott kőre lesz szüksége a népgazdaságnak. Az utépitésen kivül sok egyéb fogyasztó is növekvő igényt támaszt az 1971-től bevezetett uj zuzott kő szabványokra. A kereslet megfelelő kielégitése végett tovább kell fejleszteni a gépi berendezéseket. A nemeszuzalók előállitásához uj osztályozó rendszer szükséges. Az uj szitasorok beépitése 1975-ig 8 millió Ft beruházást igényel. 1975-ben az üzem termelését 8-900 ezer tonna zuzott kőre tervezik. E terv zavartalan teljesitéséhez viszont szükséges a II.szinten levő törő és osztályozó rendszer teljes munkába állitása. Ez a beruházás 27 millió Ft-ba kerül. A gazdaságos kőzetomlasztáshoz nagyobb teljesitményü furógépek, kompresszor beállitása szükséges. A nagy mennyiségü lerobbantott kőzettel a jelenleg üzemben levő kotrógépek nem tudnak megbirkózni. Ezek felujitása is indokoltnak látszik. Mindezeket figyelembe véve 1975-ig az üzem teljes rekonstrukciójához kb. 40 millió Ft-ot használnak fel. E költségbefektetés eredményeként mintegy 40 %-os kapacitásnövekedés várható.

III. AZ EGYOLDALU IPARSTRUKTURA KÖVETKEZMÉNYE A FONTOSABB TERMELÉSI TÉNYEZŐK TÜKRÉBEN

Komló város ipari arculatát az 1960-as évek elejéig egyoldaluan a szénbányászat határozta meg. Az 1950-es években országos jelentőségüvé vált ez a település, az energiaellátás-ban és a vaskohászatban betöltött szerepe miatt. 1968-ban viszont már egyre terhesebbnek tünt ennek a csak bányászatra épülő iparszerkezetnek a következménye. /Lásd 9. 10. ábrák/ Nem tudták hol foglalkoztatni a város munkaképes női dolgozóit és a fiatalkoru munkavállalókat. Csak a szénbányák és a kőbánya kinált munkalehetőséget. A mezőgazdaság jelentéktelenné vált. Az előbbiek viszont a nehéz munkakörülmények miatt alkalmatlanok voltak a nők és a fiatalkoruak foglalkoztatására. Előnytelenül magasra ugrott az aktiv keresőkhöz viszonyitva az eltartottak száma.

	1949	1960	1970
Keresők száma	2 682	11 038	13 492
Eltartottak száma	4 222	13 782	14 699
Összesen:	6 914	24 820	28 191
100 keresőre jutó eltartott	157	125	109

A legnehezebb helyzet 1968-ban volt. Ekkor a 100 keresőre jutó eltartottak száma 170 fő /országos átlag 103/.
Uj iparágak meghonositásával munkalehetőséget kellett teremteni. Komlón nem a fővárosból kitelepitett vállalatokkal orvosolták először a foglalkoztatási gondokat, hanem

9. ábra

BARANYA MEGYE FONTOSABB TELEPÜLÉSEINEK GAZDASÁGI ÁGAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

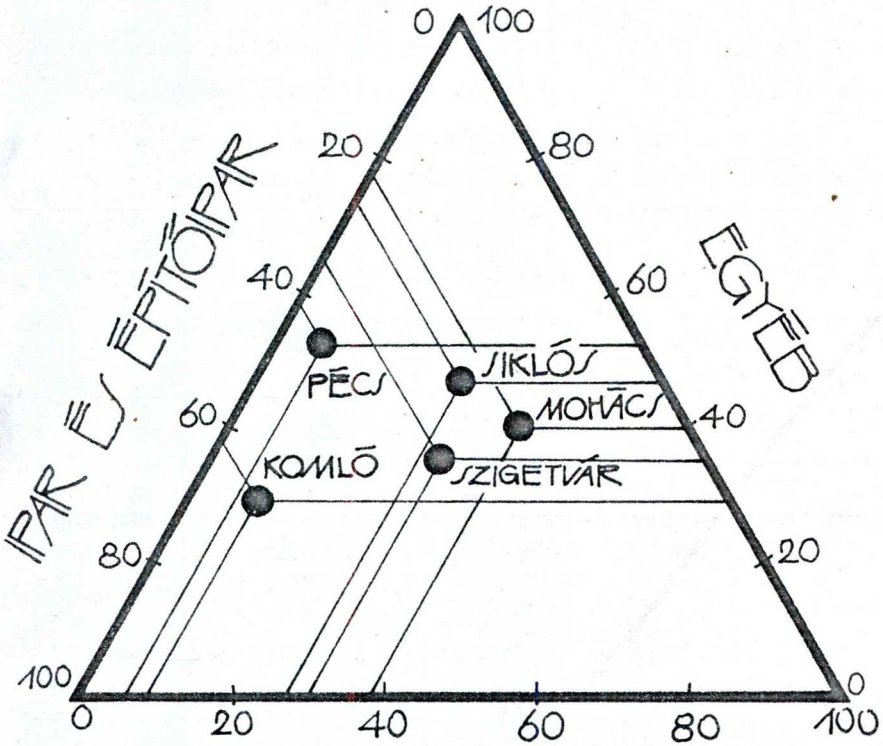

MEZŐ- ÉS ENERGIAGAZDASÁG
1960

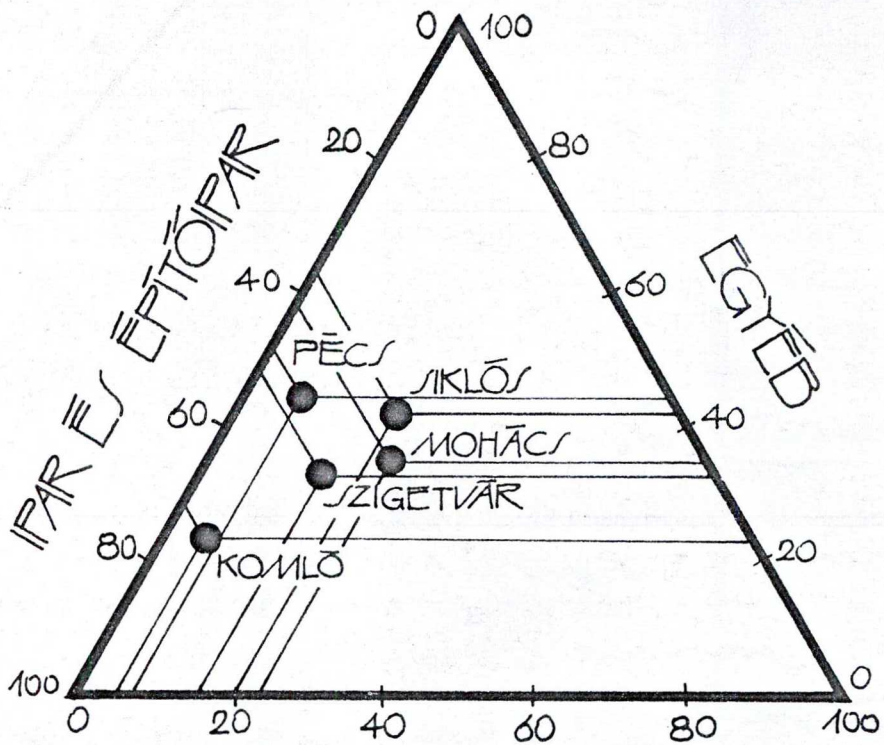

MEZŐ- ÉS ENERGIAGAZDASÁG
1970

AZ AKTÍV KERESŐK FOGLALKOZTATOTTSÁGA NÉPGAZDASÁGI ÁGAK SZERINT

1949

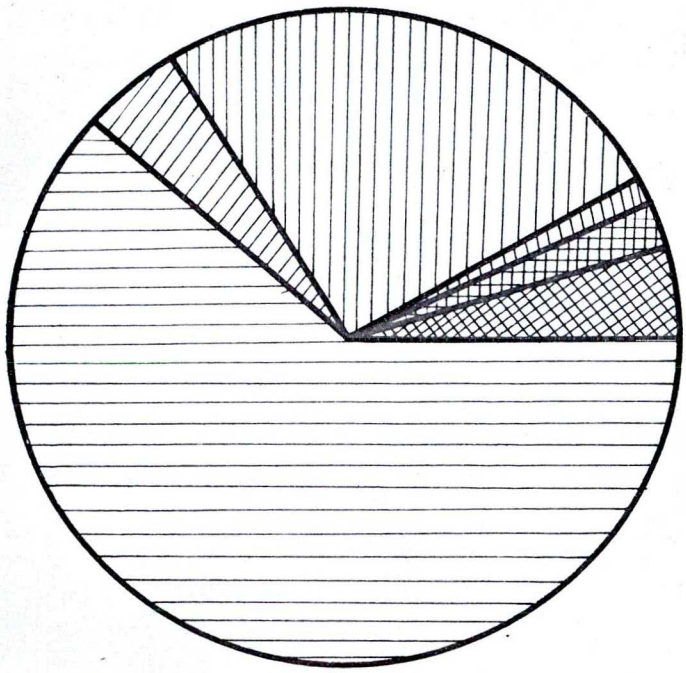

1960

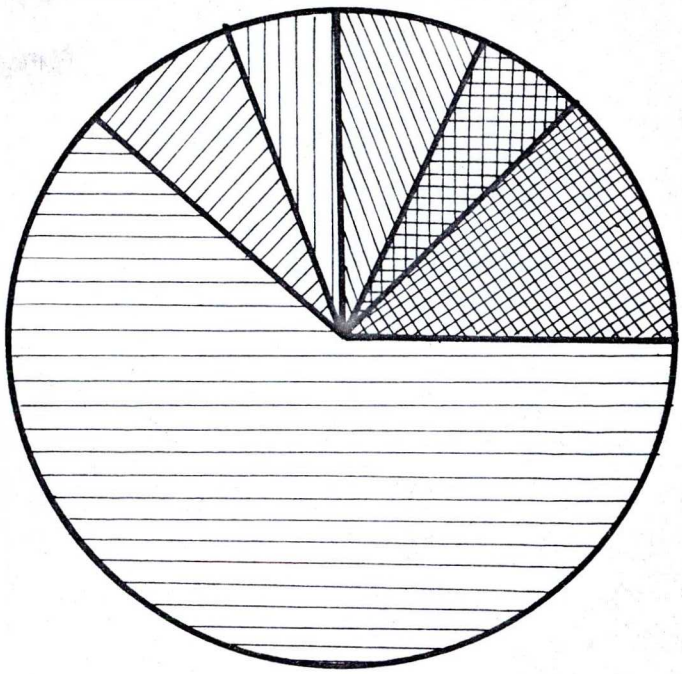

1970

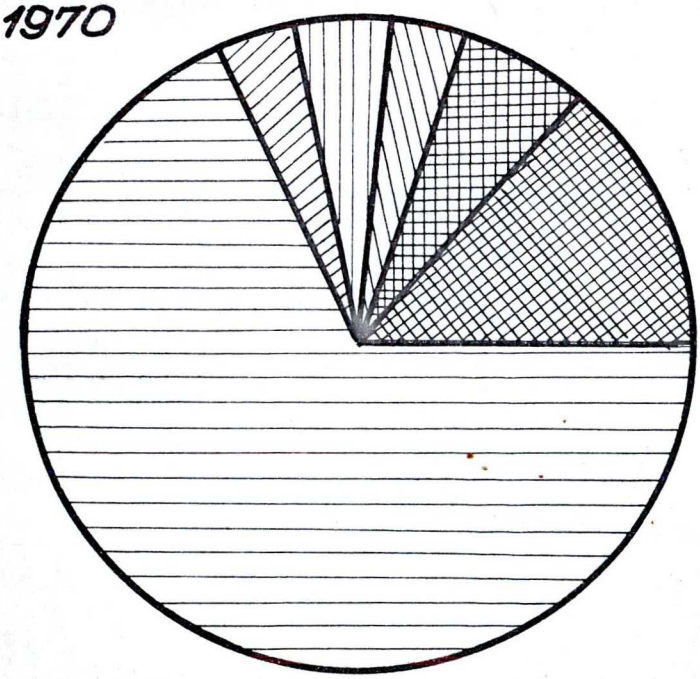



saját erejükből - részben kölcsönökkel - fejlesztették könnyüipari termelőüzemmé a Helyiipari Javító és Szolgáltató Vállalat egyes részlegeit.

Más szocialista városokban, például Dunaujvárosban is, központi támogatással épitettek könnyüipari üzemeket. Komlón csak később került sor /1968-71/ a fővárosi ipari vállalatok egyes részlegeinek idetelepitésére. /Május 1.Ruhagyár, Magyar Optikai Müvek/.

A foglalkoztatás nehéz gondjai mellett sok problémát okozott a szolgáltatás is. A város növekvő számu lakosságának legelemibb szükségleteit sem tudták az igényeknek megfelelően ellátni. A kulturált szolgáltatás pedig napjaink gazdasági fejlődésének elmaradhatatlan része kell, hogy legyen. Ezért a város további fejlesztésekor pontosan fel kellett mérni, hogy milyen szolgáltató egységek letelepitése válik nélkülözhetetlenné, és milyen létszámu munkaerőt, anyagi támogatást igényelnek ezek. A minisztériumi és tanácsi iparhoz tartozó vállalatok a szövetkezetek és magánkisiparosok által végzett munkálatok nagyon összehangolt irányitására és fejlesztésére volt szükség.

Nehezitette Komló helyzetét, hogy ebben az időszakban a szén elvesztette a korábbi évekre jellemző vezető helyét a hazai energiamérlegben. A szénhidrogén-felhasználásra való gyors áttérés miatt megállt a bányák fejlesztése. Csökkent a termelés üteme. A nehéziparban foglalkoztatottak aránya 1968-71 között az alábbiak szerint változott:

	1968	1971
Komló	82,1 %	75,5 %
Pécs	64,7 %	62,2 %

Amint a táblázatból kitünik, a mecseki szénbányák két központjában nem azonos nagyságrendü a létszámcsökkenés aránya. Amig Komlón a jelzett időszakban 6,6 %-kal csökkent a nehéziparban dolgozók létszáma - és ez teljességében a szénbányászati üzemeknél következett be -, addig Pécsett a 2,5 %-os esés több más nehpzipari ágazat között oszlott meg.

A felszabaduló munkaerőt csak részben sikerült megkötni a lassan fejlődő könnyüiparban, müszergyártásban. A szolgáltató tevékenységet folytató vállalatok sem tudták felszivni a bányászatból elvándorló munkásokat. Többségük a környék mezőgazdasági üzemeinél vállalt munkát. Komlón az ipar fejlődése lelassult. A beruházások elmaradtak. Nem végeztek kutató furásokat. Uj vágatok kihajtására sem került sor. A figyelmet maximálisan a már feltárt szénvagyon kitermelésére és feltárására forditották. Sajnos emiatt az 1973-as évet már tetemes - mintegy 110 millió forintos - veszteséggel zárta a Mecseki Szénbányászati Tröszt.

A bányászatban az egy foglalkoztatottra jutó bruttó állóeszközérték alakulása is a fent emondottakat igazolja. /Lásd tábl.

	1971.
Komló	272 000 Ft/fő
Pécs	325 000 Ft/fő
Országos átlag	620 000 Ft/fő

táblázat

x Az ipari tevékenység 1971.évi színvonalának összehasonlítása néhány kiemelt mutató alapján

Megnevezés	Mérték egység	Borsod A-Z.m.	Miskolc	Csongrád megye	Szeged	Győr-Sopron	Győr	Hajdu Bihar	Debrecen	Baranya megye	Pécs	Komló
Egy foglalkoztatottra jutó bruttó állóeszközérték	ezer Ft	303,0	245,0	172,5	147,1	184,7	231,4	149,5	139,0	230,1	261,6	214,3
Egy munkásra jutó bruttó állóeszközérték	ezer Ft	403,7	335,7	253,6	208,5	254,6	320,2	215,1	198,6	315,6	372,3	271,2
Gépek és berendezések aránya az összes állóeszközökből	%	49,7	47,4	38,8	49,5	55,8	58,9	36,9	43,2	36,1	38,9	22,5
Egy munkásra jutó gép, berendezés értéke	ezer Ft	200,4	159,1	98,4	103,2	142,2	188,7	79,5	85,8	114,0	145,0	61,1
Egy gépi munkahelyre jutó munkáslétszám	fő	3,3	2,9	2,4	2,4	2,9	2,9	2,8	2,7	3,2	2,9	4,4

x Dr.Komjáti Zoltán: A pécsi agglomeráció iparának fejlesztése c.tanulmány adatainak felhasználásával.

táblázat

x Az ipari tevékenység szinvonala 1971-ben néhány kiemelt mutató alapján K O M L Ó

Megnevezés	Mérték-egység	Bányá-szat	Villamos energia-ipar	Kohá-szat	Gép-ipar	Épitő-anyag-ipar	Vegy-ipar	Könnyü-ipar	Egyéb ipar	Élelmi-szer ipar	Szocia-lista ipar
Egy foglalkoz-tatottra jutó bruttó álló-eszk.érték	ezer Ft	272	780	-	566	555	-	57,6	18,7	160,6	214,3
Egy munkásra jutó bruttó állóeszköz-érték	ezer Ft	325	991	-	784	691	-	73,7	30,1	229,3	271,3
Gépek és beren-dezések aránya az összes ál-lóeszközből	%	19,4	47,0	-	53,9	34,0	-	13,3	55,0	27,9	22,5
Egy munkásra jutó gép, be-rendezés érték	ezer Ft	63	466	-	423	23	-	9,8	16,5	64,0	61,1
Egy gépi mun-kahelyre jutó munkáslétszám	fő	8,3	3,6	-	1,6	2,3	-	2,5	1,6	3,1	4,4

x Dr.Komjáti Zoltán: A pécsi agglomerációs iparának fejlesztése c.tanulmány adatainak felhasználásával

Ha a szocialista iparban az egy főre jutó bruttó állóeszköz-érték arányának változását vizsgáljuk /az 1968-as állapotot 100 %-nak tekintve/, akkor kiderül, hogy 1968-71-ig Komlón fejlődésről nem beszélhetünk, sőt visszaesésről van szó.

V á r o s	1 főre jutó bruttó állóeszköz-érték fejlődése 1968-1971 között 1968 = 100 %
Miskolc	110,6 %
Győr	141,8 %
Szeged	115,5 %
Pécs	106,9 %
Komló	92,1 %

Mivel Komló a Pécsi agglomeráció szerves része, ezért a fenti problémákat Péccsel együtt vizsgáltam. Igy az összehasonlitó adatokat hasonló városokból választottam.

Komlón a gépek és berendezések aránya az összes állóeszközből feltünően alacsony: 22,5 % - /Lásd: táblázat/.

Az állóeszközök többsége épület, beépitett anyag és szállitóeszköz. Más progresszivebb iparszerkezetü városoknál ez a mutató nagyon előnyösen alakult! Ezzel összefügg, hogy egy gépi munkahelyre jutó munkáslétszám pedig előnytelenül magas: 4,4 fő. Az egy munkásra jutó gép és berendezés értéke a mélyszintü bányászat ellenére a megyei átlag alatt van, sőt valamennyi összehasonlitó adat közül a legkisebb.

A szocialista iparban felhasznált villamosenergia aránya 1968-hoz viszonyitva 17,9 %-kal nőtt.

A foglalkoztatottak és munkások átlagkeresete a tulsulyban szereplő bányászat "kiemelt" bérei miatt Komlón magasabb,

mint más városokban. /Lásd táblázat/ Ennek ellenére a bányászok jelenlegi bérezése nincs arányban az embertelen körülmények között nyujtott fizikai erőfeszitésekkel. /Ezért történt jelentős elvándorlás a bányászatból/ A termelés növelése sürgős béremelést igényelne.

A város jelenlegi ipara nagyon koncentrált. Ez elsősorban a szénbányászat magas arányából következik. Országosan egy bányászati ipartelepre átlagosan 473 foglalkoztatott jut, ezzel szemben Pécsett 1.139 fő, Komlón pedig 1.188 fő. A szocialista iparhoz tartozó többi ágazatban - az épitőanyag-ipart és az egyéb ipart kivéve - a koncentráció alacsonyabb.

A Pécs-komlói agglomerátumban aránytalanul magas a foglalkoztatottak száma. /Lásd 11.ábra/ Ugyanakkor a több előnyös földrajzi adottsággal rendelkező Mohács, Szigetvár ipari fejlődése alacsony szinvonalon maradt. Ezek az aránytalanságok elsősorban a Pécs-komlói agglomerátum iparszerkezetének átalakitásával és az egész megye összehangolt iparfejlesztésével érhető el.

táblázat

x A szocialista ipar növekedése 1968. és 1971. között ágazatonként néhány kiemelt tényező alapján /1968 = 100/

K O M L Ó

ÁGAZATOK	Foglalkoztatottak száma	Munkások száma	Foglalkoztatottak összes bére	Állóeszközök bruttó értéke	Felhasznált villamosenergia	Erősgépek, vill.motorok telj.képessége	Munkások gépi munkahelyei
Bányászat	88,3	86,8	103,9	86,3	118,1	133,0	112,4
Vill.energiaip.	84,0	65,6	93,3	96,7	61,0	99,4	90,5
Kohászat	-	-	-	-	-	-	-
Gépipar	44,2	81,5	54,5	..	24,2	108,9	60,9
Építőanyagipar	105,3	102,8	120,8	61,5	100,1	79,7	110,6
Vegyipar	-	-	-	-	-	-	-
Könnyűipar	419,5	437,8	433,3	128,9	634,4	179,5	133,5
Egyéb ipar	110,5	108,1	128,8	140,5	150,6	129,0	139,1
Élelmiszeripar	97,3	93,8	121,7	91,5	96,5	105,1	133,3
Szocialista ipar	96,2	93,7	107,6	88,7	117,9	124,9	121,3

x Dr.Komjáti Zoltán: A pécsi agglomerációs iparának fejlesztése c. tanulmány adatainak felhasználásával

táblázat

x Az ipari tevékenység 1971.évi szinvonalának összehasonlítása néhány kiemelt mutató alapján /folytatás/

Megnevezés	Mérték-egység	Borsod A-Z.m.	Miskolc	Csongrád	Szeged	Győr-Sopron	Hajdu-Bihar	Debrecen	Baranya	Pécs	Komló	Győr
Egy foglalkoztatottra jutó felhaszn.villamos-energia	ezer kWó	15,4	10,5	2,7	3,4	4,7	2,9	3,1	5,9	5,1	9,1	4,8
Egy foglalkoztatottra jutó beépitett hajtóerő	kW	8,6	9,6	2,3	2,5	2,5	1,9	1,9	5,8	7,8	3,6	2,6
Egy kW beépitett hajtóerőre jutó felhaszn.vill. energia	kWó	1790	1091	1198	1337	1891	1552	1620	1019	656	2515	1824
Foglalkoztatottak havi átlagkeresete	Ft	2190	2203	1810	1878	1942	1817	1858	2409	2465	2840	2050
Munkások havi átlagkeresete	Ft	2241	2224	1892	1895	1955	1846	1866	2518	2573	3010	2025

x Dr.Komjáti Zoltán: A pécsi agglomerációs iparának fejlesztése c. tanulmányadatainak felhasználásával

11/ábra

AZ IPAR TERÜLETI KONCENTRÁCIÓJA BARANYA MEGYÉBEN

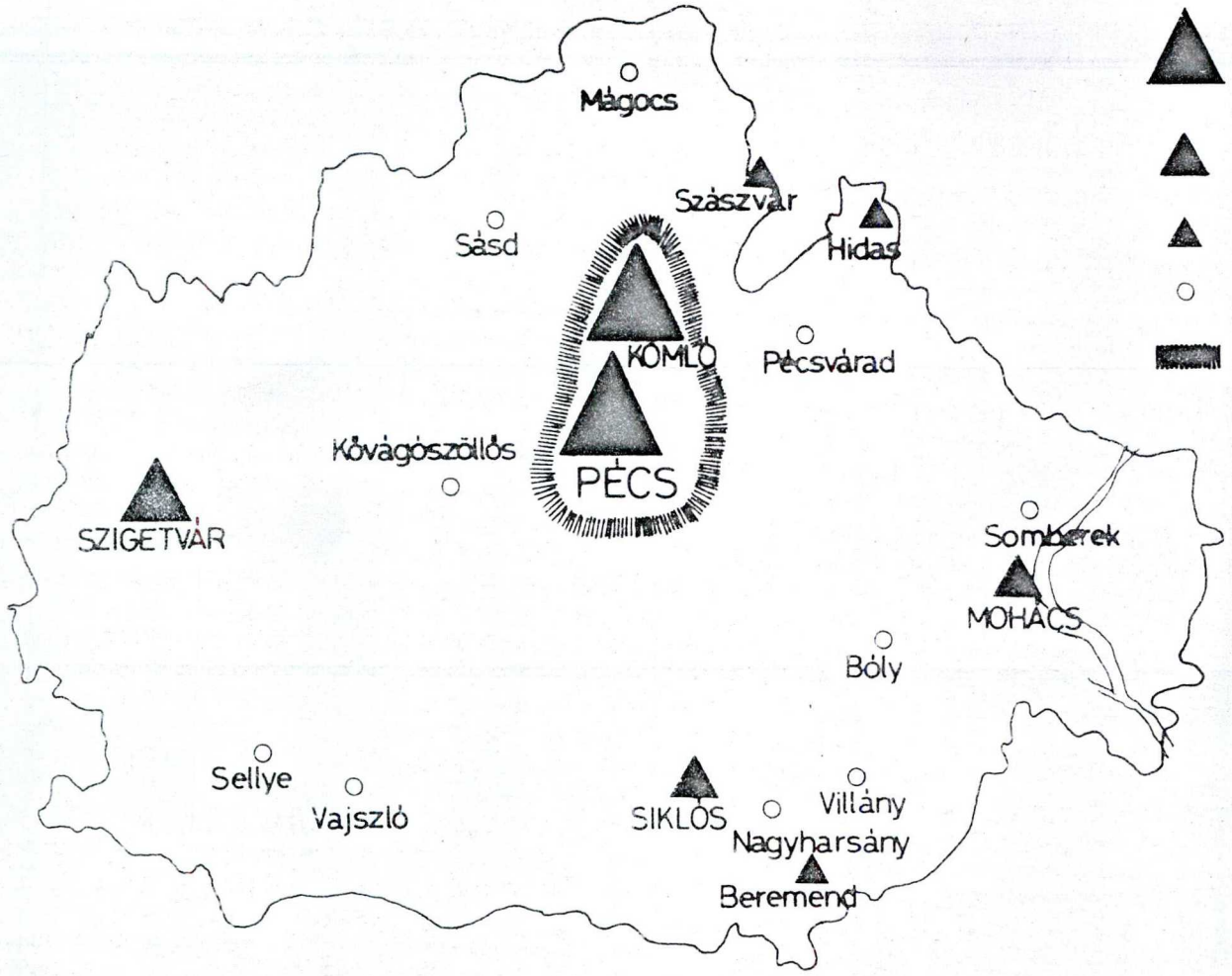

JELMAGYARÁZAT:

Iparban foglalkoztatottak száma:

- 10000 fő felett
- 4000 – 10000 között
- 1000 – 4000 között
- 500 – 1000 között
- – 500 fő alatt
- Ipari koncentráció határa

A KONCENTRÁCIÓ MÉRTÉKE

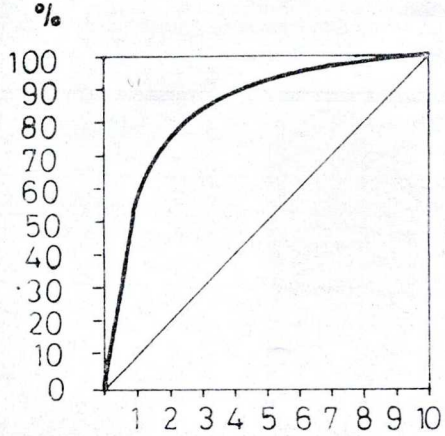

IV. AZ EGYES GAZDASÁGI ÁGAZATOK HELYZETÉNEK VIZSGÁLATA 1968-71-ig

Komlón a nehézipari ágazat aránya az országos átlagnál magasabb, de a foglalkoztatottak számát vizsgálva a jelzett időszakban az energiaszerkezetben bekövetkezett változás miatt csökkenő tendenciáju. /1968-ban: 64,7 %; 1971-ben: 62,4 %/ Ezen belül a szénbányászatban 1968-hoz viszonyitva 1971-ben 11,7 %-al csökkent a foglalkoztatottak, 13,2 %-el pedig a munkások száma. 13,7 %-al esett az állóeszközök bruttó értéke is. A bányászatban a gépi berendezések aránya alacsony. Az egy munkásra jutó gép és állóeszköz érték 63 ezer Ft./1971/ Az egyoldaluan szénbányászkodásra épülő város gazdasági fejlődésben mint komoly megtorpanást jelentett. Ekkor már egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy nem szabad továbbra is kitartani a korábbi szénbányászatra épülő iparszerkezet mellett.szerepe lassan növekvő. /Lásd 12. ábra/

A villamosenergiaipar

6,2 %-ról 6,8 %-ra emelkedett a részesedési aránya. Ez előnyös ipartelepitő tényezőként fogható fel más vállalatok letelepitésénél.

A gépipar érdemben nem fejlődött ki. Ebben az időszakban egy elektroakusztikai üzem, valamint a megyei Szénbányák gépüzemében folyt ilyen tevékenység- Időközben a gazdaságtalanul termelő Elektroakusztikai Vállalatot felszámolták, ezért 11 %-ról 0,5 %-ra csökkent Komló iparszerkezetében a gépipar aránya. Felszereltségük gyenge, az állóeszközök 1,4 %-át birtokolták csupán. A gépipar fejlettsége Pécsett sem volt kielégitő. A foglalkoztatottak aránya a vizsgált időszakbn belül növekvő ugyan /6,8 %-ról 7,1 %-ra/ de nem elégséges.

Az építőanyagipar létszámaránya 1968-71-ig növekvő 4,4 és 4,8 %. A kőbányában a negyedik ötéves tervben lépcsőzetesen megvalósitott rekonstrukció alapján jelentős termelésnövekedés is történt. A Beton és Vasbetonipari Müvek komlói telepe ebben az időszakban komoly piaci gondokkal küszködött.

A könnyüiparnak lassan növekedett a szerepe a lakosság foglalkoztatásában. A vizsgált időszakban 1,2 % - 5,5 %-ra növekedett a részaránya. A Helyiipari Szolgáltató Vállalat ipari termelésre való áttérésének biztató jelei ezek. /Cipő, butor, konfekció/ A foglalkoztatási problémák megoldásához ipartelepitése is itt kinálkozik a legtöbb lehetőség.
A könnyüipar állóeszköz részesedési aránya jelentéktelen. 1968-tól 1971-ig 1,0 %-ról 1,5 %-ra nőtt.

Az élelmiszeriparban visszaesett a foglalkoztatás 0,9 %-ról 0,6 %-ra. Az egyéb iparban pedig biztos fejlődés jelei tapasztalhatók Mindezek alapján az ipar ágazati szerkezetére a bányászat csökkenő tulsulya jellemző.
A város dinamikus gazdasági fejlődésére nézve komoly problémát jelent, hogy a stagnáló v.visszafejlődő szénbányászatnak nagyon magas a részaránya a lakosság foglalkoztatásában. A progresszív ágazatok pedig még jelentéktelenek, fejlődésük lassu. Azonban igy is figyelmet érdemlő a villamosenergiaipar, könnyüipar és az egyéb ipar növekvő sulya.
Komló további intenzivebb fejlesztése érdekében az 1968-ra kialakult iparszerkezeten változtatni kellett. A szénbányászat további fenntartása mellett különösen fontos feladatot jelentett a gépipar meghonositása. A MOM egy részlegének Komlóra telepité-

sével jó lehetőség adódott az országos közuti jármü és számitástechnikai programhoz való csatlakozásra.

A nők foglalkoztatásának gondjain könnyüipari konfekció üzem letelepitésével lehetett enyhiteni. /Május 1. Ruhagyár/

Az iparban foglalkoztatottak számának további növelésére nincs szükség. Az anyagi javak termelésében leghatékonyabban résztvevő iparágak /gépipar, könnyüipar, szolgáltatás, faipar/meghonositásával és továbbfejlesztésével megfelelő eredményeket lehet elérni.

V. A FELDOLGOZÓIPAR MEGTERMTÉSE ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Az előző fejezetben bemutatott előnytelen iparszerkezeti problémák csak tudatos, tervszerű fejlesztési programmal oldhatók meg. Ennek megvalósitásakor pedig számolni kell az alábbi tényezőkkel:

- A termelés állóeszközigényessége növekszik.
- Az örökölt régi elavult gépeket selejtezni kell, mert különben a piac értékitélete nem fogadja el a gyártott termékeket.
- Az ipar foglalkoztatási szerepe csökken. A termelés növekedését hatékonyabb munkával kell biztositani.

A hatékonyságot elsősorban a gépipar, könnyüipar és egyéb iparágak meghonositásával, másrészt a bányászat gépesitésével lehetne biztositani.

A/ Ipartelepitési tényezők

1/ Munkaerőhelyzet

1965-68-ban az ipartelepitésnek szinte egyetlen feltétele volt a szabad női munkaerő. Őket elsősorban a szolgáltató tevékenységről ipari termelésre átállt Carbon Könnyüipari Vállalat, majd a Május 1. Ruhagyár és a Magyar Optikai Müvek alkalmazta. Az 1970-es évek elejére ez a munkaerő tartalék kimerült.

Komló népessége 1970-ben 28.190 fő volt. 1960-1970-ig a tényleges szaporodás 1.589 fő. A természetes szaporulat 1971-ben 1000 lakosra vetitve 10,2.

A vonzáskörzetben levő 29 falu közül-a jelzett időszakban - 10-ben nőtt a népesség, mindössze 5 községben /Tormás, Vé-

12.ábra

KOMLÓ LAKOSSÁGÁNAK ÉLETKOR-SZERINTI MEGOSZLÁSA %-BAN 1970

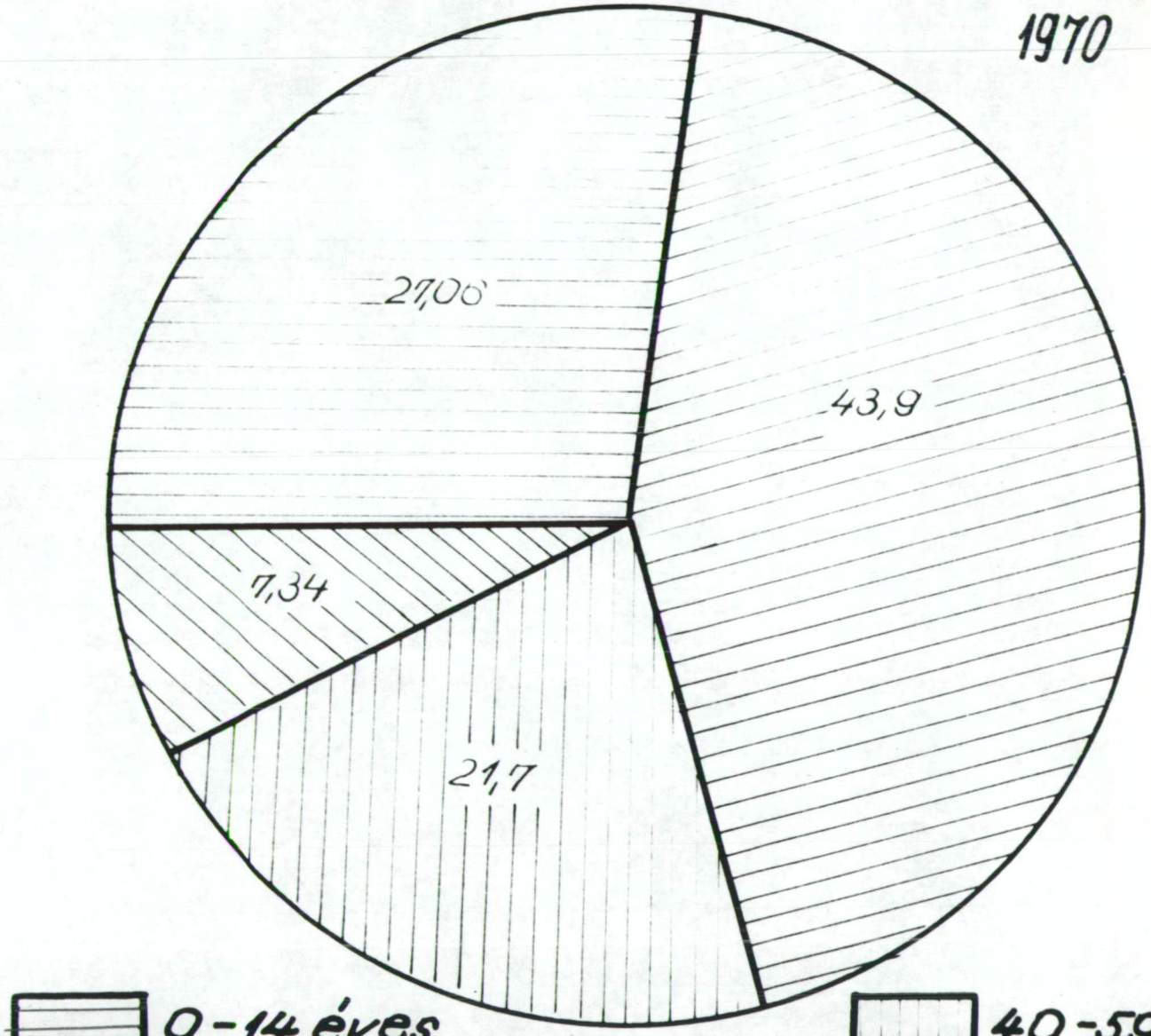

kény, Kisebeszterce, Kárász, Magyaregregy/ volt negativ a természetes szaporodás.

A városi lakosság korösszetételében nagy 0-14, valamint a 15-39 évesek aránya. Alacsony viszont az 55/60 éveseké. /Lásd 12. ábra/

A vonzáskörzetre is hasonló sajátosságok jellemzők azzal a különbséggel, hogy kissé alacsonyabb a 0-39 éves és magasabb a 40-X évesek aránya.

A nemek szerinti megoszlást vizsgálva 1970-ben kiegyenlitettség figyelhető meg. /Lásd ~~ábra~~/ 22. táblázat

Az 1950-60-as években aránytalanul magas volt a férfiak száma. Mamár az ipar továbbfejlesztésekor csak a természetes szaporulatból származó helyi munkaerővel és a vonzásterület /Magyaregregy, Magyarszék, Mecsekpölöske, Magyarhertelend, Bodolyabér, Barátur/ munkavállalóival számolhatunk. A munkaerőforrásként figyelembe vehető helyi népesség számának változása az alábbiak szerint várható:

	férfi	nő	együtt
Munkaerőfelhasználás 1970-ben	9.887	6.597	16.487 fő
1976-ban munkaerőforrásként figyelembe vehető népesség	10.216	9.701	19.917 fő
Különbözet	326	3.104	3.430 fő

22. TÁBLÁZAT

Komló népességének nemek és korcsoport szerinti megoszlása /1970-ben/

Korcsop.	Összes	Férfi	Nő	Összes	Férfi	Nő	1000 férfira jutó nő
	fő			százalék			
0 - 4	2394	1226	1168	8,5	8,7	8,3	953
5 - 9	2314	1179	1135	8,2	8,4	8,0	963
10 - 14	2929	1483	1446	10,4	10,6	10,2	975
15-19	2736	1382	1354	9,7	9,8	9,6	980
20 - 24	2208	1086	1122	7,8	7,7	7,9	1033
25-29	2331	1117	1214	8,3	8,0	8,6	1087
30 - 34	2521	1275	1246	8,9	9,1	8,8	977
35 - 39	2502	1265	1237	8,9	9,0	8,8	978
40 - 44	2223	1136	1087	7,9	8,1	7,7	957
45 - 49	1924	976	948	6,8	7,0	6,7	971
50 - 54	920	484	436	3,3	3,4	3,1	901
55 - 59	1053	538	515	3,7	3,8	3,6	957
60 - 64	782	365	417	2,8	2,6	2,9	1142
65 - 69	611	256	355	2,2	1,8	2,5	1387
70 - 74	411	155	256	1,4	1,1	1,8	1652
75 - x	332	124	208	1,2	0,9	1,5	1677
Összes	28.191	14.047	14144	100,0	100,0	100,0	1007

Ehhez kb. még 3000 fő ingázó csatlakozik a Komlóhoz kapcsolódó körzetekből. A város ingázóinak vonzáskörzetét a fő közlekedési utvonalak határozzák meg. A légvonalbeli km távolság alapján nem lehet lehatárolni a vonzáskört, mivel egyes közeli falvakból /Óbánya, Bános, Tekeres/ Varga, Mecsekrákos/ megfelelő uthálózat hiányában csak körülményesen közelithető meg Komló. Az ingázási idő türhető felső határát 45 percben állapitják meg. A bejárók 13 %-a vonattal közeliti meg munkahelyét. A többség viszont szerződéses és menetrendszerü autóbuszjáratokkal.

Vasutat Godisa és Komló közötti falvak lakosai veszik nagyobb számban igénybe. Sásdtól Dombóvárig terjedő településekről már Dombóvár ipari üzemeibe járnak dolgozni.

Az autóbuszjáratok közül - Komló-Magyaregregy-Szászvár-bonyhádi, Komló-sásdi, Komló-mánfai-pécsi, Komló-Hosszuhetény járatok-bonyolitják le a legnagyobb forgalmat.

Buszjárattal elérhető a sásdi járás zselicségi része /Gödre-Tormás/, a bonyhádi járás völgységi és attól É-ra eső falucsoportja Tevelig bezárólag. Legtávolabb a mohácsi járásban levő Geresdlak és Szebény községek esnek. /Dr.Erdősi Ferenc: Komló ipari üzemeinek ingázási vonzáskörzete - kézirat/ 13.ábra

A környező településekről bejárók száma eltérő. Tizenkét községből csak egy-egy, Pécsről 247, Hosszuhetényből 172, Magyarszékről 164, Magyaregregyről 153, Magyarhertelendről 121, Nagymányokról 171, Sásdról 150, Szászvárról pedig 149 fő vesz részt a város ipari üzemeinek munkájában.

13.ábra

KOMLÓ IPARI INGÁZÓINAK JÁRÁSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

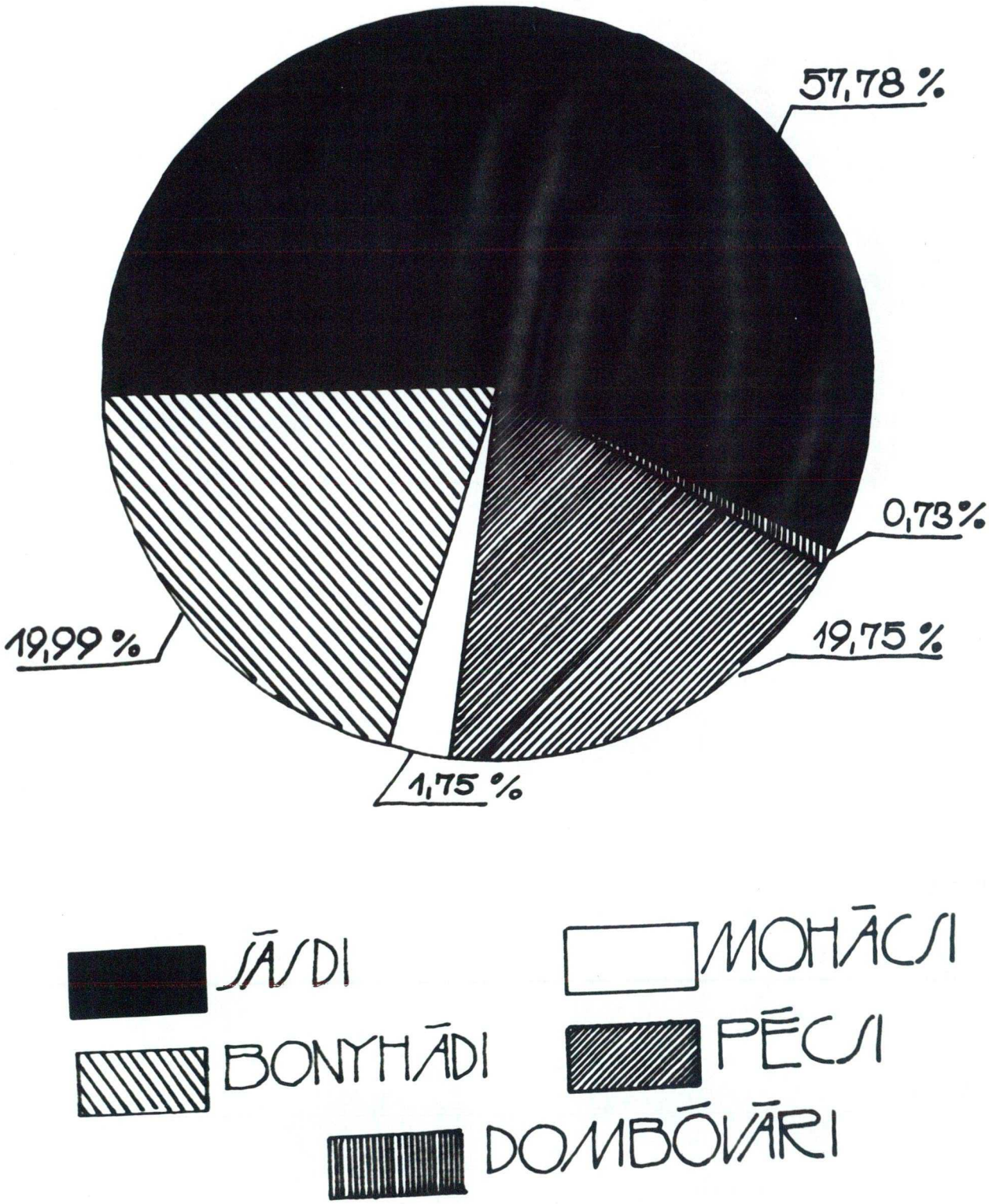

A fenti településeken a munkaheletőségek száma kevés. Az észak-mecseki szénbányák bezárásával és a pécsvidéki aknák termelésének csökkenésével /1965/ nőtt a munkaerőkinálat. A megfelelő közuti közlekedés és a korábbi szakmunkához való kötődés miatt a bonyhádi járásból jelentős az ingázók száma. /Lásd 14. ábra/

A pécsiek elsősorban a Komlóhoz közeli meszesi és szabolcsi bányásztelepülésekről utaznak Komlóra. Az észak-mecseki bányakörzetből nemcsak Szászvár, Nagymányok, Hidas térségéből, hanem az ezekhez tartozó kisebb falvakból is átvette Komló az ingázó munkaerőt.

A könnyüipari vonzáskörzet jóval kisebb. Főleg Ny-felé a Zseliig nyulik el. A könnyüipari üzemek munkásgárdáját elsősorban a városban lakó nők és fiatalkoruak adták. Csak a 1970-es évek utáni további fejlődés igényelt már ujabb munkaerőt.

Komló munkaerő vonzáskörzetét három jól elkülönithető övezetre oszthatjuk: /Lásd 15. ábra/

1./ <u>Belső övezet</u>

20-30 perc alatt közelithetik a várost. Ezekből a falvakból az aktiv dolgozók 60-70 %-a Komlón vállal munkát. Az alábbi települések tartoznak ehhez az övezethez: Magyarszék, Mecsekpölöske, Magyarhertelend, Oroszló és Liget, Hosszuhetény dolgozói részben Komlóra, másrészt Pécsre ingáznak.

2./ <u>A középső övezetbe</u> olyan községek tartoznak, ahonnét 1 órás utazással elérhetők az ipari munkahelyek.

Az ingázókat a helyi munkalehetőségek hiánya, vagy a szakmájuknak megfelelő munka hiánya kényszeriti az utazásra. /Pl.Pécs, Sásd és környéke, Bikaltól D-re eső területek./

14. ábra

KOMLÓ MUNKAERŐ VONZÁSKÖRE

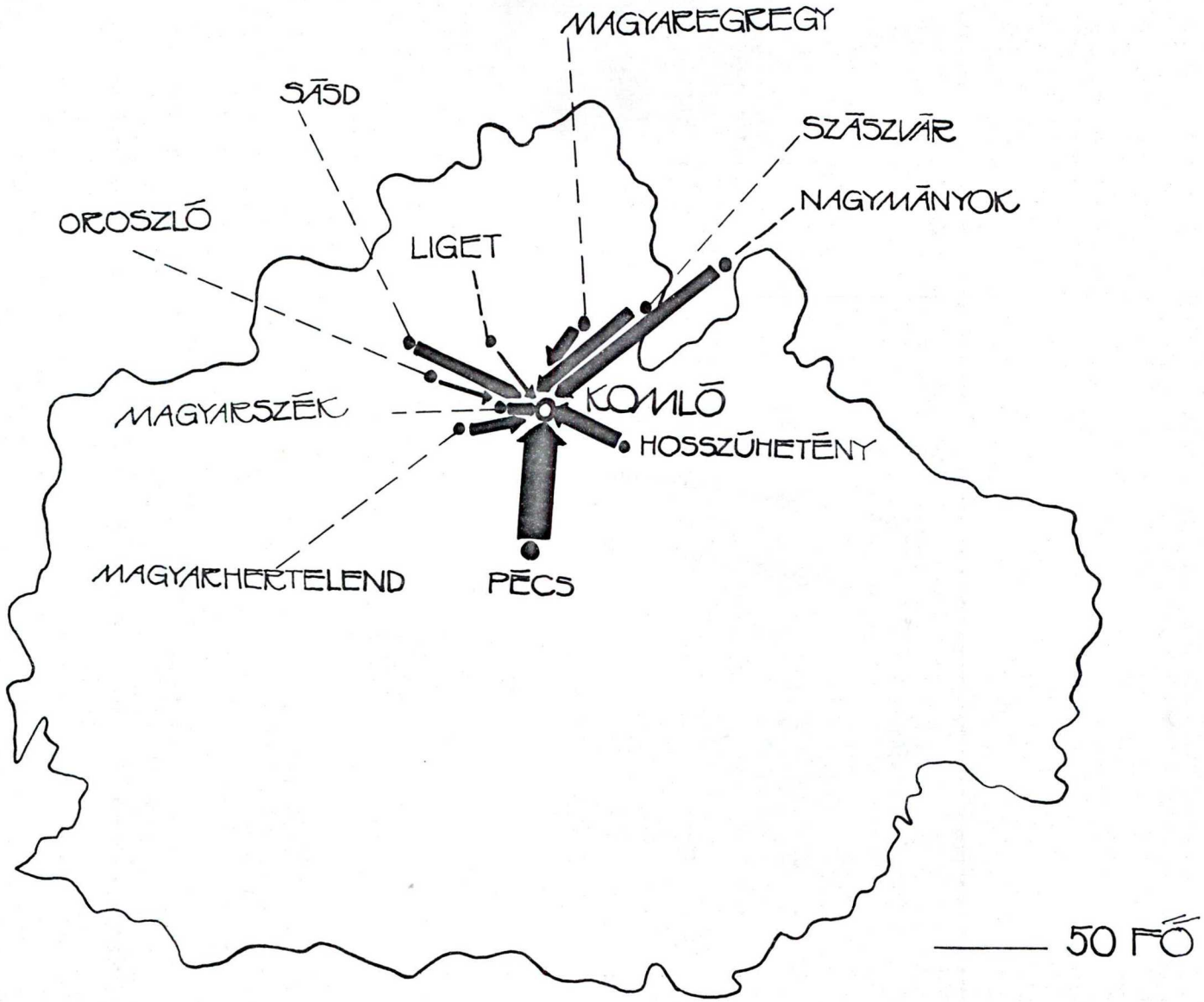

15. ábra

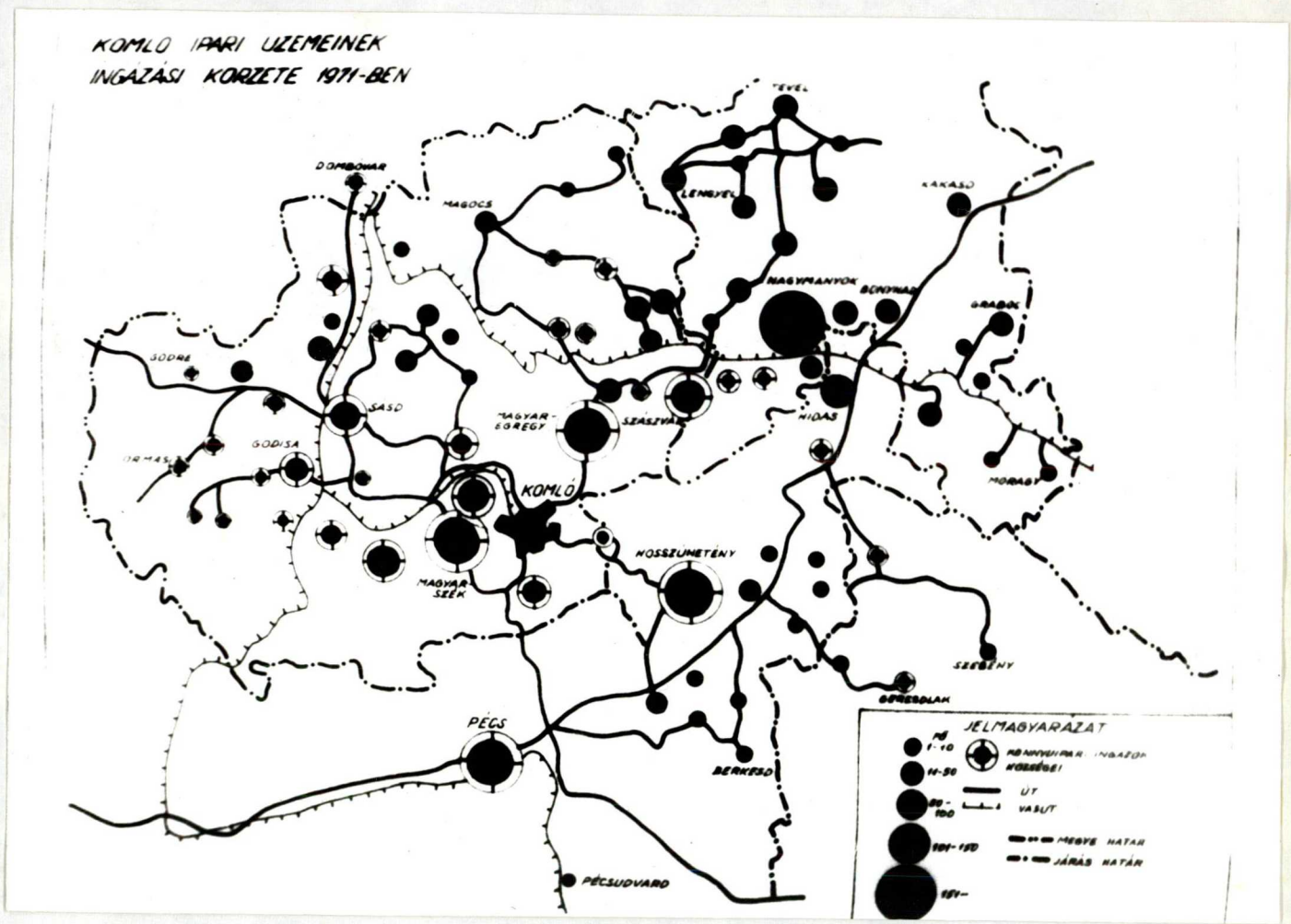
KOMLÓ IPARI ÜZEMEINEK
INGÁZÁSI KÖRZETE 1971-BEN
TEVEL
DOMBOVAR
MAGOCS
LENGYEL
KAKASD
MAGYARANYOS
BONYHAD
GRABOC
SODRE
SASD
MAGYAR-
EGREGY
SZASZVAR
HIDAS
GODISA
KOMLÓ
MORAGY
HOSSZUHETENY
MAGYAR-
SZEK
SZEBENY
GORESDLAK
PÉCS
BERKESD
PÉCSUDVARD
JELMAGYARÁZAT
1-10
11-50
51-100
101-150
151-
ÚT
VASÚT
MEGYE HATÁR
JÁRÁS HATÁR

3./ A külső öv nem alkot összefüggő övezetet. Nyugaton Palé, Felsőmindszent, DK-en és K-en a Geresd-Mórágyi tönk környéke, északon pedig a bonyhádi és a sásdi járás legészakibb települései tartoznak ide. Innét már körülményes a bejárás.

Hosszabb távon az ingázók száma csökken. Ennek oka, hogy a környező falvakban több kisebb üzemegységet hoztak létre /Mágocs, Geresdlak, Szalatnak/. A bányászat szivóhatása is kisebb. /Itt is a termelés gépesitésével kivánnak jobb eredményt elérni./ Már a szövetkezetekben is tisztes jövedelemhez jutnak a dolgozók. A közeli Dombóvár iparának fejlődése is kihat a Komlóra ingázók számára. Mindezek alapján egyértelmü, hogy nagyobb munkaerő-igénnyel biró iparágakat nem lehet már Komlóra telepiteni.

A jövőben munkaerő-tartaléknak tekinthetők a nehéz bányamunkára alkalmatlan, de a szénbányák állományában levő csökkent munkaképességü dolgozók. Foglalkoztatásukra körültekintő iparteleptéssel sor kerülhet /pl.faipar/.

Napjainkban még eltérő ütemben nő a szekunder és a tercier ágazatokban a dolgozók aránya. /Elmarad a tercier ágazatban történő foglalkoztatás/. Számolni kell viszont azzal, hogy az ipari munkahelyek számának további bővitése a tercier ágazatok létszámigényének fejlődésével egyre nehezebbé válik /Lásd 23. táblázat/

A társadalmi átrétegződés Baranya megyében /részesedés %-ban/

Megnevezés részei	1949	1960	1970	1985	2000
Primér ágazat /mezőgazdaság/	59,6	42,1	30,3	20,4	16,0
Szekunder ágazat /ipar, épitőipar/	19,4	33,2	42,4	40,4	39,1
Tercier ágazat	21,0	24,7	27,3	39,2	44,9

2./ Szakmai képzés

A városban működő 501-es számu Szakmunkásképző Intézet az üzemekkel együttmüködve képes kielégiteni az ujonnan letelepitett üzemek szakmunkás-igényét. Sajnos a szakmunkásképzés és az ipartelepités szakemberei nem végeztek teljesen összehangolt munkát. /Már termelésre készen álltak az uj üzemek - MOM, Május 1.Ruhagyár, - de nem volt szakember, aki dolgozzon./

A MOM budapesti központ telepén képezték ki azokat a munkásokat, akiket a termelés irányitásával biztak meg. A Május 1.Ruhagyár szakmunkás-igényét a szakmunkásképző biztositotta. A középfoku vezetőgárda kialakitása végett esti tagozaton ruhaipari szakközépiskolai osztályt inditottak. A már bizonyos szakterületen foglalkoztatottak átképzésével is lehetett segiteni a szakember gondokon.

1973-ban az 501-es Szakmunkásképző Intézetben az alábbi szakterületeken folyt képzés:

vájár	105 fő
autószerelő	53 fő
esztergályos	124 fő
géplakatos	153 fő

16. ábra

BARANYA MEGYE
TERVEZETT INGAVÁNDORFORGALMI KÖRZETEK

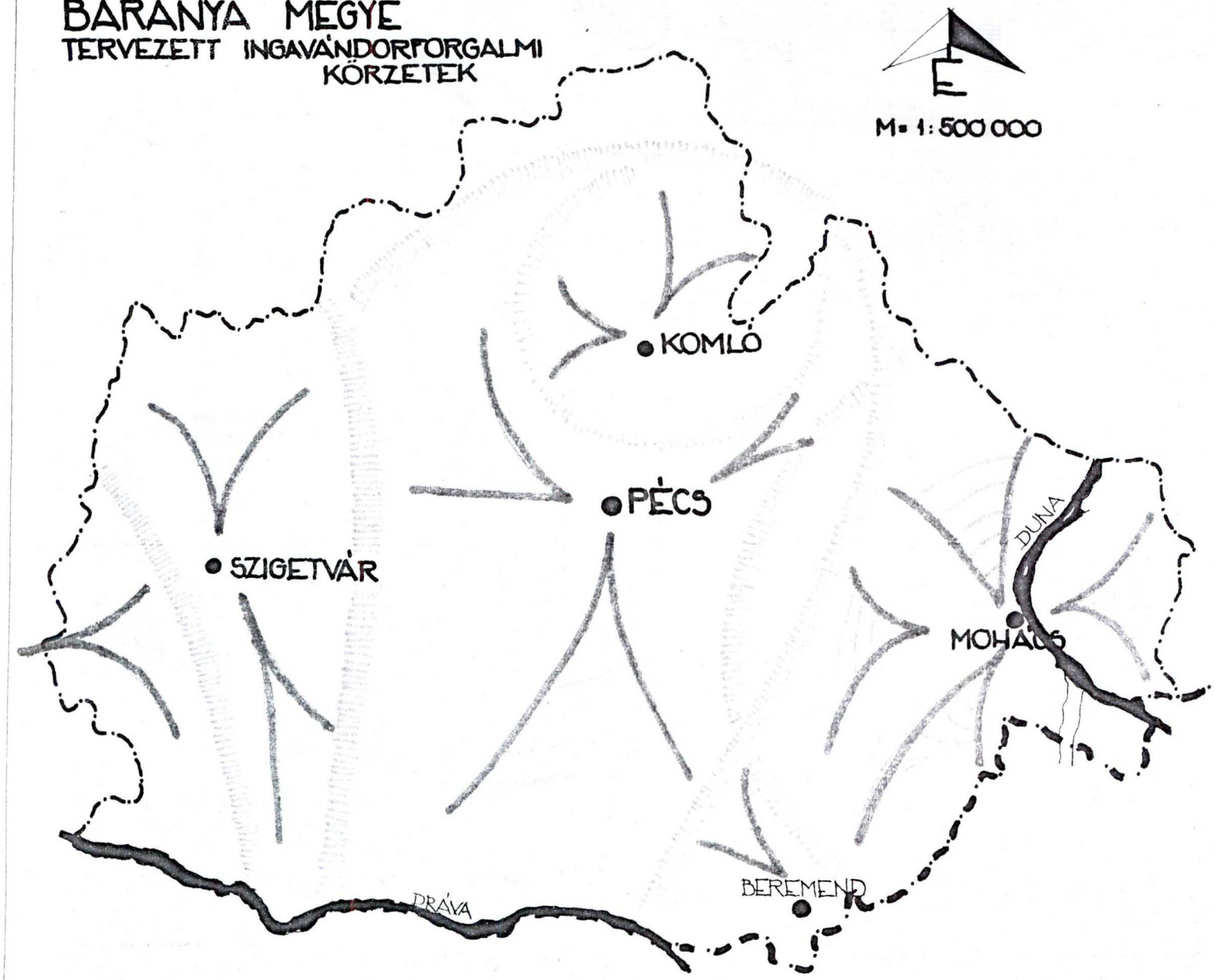

JELMAGYARÁZAT

- INGAVÁNDORFORGALMI KÖZPONT
- MUNKAERŐVONZÁS IRÁNYA
- MUNKAERŐVONZÁS KÖRZET HATÁRA

24. táblázat

A vájár szakmunkástanulók létszáma országosan és Komlón /1949-1973 között/

Tanév	Országosan az összes tanulók létszáma	Komlón
1949/50	637	83
1950/51	1585	90
1951/52	2810	160
1952/53	-	531
1953/54	-	359
1954/55	3330	229
1955/56	3716	311
1956/57	4221	287
1957/58	3776	257
1958/59	4240	329
1959/60	4458	348
1960/61	4161	386
1961/62	4179	363
1962/63	3726	297
1963/64	3570	280
1964/65	2807	177
1965/66	2531	203
1966/67	2014	188
1967/68	1421	179
1968/69	992	133
1969/70	617	116
1970/71	530	126
1971/72	454	111
1972/73	367	108
1973/74	322	106
Összesen:	56064	5757

Krisztián Béla: A vájár szakmunkás alapképzés korszerüsitése. Bányászati Lapok. 1974.7.sz.

villanyszerelő	72 fő
mechanikai müszerész	37 fő
cipőfelsőrészkészitő	64 fő
cipőgyártó	6 fő
fehérneműkészitő	23 fő
női szabó	96 fő
képritos	28 fő
kőmüves	129 fő

Az iparszerkezet átformálódása már nyomon követhető a szakmunkásképzésben is. Egyes szakmákban /esztergályos, géplakatos, müszerész, cipőfelsőrészkészitő, női szabó/ megnövekedett a képzésben részt vevők száma. Az 50-es évek többnyire egyoldalu vájárképzésével szemben ma a Magyar Optikai Müvek, a Carbon Könnyüipari Vállalat és a Május 1.Ruhagyár szakmunkásigénye jelenti e terület uj feladatait.

1974-ben a világgazdaság energiagondjaihoz alkalmazkodva, hazánkban ismét előtérbe került a szénbányászat fejlesztése. Uj feltárásokat végeznek, fokozzák a gépesitést, jelentős támogatást adnak a lakásépitéshez. A kormányhatározat végrehajtásához szakképzett, a magasabb szintü termelésre képes bányászokra lesz szükség. Ez nagyon fontos feladatot jelöl ismét a vájárképzés szakemberei számára.

- A Steinmetz Miklós Szakközépiskolában 1965-től közgazdasági és 1968-tól pedig a közgazdászok mellett egészségügyi szakon is folyik szakemberképzés. Az emlitett tagozatokon részben a szakirányu felsőfoku egyetemekre készitik elő a tehetséges tanulókat, másrészt az érettségi

mellett olyan szakmai képzettséget szerezhetnek a diákok, amellyel közvetlenül elhelyezkedhetnek. Komló város és Baranya megye egészségügyi dolgozói ellátásában, valamint a vállalatok gyors és gépirónők, a technikusi utánpótlásának k alakitásában van szerepe az iskolának.

- A Kun Béla Gimnázium is sok szakmunkást és diplomás szakembert adott már a városnak.

Az esti ruhaipari szakközépiskola bevezetésével a Május 1. Ruhagyár és a Carbon Vállalatok középkáder igényét igyekeznek kielégiteni.

A meglevő középfoku iskolaszerkezet alkalmas arra, hogy a Komlóra telepitett és a jövőben telepitendő ipari üzemek részére kvalifikált szakembereket képezzen.

3./ Természeti adottságok

A termelés természeti feltételeit vizsgálva megállapithatjuk, hogy a komlói térségben elhelyezkedő ismert széntelepek még hosszu évekig lehetőséget adnak a bányászkodásra. Ennek a gazdaságosságára kell majd a jövőben nagy gondot forditani.

A hazai energiamérlegben 1974-től ismét megnövekedett a szén részaránya. Ezért az elkövetkező években a nagy kalóriatartalmu feketeszén iránti érdeklődés nő.

A Mecseki Szénbányák részesedése a magyar kőszéntermelésben az alábbiak szerint alakul.

Év	Az összter-melés %-a	Az összkalória %-a
1970.	15,5	19,7
1975.	15,6	21,5

A tervek szerint 1975-ben a Mecsek biztositja a szénbányászat nyereségének 25 %-át. A koksz-széntermelésből adódó céljelleg miatt a jövőben is fontos népgazdasági igényt elégitenek ki a mecseki szénbányák. Ad eddig feltárt készletek alapján ez reális elvárás is! / 25. táblázat/

Üzem	Földtani Készlet aránya a Tröszt összes készletéhez 1966.I.1-én	Mürevaló	Kitermelhető
Pécsbánya üzem	10,9	11,3	9,5
Szabolcsbánya üzem	22,1	20,5	18,4
Vasasbánya üzem	8,4	11,7	12,7
Kossuth Bányaüzem	10,3	12,6	11,6
Béta Bányaüzem	6,4	9,5	9,7
Zobák Bányaüzem	41,1	33,2	36,9
Északi Bányaüzem	0,8	1,2	1,2

A táblázat szerint a leggazdagabb szénkészlet Zobák-bányán van. A széntelepek vastagsága is itt a legszámottevőbb.
A távlati tervekben tehát elsősorban Zobák, Kossuth-bánya és Pécsbánya területén adódó lehetőségekkel kell számolni.
A népgazdaság által támasztott szükséglet miatt Komlón a szénbányászat a jövőben is fontos szerepet játszik. Az arányosabb ipari struktura kialakitása miatt azonban a feldolgozó ipar fejlesztése fontos követelmény.
A kőtartalék is számottevő /andezit/, igy a további kőbányászatnak is adottak a feltételei.

Sajnos nem kielégitő a város vizellátása. 1970-ben 157 l/fő volt a vizfogyasztás. A jövőben napi 300 l/fő kapacitást kellene biztositani. Ehhez azonban uj feltárásokat kell végezni. Sajnos a remények nem tul biztatóak. Ezért az elkövetkező években vizigényes ipari üzemek letelepitésére nem kerülhet sor.
A Mecsek hegyvonulatait gazdag lomboserdők boritják. Ezek faanyagának feldolgozására sajátos faipari üzemeket telepithetnének a városban./

4./ <u>Energia-ellátás</u>

Komlón jók az energia-ellátási lehetőségek. Az iparfejlesztés a meglevő hőerőmű bővitését nem teszi szükségessé. A müszeriparban és a könnyüiparban használt elekromos meghajtásu gépek müködtetéséhez elégséges villamosenergia áll rendelkezésre.
Az üzemek fütését az erőmü biztositja, a szénellátásról pedig a helyi bányaüzemek gondoskodnak.

Komlón az összes villamosenergia felhasználás az alábbiak szerint alakult /1000 kW/ó/

	1971.	1972.	1973.
Összes villamosenergia felhasználás	124.299	126.551	123.566
Az ipari üzemekben felhasznált villamosenergia	110.370	110.203	106.434

5./ Közlekedés

A közlekedési lehetőségek kedvezőtlenek. A főközlekedési utvonalak elkerülik a várost. Vasutja a Pécs-budapesti vonalról Godisánál ágazik le. Átmenő forgalom nincs, a végállomásjelleg hátrányos.

ÁRUFORGALOM

	1960-ban		1965-ben	
	feladott	leadott	feladott	leadott
	1000 t.		1000 t.	
Pécs	1.511	1.328	1.518	2.304
Komló	1.459	246	2.418	273
Mohács	177	177	157	256

A leadott teheráru mennyisége - a fától eltekintve - nem számottevő, a feladott áruk tömege viszont a szén- és kőszállitás miatt nagyon jelentős.

A Mecseken átvezető közutvonalak a szintkülönbségek és a kanyargós utvezetés miatt növelik az áruk szállitási költségeit.

A költségek a gépkocsikra jellemző alapnormák /üzemanyag, motorolaj fogyasztás/ és az utviszonyoknak megfelelő viszonyszám szorzatából számithatók ki. /Lásd 26. táblázat/

N O R M Á K

Gépkocsi tipusa	hasznos terhelés /tonna/	üzemanyag l/100 km benzin	gázolaj	Motorolaj l/100 km
ZIL	4,5 t	37,5 l.	-	1 l.
CSEPEL	4,5 t	-	22 l.	0,8 l.
SKODA	8 t	-	37 l.	1,4 l.

Az utviszonyoknak megfelelő viszonyszám

U t	gépjármű neme: személy-gk.	teher-gk.	busz	motor-kerékpár
Kemény burkolatu hegyi ut	1,15	1,2	1,25	1,2
Városi belterületi	1,10	1,1	1,1	1,1

Komlón a városon belül és a KPM kezelésében levő, de a városon átmenő utak is többnyire hegyi utnak minősülnek, ezért a vállalatoknál a szállitás jelentős költségtényezőként szerepel. A város belterületén levő fontosabb utvonalak teljesitőképessége is befolyásolja az iparfejlesztés lehetőségeit. Sajnos itt a közlekedési hálózat nem birt elsődleges telepitő szereppel, ezért a korábban épitett keskeny, gyenge alapu utak feltétlenül fejlesztendők. A közlekedési utaktól függetlenül telepitett vállalatok gazdaságos termelése miatt szükséges az uthálózat fejlesztése. A gyenge burkolatu keskeny 820 m hosszu épitők utját kimondottan a MOM, a CARBON, 12.sz.

Volán Vállalatok és a Költségvetési üzem Kenderföldre való letelepitése miatt hozták létre. Jelenleg 1974-ben 447 jármü az átlagos napi forgalma. Az emlitett üzemek továbbfejlesztése miatt viszont 1985-ben 1136 járművel számolnak. Ezért a meglevő 4 m-ről 6 m-re kellene szélesiteni és kemény aszfalt burkolattal ellátni. Ennek költsége 2,7 mill.Ft.

A városban levő mintegy 6 km hosszu gyüjtőut korszerüsitése nélkülözhetetlenül fontos. Ha a pillanatnyi állapotukban maradnának, akkor 1985-ben már nem tudnák lebonyolitani a forgalmat.

A Kossuth Lajos utcán átvonuló Pécs-Komló-Szászvári ut jelentős forgalmat bonyolit le. A tranzit forgalmon kivül Komló belterületén a Kőbánya és a MÁV pályaudvar közötti szakasznak különösen nagy a terhelése, mivel a Kőbányából ezen szállitják a zuzottkövet a rakodópályaudvarra. Ezenkivül a Carbon, Városgazdálkodás, Mélyfuró és egyéb vállalatok is egyre növekvő mértékben veszik igénybe ezt az utat. Az emlitett vállalatok fejlesztése tehát megkivánja ennek az utnak a korszerüsitését. Ezzel egyidőben a város rendezési tervében szereplő Bajcsy Zs. ut és az autóbuszpályaudvari közlekedési csomópont kiépitését is el kell végezni.

A város területén uj utvonalak épitését a jövőben nem tervezik, azonban valamennyi meglevő uton szükséges az ut burkolatának felujitása, ahol lehetséges, a szélesitése is. A költségkihatás igy is tekintélyes./Lásd 27. táblázat/

Ilyen karbantartás mellett az utjaink alkalmasak lesznek arra, hogy a fejlődő ipar szállitási igényeit kielégitsék.

27. táblázat

TANÁCSI UTAK ÉVES FENNTARTÁSI IGÉNYEI

/1974.évi árszinten/

Útburkolat neme	1 km ut fenntart.normatívája költség 1000 Ft/km/év			Városias		Külsőségi		Átlagszélességtől eltérő /korrigált/ normatívák		Fenntartási költségigény /1000 Ft/	
	városias		külső	ut hossz /km/	tényl. szél. /m/	ut hossz. /km/	tényl. szél. /m/	V.	K.	V.	K.
	jelleg										
Kő,keramit	6,0	15,4	19,0	2,193	4,0	-	-	10,3	-	22,6	-
Beton	6,0	22,2	24,0	0,110	5,66	-	-	20,9	-	2,3	-
Nehéz aszf.	6,0	23,0	26,0	15,886	6,0	-	-	23,0	-	365,4	-
Közepes,könnyű	5,0	15,5	19,0	12,381	4,64	1,35	3,26	14,4	12,4	178,3	16,8
Port.mak.	4,0	36,8	37,0	0,713	6,0	-	-	52,2	-	38,2	-
Vizes mak.	4,0	35,6	36,0	6,961	4,26	3,198	4,79	37,9	43,1	263,8	137,8
Földut B 40 %	-	-	12,6	4,831	-	-	-	-	-	60,9	-
K 10 %	-	-	12,6	-	-	0,814	-	-	-	-	10,3
Összes városi jellegű				43,075						931,5	
Összes külső jellegű						5,366					164,9
Mindösszesen:										1096,4	

28. táblázat

UTÉPITÉSI, KORSZERÜSITÉSI LÉTESITMÉNY JEGYZÉK

Sor-szám	A kiépitendő, vagy korszerüsitendő ut			Az épités						Mutatók		Megjegyzés
	Neve	Jelenlegi burkolatának szélessége/m/	neme	1985.évi várható forgalom /ÁNF/	Uj burkolat neme, szélessége /m/	Terh.oszt./km/	Hossz-	Norma költs. /1000 Ft/km/	Költs. m/Ft. mill./	/t/	/h/	
f_1 1.	Móricz Zs.	6,0	aszfalt	4269	aszfalt 6,0	D	0,23	2406	0,56	4,26	-	burk.erős
2.	Bajcsy Zs.	6,0	aszfalt	2967	aszfalt 6,0	D	0,66	2406	1,60	2,96	-	" "
3.	Gorkij u.	6,0	aszfalt	2553	aszfalt 6,0	C	0,59	2406	1,40	2,55	-	" "
4.	Bem u.	6,5	aszfalt	1457	aszfalt 6,5	C	0,22	2406	0,50	1,45	-	" "
5.	Épitők utja	4,0	itatott m.	1136	aszfalt 6,0	C	0,82	2718	2,20	-	0,33	szélesités és burk.erős.
6.	Irinyi J.u.	6,0	aszfalt	1166	aszfalt 6,0	C	0,56	2406	1,35	-	0,22	burk.erős.
7.	Orosz Gy.u.	6,0	aszfalt	1166	aszfalt 6,0	C	0,86	2406	2,10	-	0,22	" "
8.	Petőfi u.	6,0	aszfalt	851	aszfalt 6,0	C	0,60	2406	1,40	-	0,16	" "
f_1 korsz.összesen:							4,54		11,00			
f_2 1.	Hunyadi u.	-	földut	957	aszfalt 6,0	C	0,50	4022,	2,00	-	0,18	uj burk.ép.
2.	Bercsényi u.	-	földut	795	aszfalt 6,0	C	0,30	4022	1,20	-	0,15	" "
3.	Fenyő u.	-	földut	603	aszfalt 6,0	C	0,30	4022	1,20	-	0,17	" "
4.	Mocsekköz	-	földut	568	aszfalt 6,0	C	0,10	4022	0,40	-	0,16	" "
f_2 épités összesen:							1,20		4,80			

29. táblázat

TANÁCSI BELTERÜLETI UTAK UTHÁLÓZATI KIMUTATÁSA

	É v	Kő, keramit	Beton	Aszfalt		Makadám		Összes kiép.	Föld-ut	Összesen
				nehéz	közepes könnyü	portala-nitott	vizes			
C_1	1975.	2,2	0,1	19,3	11,1	0,7	5,9	39,3	14,5	53,8 km
C_2	1980.	0,2	-	29,2	11,1	-	-	40,5	13,8	54,3

6./ Területi kooperációk

A behozott nyersanyagok mennyiségénél a bányászat miatt nagyobb a kiszállitott anyagok tömege /szén, kő/. A terület iparának anyagmérlege pozitiv. Ez a tény népgazdasági szinten emeli a költségeket, mivel a vágónak többnyire üresen kerülnek vissza a komlói teherpályaudvarra.
A szénbányászat mint kitermelő iparág nem használ fel különös nyersanyagokat, de a mélyszinti művelés, a szállitás és a dolgozók egészségének védelme igen sokféle segédanyagot igényel.
Az uj fejtési és vágatbiztositási módszerek bevezetésével módosult az anyagfelhasználás is. Korábban pl. 1957-ben a Szovjetunión kivül NDK, Csehszlovákia, Finnország, Ausztria küldött fenyőfát a járatok ácsolásához. Az utóbbi időben inkább a TH gyürüket /Diósgyőr/ acéltámokat /Jugoszlávia és NSZK /acél süveggerendát/ Lengyelország/ és hidraulikus bányatámot /NSZK/ használnak fel.
A tartósan kiépitett vágatokat a kisalföldi Beledről származó bányaidomkővel burkolják. Robbanóanyagot a füzfői NITROKÉMIA Vállalat szállit.

Kooperáció

A Carbon Könnyüipari Vállalat az ország különböző területein levő ruhaipari szövetkezetek szabad munkaerőkapacitását köti le bérmunkával. /Pápa, Berettyóujfalu, Mohács, Békéscsaba, Mezőkövesd/. Szoros együttmüködés figyelhető meg a Fővárosi Ruhaipari Vállalattal és a Kikskunsági Ruhaipari Vállalattal is. Többnyire farmernadrágokat gyártanak az emlitett üzemek-

ben. A konfekció, de ujabban a cipőiparban is a külföldi megrendelők saját anyagból - bérmunka felhasználással - készittetik termékeiket. Baranya megyén belül mód adódik bizonyos szintü kooperációra /nyersanyag /bőr-Pécs, farost-Mohács/, piac/. Az egyes üzemeknek a városon belüli együttmüködésére alig van lehetőség. A helyi betonipari üzemben bányapancleket készitenek, a bányaüzemek részére. A kőbánya meddőanyagát pedig a szénbányák üres vágatait iszapolásra használhatják.

7./ Épületek

Komlón rendelkezésre álltak olyan épületek, amelyeket kis költségráforditással gyorsan alkalmassá tehettek arra, hogy a termelő üzemeknek otthont adjanak. /Munkásszálló, Elektroakusztikai Vállalat épületei./ A Carbon Könnyüipari Vállalat pedig saját beruházásából épitette üzemi épületeit.

8./ Infrastruktura

Az egyoldalu iparfejlesztés miatt az 1960-as évek közepéig nem növekedett a kivánt mértékben a város kommunális ellátottsága. A korábbi gyors városépitési program is lelassult.

A 100 lakásban lakó fő alapján Komló 1971-ben a megyében a legrosszabb helyzetbe került.

Komló	-	388 fő
Pécs	-	328 "
Szigetvár	-	346 "
Mohács	-	322 "

A jelenlegi 2,9-es családnagyságot feltételezve 1985-re el kell érni a 10.000-es lakásállományt. A meglevő feldolgozó üzemek további növekedéséhez és a szénbányászat ismételt fej-

lesztéséhez egyik alapvető feltétel, hogy lakást biztositsanak az igénylőknek. Az uj üzemek /MOM, Május 1.Ruhagyár/ letelepitésével nem kellett nagy lakásigényt kielégiteni /legfeljebb néhány müszaki vezetőnek volt olyan kérelme/ mivel a női munkaerő már helyben lakott. A jövőben viszont 1985-ig 2.750 lakást kell épiteni. /Szilvásban, Dávidföldön és a Belvárosban/ ahhoz, h ogy a kivánt munkaerőutánpótlást biztositani tudják. Komoly gondot jelent a korábbi években elhanyagolt utak, szolgáltató és vendéglátóegységek kulturális és gyermekintézmények épitése és a meglevők bővitése.

Régi adósságát törleszti a város az uj zeneiskola és a müvelődési ház felépitésével.

Jelenleg 2 középiskola és 10 ált.iskola müködik. Az óvódák tulzsufoltak. Komló részleges középfoku vonzásába Pécs oktatási intézményei áthatnak.

Komló a müvelődési központ szerepkörét a meglevő tárgyi feltételekkel csak részben tudja ellátni. Megfelelő kulturális intézmények hiánya még a Pécshez való közelités miatt is - feltétlenül nagyobb figyelmet érdemelne, különös tekintettel a közmüvelődésre.

A városban 218 kórházi ágy van. A komlói betegeken kivül ellátják Sásd és Szászvár kiemelt alsófoku körzetekbe tartozó települések betegeit is. A ténylegesen ellátandó terület népességszáma 46.920 fő. Az ellétottsági mutató: 10000 fő/46 ágy. Ez meghaladja a vidék átlagát 10.000 fő/42 ágy.

A betegellátásba Pécs speciális klinikáival és osztályaival besegit. Sásd körzetében pedig a dombóvári kórház vonzásköre érződik már.

Komlón fejlett baleseti sebészet, üzemorvosi hálózat, Rendelőintézet, Mentőállomás, Véradó Intézet és a sikondai Szanatórium biztositja az ipari város beteggondozását, és az elfáradt munkások regenerálódását.

Komló kereskedelmi vonzása az elmult években megerősödött, annak ellenére, hogy a vonzásterületén levő Sásd és Szászvár is rendelkezik szakositott üzlethálózattal. Komlón a szakboltok alapterülete 10.050 m2. A város népességére vetitve 1000 főre 357 m2 alapterület jut. Az 1 főre jutó forgalom pedig 11.221 Ft. Mindkét érték eléri a vidék átlagát.
Az üzlethálózat az elmult években sokat fejlődött. A kereskedelmi hálózatban a legnagyobb változás 1967-ben következett be. Ekkor adták át a forgalomnak az 1.400 m2 területü Lenin téri üzletsort. Végre Komlón is kialakult a városképhez annyira odaillő korzó, ahol izléses kirakatokban, gazdag áruválasztékban gyönyörködhettek az emberek. Ebben az üzletsorban helyezték el a város különböző helyein, rozzant régi épületekben müködő kereskedelmi egységeket. Virágbolt, ABC-élelmiszerbolt, cipőbolt, könyvesbolt, óra- és ékszerbolt, sport- és játékbolt, OFOTÉRT szaküzlet, müszaki bolt, és a ruházati bolt kapott itt helyet.
Sokat javitott a kereskedelmi hálózat hiányosságain a Komlói ÁFÉSZ megjelenése. 1967-ben 8 üzletet nyitott a városban. Ebben az évben készült az uj Berek utcai piactér és a sikondai Hársfa étterem is. Befejeződött a szilvási ABC-áruház épitése is, de csak részlegesen müködtették. Több éven át raktárként használta a Kaposvári Cukorgyár.

1971-ben adták át a 600 m2 alapterületü Csille Áruházat. Ezzel már lehetőség nyilott arra, hogy a lakosság ruházati termékekből valóban bő és kiváló minőségü áruhoz jusson. Differenciált áruválasztékával teljesen kielégiti a vásárlók igényeit. Tovább javitotta a ruházati cikk ellátást a Carbon bolt megnyitása is. 1973 februárjában az üzlettár teljes területén megnyitották a vásárlók előtt a szilvási ABC áruházat. Modern hütőberendezéssel és hütővitrinekkel szerelték fel. A már meglévő hálózatban jelentős felujitásokat és átalakitó munkálatokat végeztek. Önkiszolgáló rendszerüvé alakitották át a Petőfi téri és a Gorkij ubcai csemegeboltokat. Mindkét üzletet korszerü berendezéssel látták el.

Jelenleg a vendéglátás rendelkezik a legkorszerütlenebb üzlethálózattal. Termelőegységeit a régi barokkokban /Pepita, Sport Étterem, Cukrászüzem/ helyezték el. Ezeknek a felvonulási épületeknek a fenntartása jelentős költségráforditást igényel.

B. Az ipartelepités konkrét eredményei

A CARBON KÖNNYŰIPARI VÁLLALAT

1. Kialakulásának története

Az 1950-es években a növekvő szénbányászat miatt a város lakossága is gyorsan gyarapodott /elsősorban bevándorlás révén/. A munkások döntő többségét a szénbányák foglalkoztatták. A kis bányász faluból várossá növelt településen a kereskedelmi hálózat és a szolgáltatóipar nem tudta teljesiteni a lakosság részéről felmerült igényeket. A beruházások elsősorban a termelőszférákba történtek, és a lakásépitésre irányultak. A kereskedelem és a szolgáltatóipar nagyon előnytelen anyagi és személyi feltételek mellett végezte munkáját. Az emlitett okok miatt nem tudott maradéktalanul megfelelni az elvárásoknak. Az ország különböző helyeiről idetelepült emberek jogos igénye volt tehát, hogy hozzanak létre a városban olyan szolgáltató hálózatot, amely az alapvető igényeket képes lesz kielégiteni. Komlón nagyon kevés kisiparos dolgozott. Igy a közvetlen környék mesterembereit is beolvasztva 1951. március 1-én megalakult a Komlói Kisipari Szövetkezet. Kezdetben csak cipészekből és fodrászokból állt a kb. 80 főt számláló tagság. A lakosság igényeinek kielégitése végett 1952-ben több egyéb szakmabeli mester csatlakozott a szövetkezethez /asztalos, kovács, autószerelő, képkeretező, bognár, órás, szabó, fényképész, fogtechnikus, gumijavitó, festő, kőmüves, rádiójavitó/. A létszám igy 130 főre növekedett. A szövetkezet központi épülete a Kossuth L. utcai Füredi-házban volt. A sok profilu szövetkezetben a termelés irá-



12. kép.A Carbon Könnyüipari Vállalat irodaháza

nyitása a munkaszervezés nagyon nehezen ment. Kevés gépük volt, szinte manufakturális szinten folyt a termelés. Az egyes szakmáknak nagyon eltért a nyersanyag igénye. A beszerzési gondok is csak nehezitették a munkát. Célszerünek látszott, ha a sok fajta javitó tevékenység helyett /közülük a legfontosabbakat továbbra is megtartva/ néhány szakmában az eddigi javitószolgáltatásról termelő munkára térnek át. Ilyen előzmények után 1953. április 1-én megalakult a Helyiipari Vegyes és Javitó Vállalat. Az uj létesitményben 3 szakterületen /szabászat, cipő- papucsgyártás, butorgyártás/ termelői tevékenységhez kezdtek. A három szakma kiválasztásánál az volt a fő szempont, hogy olyan szakterületekkel foglalkozzanak, amelyek később majd kellő alapot szolgáltatnak /szakképzett munkaerő, berendezések/ a könnyüipari termelés számára. A termelőmunkára való áttérés mellett továbbra is fontos feladata maradt a vállalatnak, hogy megfelelő javitó szolgáltatást nyujtson a lakosságnak. 1957-ben a gazdaságossági szempontokat is mérlegelve hozzákezdtek a profil egyszerübbé tételéhez. A sok gondot okozó, réfizetéses munkaterületeket megszüntették. Igy az épitési részleget átvette a Városgazdálkodási Vállalat. Az órás részleg is megszünt és kisipari kezelésbe került. Felszámolták a fogtechnikus tevékenységet is, a hozzátartozó elfekvő anyagokat pedig értékesitették. A legkeresettebb szakmákban bővült a szolgáltatás. 1958-ban uj vasipari javitórészleget hoztak létre. Itt viz, villany és motorszerelő munkákat végeztek. A rádió javitó részleg pedig az igényeknek megfelelően televizió szerelőkkel egészült ki.

1959. szeptemberében már megkezdődött az ipari termelésre való átállás anyagi és személyi feltételeinek a kialakítása. Fejletlen gépi technika állt rendelkezésre. A három kiemelt szakmában /konfekció, cipő, butor/ 578 főt foglalkoztattak. A munkások között kevés volt a szakember, többségük betanitott munkásként dolgozott. Az ipari termelésre való átállás mellett még 11 szakmában 200 fő szolgáltató tevékenységet is végzett. A foglalkoztatottak egyes szakmák szerinti megoszlását szemlélteti az alábbi táblázat. /30./

cipő - ruhakonfekció	500 fő
kárpitos-asztalos	78 fő
autó-motorszerelő	15 fő
villanyszerelő, vizvezetékesz.	17 fő
bognár	3 fő
kovács	3 fő
üveges, képkeretező	5 fő
gumijavító	5 fő
festő és mázoló	30 fő
kőműves	20 fő
fényképész	8 fő
rádiós	10 fő
irógépműszerész	6 fő
Összesen:	700 fő

Az ipari termelés volumenének növelésével a szolgáltató tevékenység fokozatosan háttérbe szorult.

Ezek után vizsgáljuk meg, hogy a kiemelt három szakterületen hogyan alakult a termelés.

Cipő és papucsrészleg

Kezdetben csak javító tevékenységet végeztek. Az elhelyezési gondok miatt a cipészek munkahelye sokszor változott. Először Kökönyösben és a MÁV vasutállomás melletti üzletházban helyezték el őket. Innek a mai Lenin térre, a toronyházak helyén levő egykori Pásztorházba költöztek. 1955-től a szolgáltató javító tevékenység mellett egyszer varrásu cipőket készitettek a Baranya megyei Cipőnagykereskedelmi Vállalat megrendelésére. A termelésben egyszerü munkamegosztás volt /rámázás, talpvarrás, szabás stb./ Gépek hiányában a munka döntő részét kézzel végezték. Mindössze egy kombinált csiszológép segitette a kézi munkát.

1959-ben az épitők megkezdték a Lenin tér kialakitásával kapcsolatos előkészitő munkálatokat, melyek során a tér É-i oldalán lévő régi parasztházakkal együtt a Pásztorházat is lebontották. A cipőüzem ismét költözni kényszerült. Uj telephelye a Kossuth utcai Füredi ház lett.

Konfekció részleg

1953-ban 22 fővel kezdtek munkához a konfekció részlegben. Gépparkjuk kezdetleges volt. Lábhajtásos gépekkel /Csepel 111/ dolgoztak, néhány villanymeghajtásu gép állt csupán rendelkezésre. A gomblyukazást, gombvarrást, vasalást kézzel végezték. A szabók többsége a központi telephelyen, a Füredi házban dolgozott. Egy részüket viszont a már emlitett Pásztorházban helyezték el.

A férfi szabók bányász egyenruhákat és munkaruhákat készitettek, a női részleg pedig /3 varrónő és 5 tanuló/ kosztümöket varrt a lakosság megrendelésére. 1959-ben a Pásztorház lebontása után a konfekció részleg a központi telephelyre költözött. 1959 őszén uj gépeket vásároltak. Nagyon fontos változást jelent ez a munkavégzés szempontjából, hisz az UNION 25-ös gomblyukkötő és szegőgép munkába állitásával nehéz kézimunkától szabadultak meg az emberek. Felgyorsitotta a termelést a KGV 529-es szabógép is. A két uj gép beállitásával javult a termékek minősége és nagyobb mennyiséget tudtak előállitani. Uj termékek bevezetésével is próbálkoztak. Férfi és kamasz fiunadrágokat gyártottak a Pécsi Nagykereskedelmi Vállalat részére.

Butor részleg

A vállalat megalakulásától 1959-ig csak szolgáltatást végeztek, háztartási kellékeket, sezlonokat készitettek. Gépparkjuk nagyon szegényes felszerelésü volt. A hagyományos asztalos szerszámokon kivül egy szalagfürész és 1 gyalugép segitette a munkát. 1960-tól több uj termék gyártását kezdték meg. A Butorértékesitő Vállalat részére ágybetéteket, iskolabutorokat gyártottak. A termékeik iránti érdeklődés láttán uj gépek beszerzésével, létszámnövekedéssel fokozták a termelést. 1953-ban 7 fő 1 millió forint termelési értéket állitott elő, 1960-ban már 35 fő felnőtt és 17 tanuló dolgozott az üzemben. Ekkor 5 millió froint értéket hoztak létre. A géppark növelésével és a létszámgyarapitással megteremtették a feltételeit annak, hogy ipari

termelésre térhessenek át az eddig végzett javitó, termelő szolgáltatásról.

Az ipari termelés gondjai

A Helyiipari Vállalat megalakulásától 1960-ig jelentős fejlődésen ment át. A szolgáltató-javitó munkákon tul egy-két profilban kisebb - központi árualapra történő - megrendelésnek is eleget tett /konfekció, buter, cipő, papucs/.

Az eddig végzett javitó munkálatokból félkész ruhagyártásból, a kereskedelem kisebb-nagyobb megrendeléseiből azonban nem tudott rendtábilisan termelni. Az önálló cipő és ruhagyártás mindenképpen növelné a foglalkoztatást és jelentősen megváltoztatná a vállalat termelési értékét is. A legégetőbb probléma az volt, hogy miként lehet nőket és fiatalkoruakat foglalkoztatni. Ezért a Városi Tanács elnöke /Dr.Simek Árpád/ 1959. junius 28-án részletes jelentést küldött a Könnyüipari Minisztérium Helyiipari Főosztályához, amelyben engedélyt kért a cipő és konfekció üzemek megalapitásához, valamint anyagi támogatást az épületek, gépek beszerzéséhez.

Az uj üzemek beruházásához a minisztériumi hiteleken tul a vállalati keret, valamint a komlói Beruházási Vállalatnál jelentkező megtakaritás szolgált alapul. Az Országos Tervhivataltól kért hitelt is megkapták. Ezt épitési költségekre, valamint gépvásárlásra és egyéb költségek fedezésére forditották.

A legszükségesebb gépek beszerzését könyvjóváirással oldották

meg. Nehéz ut volt ez. Sok rossz, korszerütlen gép került igy a vállalathoz, amivel a szakmailag nem tulságosan képzett munkásgárda nehezen boldogult.

Városi üggyé vált a cipő és a ruhaüzem létrehozatala. 1959. augusztus 8-án kelt Városi Tanácsi körlevélben felszólitották valamennyi komlói ipari vállalat vezetőjét, hogy lehetőségeihez mérten segitsen a két üzem felépitésében. Először a cipőüzem épitőmunkálatai kezdődtek meg. A város különböző ipari vállalatai, üzemei főleg az anyag szállitásban nyujtottak tetemes segitséget. Az Uránércbánya Vállalattól könyvjóváirással átvettek egy csővázas épületet. Salaktéglából készitették el az oldalfalait, a tetőszerkezetet hullámpalával boritották be. Az épület 1959. decemberében elkészült. Épitési költsége 304 135 Ft-ba került. Dicséretére szóljon a város lakosságának, hogy tetemes társadalmi munkával segitette az üzemi épületek létrejöttét.

A komlói könnyüipar megteremtésének gondolatát nem nagy lelkesedéssel fogadták a Könnyüipari Minisztériumban. Beruházási igényt jelentett, nem volt megfelelően kvalifikált szakmunkásgárda, az állóeszközök beszerzése nagyon hosszadalmasnak bizonyult. Az épület állapota is csak ideiglenes megoldásnak tünt. Komlón pedig minden perc késedelem csak sulyosbitotta a munkaerőhelyzetet.

Elsőnek a cipőiparban próbálkoztak termelőmunkával. Ismerkedjünk meg ennek a bátor kezdeményezésnek szakmai gondjaival.

Cipőüzem

A Helyiipari Vállalat vezetősége Sebestyén Mihály mérnököt bizta meg a létesitendő üzem technológiai előkészitésével és a fontosabb gépek beszerzésével. Nem volt könnyü dolga. Az uj gépek vásárlására csak részben állt rendelkezésre megfelelő pénzügyi fedezet. Az egyes gépek külföldről való beszerzése nagyon hosszadalmasnak igérkezett. Járható utnak bizonyult viszont a különböző cipőgyárakban használt, kiselejtezett cipőipari gépeknek könyvjóirással való átvétele. A Cipőipari Igazgatóság vállalataitól összegyüjtött legfontosabb gépek 1959. augusztus 31-én megérkeztek. Az ide küldött korszerütlen, gyakran meghibásodó gépekkel a szakmailag képzetlen munkásgárda nehezen tudott termelni.

A vállalat szakemberei összeállitották az uj gépvásárlási jegyzéket. Egyelőre csak a minimális gépigényt tartották szemelőtt.

1 db	szalag	195.000.- Ft
2 db	sirfelőgép	70 000.- Ft
1 db	oldalklammerozó	35 000.- Ft
10 db	tüzőgép	140 000.- Ft
1 db	csákozógép	160 000.- Ft
		600 000.- Ft

Amig az uj gépek megérkeztek, addig mindenképpen az átvett használt gépparkkal kellett dolgozni. A pénzügyi fedezetet az állami hitelből és a Komlói Beruházási Vállalat által felajánlott pénzből biztositották.

A felsorolt gépek közül a szalagrendszert a Szigetvári Müszaki Vállalat készitette el. A többit a Technoimpex Külkereskedelmi Vállalat közreműködésével Csehszlovákiából rendeltók meg, ahonnan - sajnos - nem tudták a kért időre szállitani a megrendelt gépeket. Utólag derült ki, hogy a gépszükséglet felmérése is pontatlan volt, /kalapálógépet nem is rendeltek/. Nagy gondot okozott az oldalklammorozó gép hiánya is. Nélküle nem lehetett hozzákezdeni a termelési tervben megjelölt férfi flexi szandálok gyártásához. A használtan átvett gépekkel sok müszaki probléma akadt. Gyakran meghibásodtak. Ebben természetesen közrejátszott az is, hogy nagyon kevés szakemberrel rendelkezett még ekkor a cipőüzem.

1960-ban átmenetileg a szükséges gépek hiányában, a kevesebb technológiai problémát jelentő papucs gyártására tértek át. Az ehhez szükséges legfontosabb gépeket /4 db tüzőgép, 1 db sirfelő és 1 db sarokfelszegelő/ a Bizományi Vállalattól vásárolták meg. A női és férfi papucs kaptafákat a Bonyhádi Cipőgyárból, valamint a Fővárosi Cipőkészitő Vállalattól szerezték be. A papucs mellett főleg kézimunkával, rámén marha- és borjubox férfi félcipőket is készitettek.

A géppark-fejlesztés <u>második</u> szakaszának tekinthetjük az 1961-67-ig terjedő időszakot. Ekkor ugyanis a rendelkezésre álló állami hitelből, valamint a saját fejlesztési alapjukból szocialista gépimportból /NDK, Csehszlovákia/ biztositották a szükséges berendezéseket.

1961-ben sikerült beszerezni a korszerü vágányoló-, klammerozó-, varró- és présgépeket. Ezek már lehetőséget adtak az eredeti tervben szereplő flexi szandálok gyártására.

1962-ben a tüződét 6 db korszerü géppel látták el. 1965-ben már a talpbélések préselését és a sarkok előregyártását is gépi uton végezték. Az ujjonnan vásárolt pogácsázó géppel megoldották a gépi talpkalapálást is. 1967-ben az OM-2-es gép beállitásával lehetővé vált a gépi felsőrész-foglalás. A sarkalást is gépi erővel végezték. Az USM vágányoló géppel a papucsgyártásban komoly termelékenység-növekedés történt. A tüződében is nőtt a termelés a Minerva 325-ös munkába állitásával.

A cipőüzemben 1968-71 között zajlott le a géppark-fejlesztés harmadik időszaka. 1969-ben kezdődött az egész vállalatra kiterjedő rekonstrukció. Ennek során vállalati szinten, 5,5 millió forint értékü gépvásárlás történt.

A Cipőüzem uj gépsorai is elsősorban szocialista gépimportból származnak. 80 %-uk a csehszlovák SWIT cégtől való. A beszerzés a TECHNOIMPEX Külkereskedelmi Vállalat közreműködésével történt. A tüzőgépek Minerva /cseh/, CLAES /NDK/ és TEXTIMA /NDK/ márkájuak.

Az alja, szabász, talpfoglaló, fárafoglaló és a perforáló gépek többsége a már emlitett SWIT gyár terméke. A fenti cégek három-négy millió forint értékben alkatrészt is szállitanak a tőlük vásárolt gépekhez.

Magyar gépek is találhatók a Cipőüzemben. A KÖNNYÜIPARI Gépgyár-

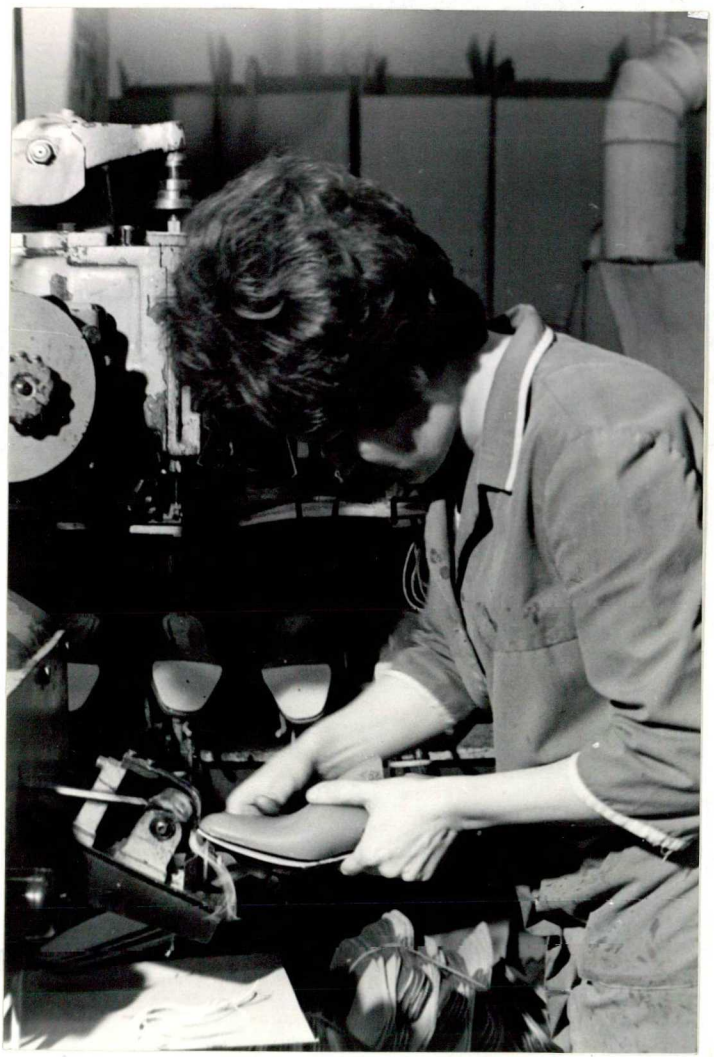

13.kép.A Carbon Könnyüipari Vállalat
cipő üzeme

tő Vállalat berendezései ezek: /csákozó és szabógépek./

A tüzödében levő szalagrendszert a Soproni Gépgyár készitette.

Konfekció üzem

Az üzem gazdaságos működésének előfeltétele volt, hogy olyan épületet hozzanak létre, ahol a technológiai folyamatnak megfelelően helyezhetik el a gépeket.

A Komlói Szénbányászati Tröszt Mázán levő vasvázas, szétszerelhető barakkját szerezték meg könyvjóváirással erre a célra. Az épület felállitásához, valamint a géppark beszerzéséhez szükséges pénzt illetve hitelt az Országos Tervhivatal bocsátotta rendelkezésükre. /1960. tavaszán/ Nem sokkal később már el is készült a konfekcióüzem barakk-épülete.

Ebben az épületben helyezték el a termelőegységeket és a készáruraktárt, továbbá az öltözőket, WC és a mosdó helyiségeket is.

A konfekció üzemmel kapcsolatos előzetes gazdasági számitásokat 150 főre végezték. A korábban alkalmazott 32 fővel szemben igy már jelentős létszámbővülésre adódott lehetőség. Az induláshoz szükséges legfontosabb gépek és egyéb berendezések kb 700 000 Ft beruházást igényeltek.

Kezdetben iskolaköpenyt, zinadrágot és ingkabátokat készitettek. 1966-ban az 1.sz. telephelyen /Kenderföld/ a régi felvonulási épületekből átalakitott helyiségekben szabászatot, tanműhelyt és alapanyagraktárat hoztak létre. A központi Kossuth L. uti épületből igy kitelepitették a szabászatot és a MEO-t is. A he-



14. kép. A Carbon Könnyüipari Vállalat
Konfekció Üzeme



15. kép.A Carbon Könnyüipari Vállalat
konfekció üzeme

lyükön pedig két uj szalagot helyeztek munkába.

Az egyre bővülő üzem 1968-ban már 625 embert foglalkoztatott. A termelési érték ekkor hatszorosa volt az 1961-es évinek. Kezdetben csak a hazai piacokon realizálták áruikat. Minthogy termékeik minősége egyre inkább megfelelt a nemzetközi piac követelményeinek is, fokozatosan mind több szocialista és tőkés importőrrel is szerződést köthettek.

A külföldi piacokon valamilyen márkával kellett fémjelezni a Helyiipari Vállalat termékeit. Ezért a vállalat 1969-ben a város jellegéhez alkalmazkodva, a szénre települt könnyűipart szimbolizáló CARBON Könnyűipari Vállalat nevet vette fel. A Carbon márkát a törvény védi, Nemzetközileg hivatalosan bejegyezték.

A vállalat 1972-ben uj modernvonalu konfekció üzemet épitett a Textilipari Kutatóintézet és a Divattervező Vállalat szakembereinek közreműködésével. Világos, tágas termeiben nagyteljesitményü gépekkel dolgoznak. Kényelmes öltözők, fürdőhelyiségek állnak a dolgozók rendelkezésére.

A központi telephelyen levő konfekció üzemen kivül a vállalat több kihelyezett részleget is fenntart. Mágocson kb. 100 főt foglalkoztatnak 2 müszakban. A KLM holland légitársaság részére munkaruhát varrnak. 1972. januárjában indult meg itt a munka.

A konfekcióüzem gépi felszerelése 1959-60-61-es években nagyon szegényes volt. A gépek zöme lábhajtásos, mindössze 8-10 db

Csepel 111-es villanymeghajtásos gép állt rendelkezésre.

1961-ben két szalagot állitottak munkába. Egy-egy szalagon 30-30 fő dolgozott. A szabászat szalagkéses gépekkel történt. 1966-tól a gomblyukazás müveletét, a reteszelést, a szegést is gépekkel végezték. 1967-ben vásárolták az első gőzvasaló présgépet. 1968-ban már termeltek a gyorsvarrógépek is. Ezek percenként 5 000 öltést végeznek, a korábban használt gépek 2 800 öltésével szemben. 1969-1972-ig tart az üzemi rekonstrukció, amelynek során a géppark 70-80 %-át uj gépekre cserélték ki. Az uj berendezések döntő többsége az NDK beli Textima gyár szállitotta. A vásárolt gépek vasaló, szegő, biztonságivarrat és zsebzsákvarró munkák készitésére alkalmasak. A gőzölőbábu is az emlitett cég terméke. A Textima gépsorok programvezérlésre is alkalmasak.

Nagyon hasznos speciális munkák elvégzésére a Brother japán cégtől vásárolt gép is. Az egyes technológiai folyamatokhoz szükséges gőzt az SIT 21-es olajtüzelésü gőzkazánnal állitják elő.

Butorüzem

A kárpitozott butorok gyártását 1963-ban kezdték meg. A szolgáltatást végző butorrészlegből fejlődött ki ez az üzem is. Az első terméküK a "Komló" nevü garnitura volt. Az 1968-ban kezdődő üzemi rekonstrukció során lényegesen javult a technikai szinvonal.

A méretvágó körfürészek, fejesmarók, a hidraulikus gőzprés és a hengercsiszoló munkábaállitásával alkalmassá vált az üzem a bonyolultabb, nagyobb szaktudást igénylő termékek gyártására is. Pályázatok hirdetésével is igyekeztek a kivánalmaknak megfelelő gyártmányfejlesztést is elérni. Az 1968-69-es években az alábbi ismertebb garnitúrákat gyártották: "Favorit", "Bóbita, 1,2" "Minor". 1970-ben a butorértékesités lehetősége sokat javult, mivel megszünt a Butorértékesitő Vállalat monopol helyzete. Megjelent a SZÖVÁRU Értékesitő Vállalat és határozottan fellenditette a piacot. 1972-ben kezdték meg a "Corpus" butorok gyártását. Nagy sikere volt a "Gabi" tipusu meghosszabbitható heverőknek és az "Imi", valamint a "Carbon" garnitúráknak.

Az üzemi rekonsturkció során ismét komoly technikai fejlesztés történt. A munkábaállitott uj gépek többségét Lengyelországból valamint a Szovjetunióból vásárolták.

1961-ben a butorüzemből kivált és önálló tevékenységet folytatott a Ládagyár. A régi szénosztályozó helyén egy barakk-épületben helyezték el az eleinte mindössze 6 főt foglalkoztató üzemet. A termelés 1962. januárjában indult. A szerszámkészlet nagyon kezdetleges volt. A hagyományos asztalos szerszámokon tul egy körfürész és 2 db szalagfürész állt rendelkezésre. Kezdetben csak alkatrészeket készitettek a zöldséges rekeszekhez, 1962. végétől viszont már kész gyümölcsládákat gyártottak a Hungarfrout Külkereskedelmi Vállalat megrendelésére. A gazdaságos, termelés megkivánta mind a létszámnövelését, mind a gépark gyarapitását. A ládaüzemben foglalkoztatottak számáról és

a létrehozott termelési értékről az alábbi táblázat tájékoztat:

Év	Létszám	Termelési érték /mill. Ft-ban/
1961.	5 fő	0,5
1964.	23 fő	5,7
1965.	74 fő	7,2
1968.	86 fő	8,2
1969.	57 fő	6,2

1968-ig töretlenül fejlődött az üzem. Termékeik iránt megfelelő kereslet volt a piacokon. A létszám évről-évre növekedett. A gépellátás is javult. 1969-től kezdődően viszont csökkent a göngyölegek iránti érdeklődés, így másirányu tevékenység vált szükségessé. Begyujtófát kötegeltek hulladék faanyagból. Ez a munka átmenetileg megoldást jelentett ugyan, de hosszabb távon nem biztositotta az 57 fős munkásgárda gazdaságos foglalkoztatását. Igy 1970-ben megszüntették ezt a termelési egységet.

2. <u>A háromprofilu vállalat nyersanyag ellátása</u>

A nyersanyag-ellátás nehéz feladatot jelent. Alapos szervezettséget, előrelátást, a szerződések pontos betartását kivánja. A hazai nyersanyag-ellátás nehézségei, a megfelelő választék hiánya, a nem mindig kielégitő minőség, a piacon sok gondot okoz a termelő vállalatoknak. Ezen a problémán enyhit a bérmunka, mivel ennél a vállalkozásnál nem kell gondoskodni az alap és kellékanyagokról. A külföldi nyersanyagokhoz csak a különböző



16.kép.Így készülnek a butorok

külkereskedelmi vállalatok közreműködésével juthatnák. Ezekre a nyersanyagokra a gyártmányfejlesztés, a jobb minőség, a divat, és a hazai ellátás hiánya miatt van szükség. Az anyagbeszerzést nehezíti, hogy a szállító vállalatok monopol-helyzetben vannak. Sajnos gyakori emiatt a visszaélés is. Sok esetben még a korábban megkötött szerződés sem elég biztosíték a zavartalan ellátásra. Ahhoz pedig, hogy a vállalat a külföldi partnereknél lekötött határidőket betarthassa, zavartalan, tervszerű anyagellátásra volna szükség. A három profilu tevékenység miatt /konfekció, cipőipar és butoripar/ a Carbon Vállalat nagyon sok anyagellátó céggel áll üzleti kapcsolatban.
Mivel tanácsi kezelésben levő középüzemről van szó, ezért anyagellátás vonatkozásában előnytelenebb a helyzete, mint a minisztériumi vállalatoké.

Az egyes részlegek az alábbi vállalatoktól szerzik be nyersanyagaikat:

Cipőüzem

A Pécsi Fémipari Vállalattól műanyag sarkokat. A Bőripari Vállalat Pécsi Gyárától cipőfelsőrészbőrt, bélésbőrt és talpbőröket vásárolnak. A bőrszükséglet kielégítésében a Simontornyai Bőrgyár, valamint a Budapesti Bőrgyár is részt vesz. A Bőripari Fakellék termelő Vállalat /Budapest/ kaptafákat és sarkokat, a Bőr és Cipőkellék Ellátó Vállalat /Bp./ különböző cérnákat, fűzőket és szegőanyagokat szállit. A poliuretán formatalpakat, a cipősarkakat és a különböző vegyi ragasztókat a Pest megyei

Müanyagipari Vállalattól vásárolják. A Győri Graboplast Pamutszövő és Műbőrgyártól szerzik be a ruházati és cipőipari termékekhez a műbőrt.

Konfekció üzem

A termelés során felhasznált alap- és segédanyagok jelentősebb hányadát külföldi megrendelők bocsátják rendelkezésére. Kevés hazai anyagból készült árut hoz forgalomba. A Gyapju- és Textilnyersanyag Forgalmi Vállalat Bajai Finomposztó Kirendeltsége gyapjut, pamutot és selyemfonalat szállit. A Győri Rihardsc Gyár szöveteket küld a konfekció üzembe. A budapesti vállalatok közül jelentősebbek: a Hazai Fésüs Fonó, Habselyem Kötöttárugyár, Selyemipari Vállalat, Ujpesti Cérnagyár és az Elzett Fémlemezipari Müvek.

Butorüzem

Főleg hazai nyersanyaggal dolgozik. A Mohácsi Farostlemezgyár látja el dekorit lemezekkel. Az ERDÉRT Vállalat fürészárut, butorlakkot, farostot szállit. A kárpitos munkához szükséges poliuerthán habanyagot az É.-Magyarországi Vegyimüvek Sajóbábonyból küldi. A butorszövetet a Budapesti TEXÉRT, valamint a Szombathelyi Lakástextil Vállalattól szerzik be.

Vállalati szinten az alap- és kellékanyagok 60-70 %-át Franciaországból és Olaszországból import utján kapják. Az alapanyagok körül főleg a műbőr árukat és a modernvonalu cipősarkakat a BESNIER-PLOTEX párizsi cégtől vásárolják. A TANNIMPEX Külkereskedelmi Vállalat közreműködésével Olaszországból szállitják a

formatalpakat. A CHEMOLIMPEX Vegyiáru Külkereskedelmi Vállalat révén pedig pertliket és gumiárukat kapnak.

3. A munkáslétszám és a termelés változása

É v	Összes létszám	Az összesből nők
1960	429	110
1962	743	419
1964	924	560
1966	1001	763
1968	1962	1485
1970	2033	1581
1972	2362	1746

Az 1960-as évet bázisidőszaknak tekintve 1972-ben közel ötszörösére nőtt a foglalkoztatottak száma. /Lásd: 17. ábra/ Ugyanezen időszakban tizenhatszorosára nőtt a foglalkoztatott nő dolgozók száma.

A vállalat létszámának alakulásában az első nagyobb változást 1960-ban tapasztalhatjuk. 1960-tól kezdődött az ipari termelésre való átállás. Bővitették a cipő- és konfekció-részlegeket. Igy növekedett a foglalkoztatott létszám is. 1967-ben szembetünő, 56,8 %-os létszámgyarapodás történt az előző évhez viszonyitva. Ennek oka a vállalat termelési volumenének növekedése, és az uj gépsorok munkába állitása volt. 1971 és 72-ben már mindössze 7-8 %-os létszámgyarapodás mutatható csak ki az előző időszakhoz képest. Mivel a helybeli munkaerőtartalék 1973-ban

17. ábra

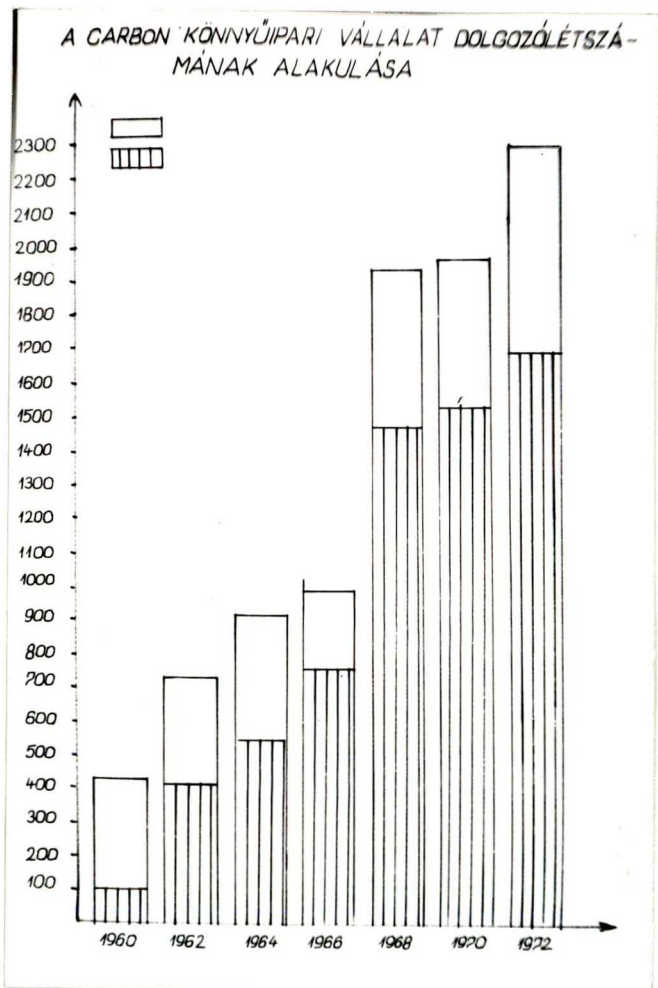
A CARBON KÖNNYŰIPARI VÁLLALAT DOLGOZÓLÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA
2300
2200
2100
2000
1900
1800
1700
1600
1500
1400
1300
1200
1100
1000
900
800
700
600
500
400
300
200
100
1960
1962
1964
1966
1968
1970
1972

már kimerült, ezért az elkövetkezendő években a vállalati termelési értéknövelése csak termelékenység emelkedésével érhető el. A jelenlegi létszámmal megoldhatók a vállalat termelési feladatai. Az egyes üzemekben /butor, cipő/ kisebb munkaerőhiány mutatkozik. A gondokon a bedolgozórendszer szélesitésével igyekeznek enyhiteni.

A Carbon Könnyüipari Vállalatnak tekintélyes bedolgozó hálózáta van. /18.ábra/

Baranya megye egész területét átszövi a különböző székhelyü vállalatok, szövetkezetek bedolgozó rendszere, de a foglalkoztatásban leglényegesebb szerepe az emlitett vállalatnak van.

A konfekció iparban és főleg a cipőgyártásban hasznositják az igy kinálkozó munkaerőt.

A termelés növelésének ez a legolcsóbb módja. A beruházás megtérülési ideje nagyon gyors, minimális az egy főre eső beruházási költség. A szociális kiadások is figyelmen kivül hagyhatók. Csupán a géphasználat és a villamosenergia fogyasztás terheli a vállalatot. Ezzel a munkaerőtartalékkal jól lehet alkalmazkodni a piac változó igényeihez. Az ilyen munkáltatásnak nincs számottevő gépigénye, a termékek egy-két szerszámmal otthon is előállithatók. A vállalat termelési kapacitása jelentősen növelhető általa. Számottevő szerepe van

BEDOLGOZÓHÁLÓZAT BARANYA MEGYÉBEN

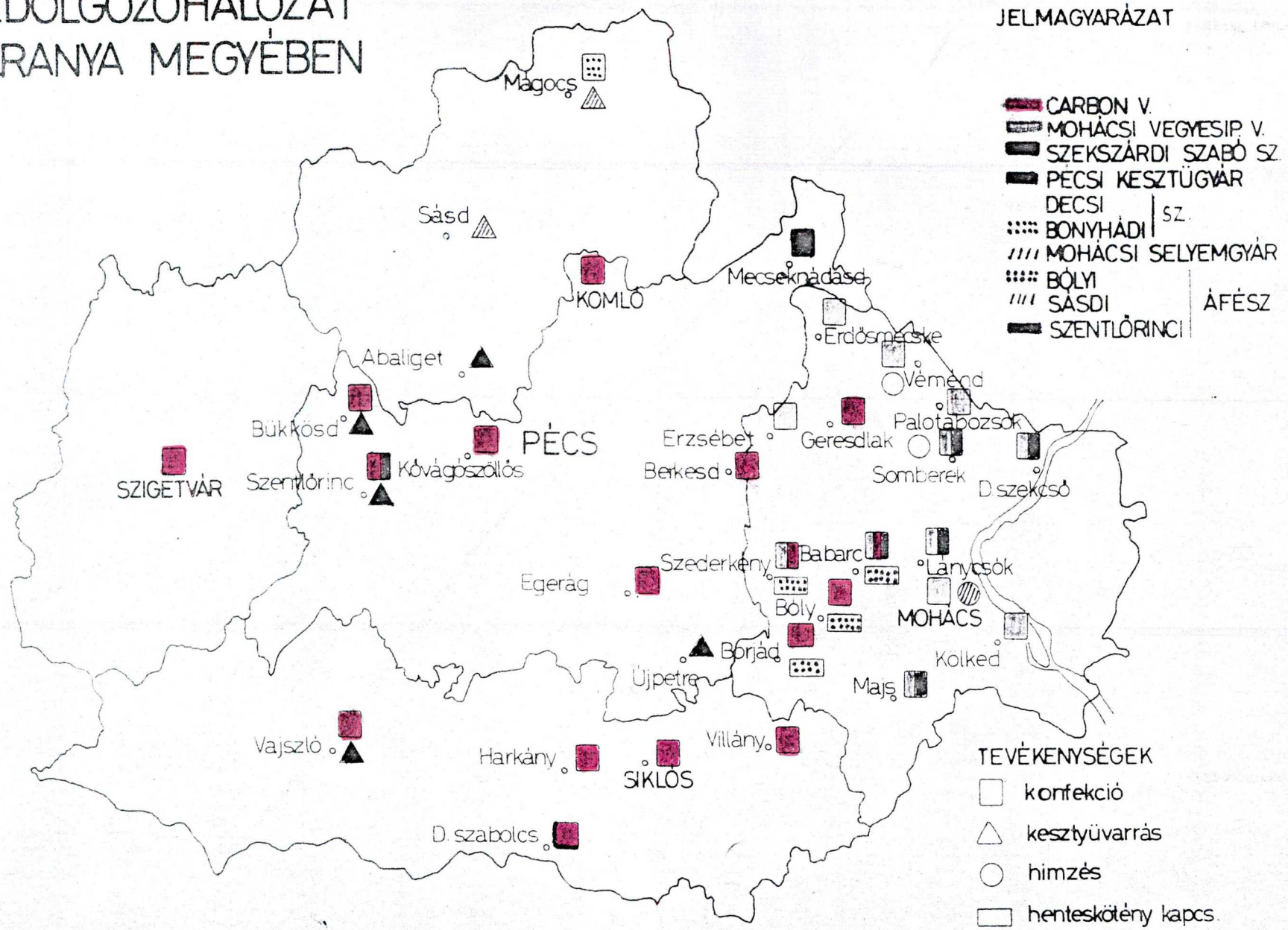

a nyereségképzésben is. Külföldi bérmunka végzése esetén figyelemre méltó a devizahozama is. A bedolgozással növelhető a termelésbe vont nők részaránya. Igy olyan családokban is nő a kereset, ahol egyéb okok /gyermeknevelés, távolú munkahely/ miatt erre nem volna lehetőség. /Ez a foglalkoztatási forma módot ad a falvakban levő női munkaerőtartalékok lekötésére./ Az átlagban 300 főt foglalkoztató bedolgozórendszer 24 körzetre oszlik. Minden körzetnek önálló vezetője van. Ők osztják el a munkát, irányitják a termelést. Az egyes körzetek anyagellátását a vállalat turakocsikkal biztositja.

É v	Foglalkoztatott bedolgozó összesen	Konfekcióban foglalkoztatott	Cipőüzemben foglalkozt.
1970	274	240	34
1971	330	253	77
1972	256	217	39

A fenti táblázatból kitünik, hogy a foglalkoztatott bedolgozók száma az utóbbi években csökkenő tendenciát mutat. A csökkenés oka, hogy Szalatnak, Geresdlak, Mágocs községekben önálló kisüzemeket telepitett a vállalat. Ezek a létesitmények felszivták a környék munkaerőfeleslegének tekintélyes részét.

Milyen a nők részvétele a termelésben?

A vállalat összlétszámából kezdetben elég alacsony volt a női munkaerő részesedése /1960-ban 25,6 % nő/. A cipő- és konfek-

cióüzemek termelésének megindításával ugrásszerűen nőtt a nők betanitott munkásként, illetve szakmunkásként való alkalmazásának a lehetősége. 1967-ben már az összlétszám 79,6 %-a nődolgozó. Az 1968-tól 1972-ig tartó vállalati rekonstrukció során teljesen felujitották a gépparkot. Nőtt a bonyolultabb munkafolyamatokat végző gépek száma. Ez a müszaki, férfi szakemberek létszámemelkedését vonta maga után. Nőtt a TMK-ban résztvevők száma is. A már előbb emlitett vidéki kisüzemek életrehivásával a bejáró női dolgozók száma csökkent. Mindezek alapján 1972-73-ban az összlétszámból kb. 73 %-os a nők részesedése.

A vállalat három profillal rendelkezik. Érdemes megfigyelni, hogy az egyes üzemekben foglalkoztatottak száma hogyan változott.

Évek	Konfekció	Lábbeli	Aszt.-kárpitos	Össz.
1968.	534	532	133	1962
1969	594	496	137	1975
1970	689	547	158	2033
1971	735	628	149	2187
1972	793	590	139	2362

1968-ban még közel azonos a konfekció és a lábbeliüzemben foglalkoztatottak száma. Mivel a konfekcióüzem 1970-től megfelelő külföldi piacokra tett szert, a termelés volumene jelentősen bővült, igy a foglalkoztatottak száma is növekedett. A lábbe-

liüzem mérsékeltebb létszámgyarapodása összefügg azzal, hogy nehezebben talált külföldi piacokra. A cipőgyártás magas minőségi követelményeinek nem tudtak maradéktalanul eleget tenni. A rekonstrukció során uj gépsort kapott a tüződe, félautomata gépekkel dolgoznak az aljaüzemben is. Ezekkel a gépekkel sikerült javitani a termékek minőségét. Mindez az áruik piaci keresletét is előnyösen befolyásolta. 1972-ben az 1968-as bázisidőszakhoz viszonyitva 10,9 %-os létszámnövekedés tapasztalható. Ez a termelés keresztmetszetének bővülésével magyarázható. Az aljaüzem kapacitása kisebb, mint a tüződéé, ezért a felesleges tüződei kapacitást 72-től bérmunkával kötik le.
A legkevesebb munkást /a vállalati létszám 5,8 %-át/ az asztalos üzem foglalkoztatja. 1971-től kezdve folyamatosan csökken a dolgozók száma. A létszámcsökkenés oka a városban és a környéken létesült uj vállalatok szivó hatásában keresendő. A butorüzemben főleg a szakmunkás és a segédmunkásarány romlott.
A vállalat egyes üzemeinek munkáslétszáma a termelés, a piac, igényeinek megfelelően változott. A létszámváltozást, valamint az ujratermelés egyéb feltételeinek kialakitását lényegesen meghatározta az a tény, hogy az illető üzem milyen mértékben járul hozzá a vállalat termelési értékéhez. A vállalati termelési érték üzemenkénti megoszlását az alábbi táblázat szemlélteti: /ezer forintban/

Évek	Konfekció	Lábbeli	Asztalos-butor	Összesen
1970	80 166	103 109	32 040	220 879
1971	131 680	123 301	40 890	298 410
1972	199 568	130 860	47 738	379 709

Az egyes üzemek fejlődését a piaci igények szabták meg. A legdinamikusabb gyarapodás a konfekcióüzemnél tapasztalható. 1972-ben termékeik 95 %-át exportálták. Tekintélyes termelési értéket állitottak elő a bérmunkavállalással. / 19 ábra /

A lábbeliüzem mérsékelt fejlődését az indokolja, hogy csökkent a kereslet a papucs és a házicipők iránt. Ezért a női és férficipők, női csizmák termelésére tértek át. Az uj termékeket a belföldi és részben külföldi piacokon is kedvezően fogadták. A géppark kihasználása végett 1972-ben a cipőüzem is vállalt bérmunkát. Az NDK Wiesenfers cég részére cipőfelsőrészt gyártottak. Mindezek alapján ismét lendületesebbé vált a cipőüzem termelése.

A butorüzem termelését egyrészt meghatározza a munkaerőhiány, másrészt az, hogy a piaci érdeklődés a korábban gyártott modellek iránt csökkent. Itt is szükségessé vált uj tipusok tervezése és azok gazdaságos gyártása.

Az 1960-as években extenziv módszerekkel növeltók a nyereséget. Több munkást foglalkoztattak, olcsóbb alapanyagot használtak fel, alacsonyak voltak a bérek is. Az utóbbi három évben /1970-től 73-ig/ mindhárom üzemben folyamatosan nőtt a termelés.

19. ábra

EGY FŐRE JUTÓ TERMELÉSI ÉRTÉK VÁLTOZÁSAI ÜZEMENKÉNT 1970-HEZ VISZONYÍTVA

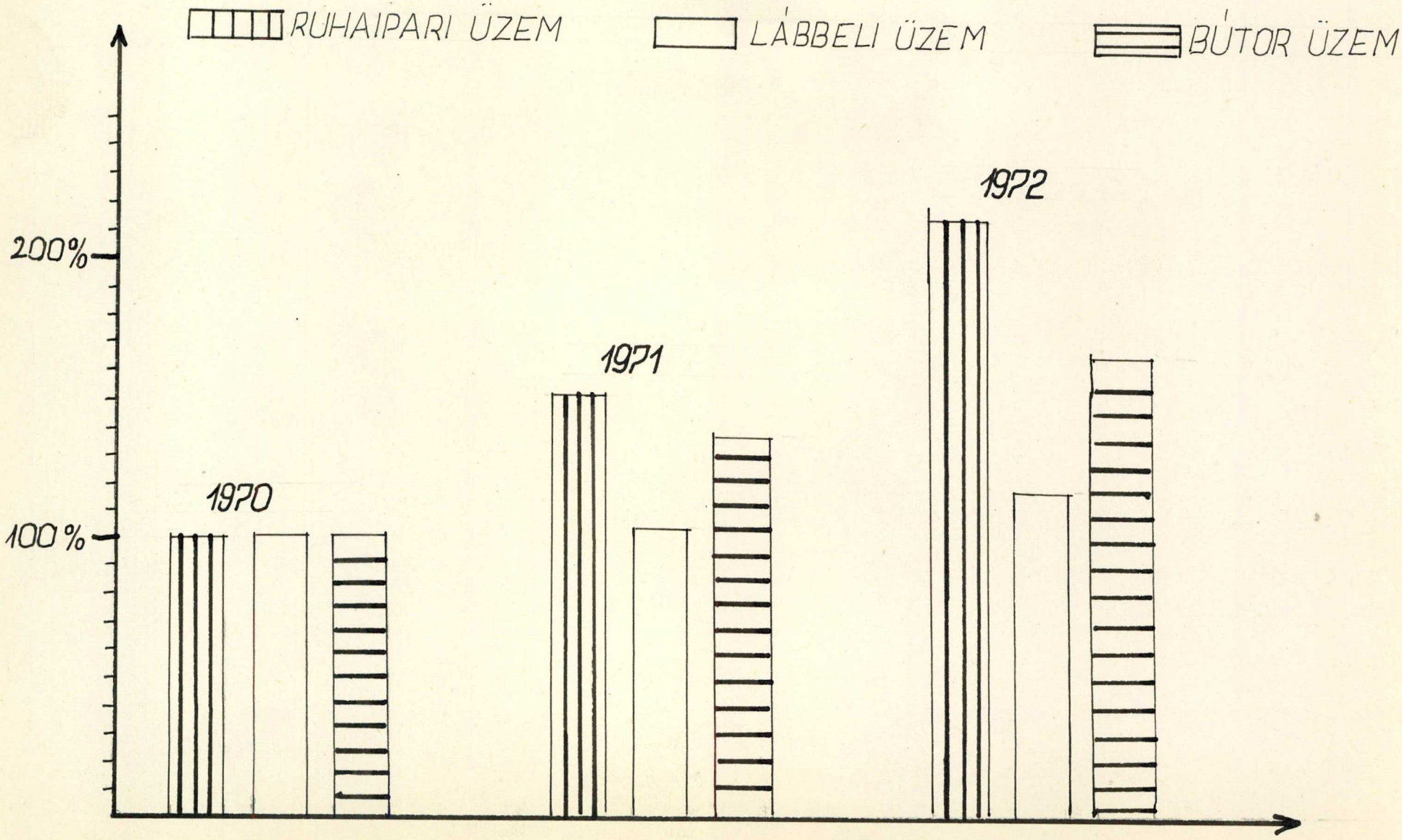

A növekedés ekkor már elsősorban a termelékenység miatt következett be. A géppark rekonstrukciója során több uj nagy teljesitményü gépet helyeztek üzembe, megfelelő képzettségü szakemberek beállitásával javult a munkaszervezés és az irányitás is szinvonalasabbá vált.

4. Szociális létesitmények

A dolgozók szociális ellátása az egyéb helyiipari vállalatokhoz viszonyitva jó. Kiemelt feladatot jelent a nők és a fiatalkoru dolgozók nagy számára való tekintettel a kormány nőpolitikai és ifjuságpolitikai határozatainak a megoldása.

A gyermeküket egyedül nevelő anyák részére a 150 000 forintos alapból jelentős szociális segélyt biztositanak /3-800 Ft összegü támogatást adnak a gyermekek számáról függően/. A vállalat évente 50 000 Ft-ot utal a Városi Tanácsnak az óvódák támogatására, fejlesztésére. 60 000 Ft a vállalat szülési segély alapja, melyből évente kb. 120-130 főnek fizetnek szülési segélyt.

A vállalat segiti dolgozóinak lakásépitését. A nyereségrészesedésből évi 90 000 Ft-ot forditanak a lakásépitési alapra. Ebből a pénzből két évre kamatmentes kölcsönt adnak a családi házat épitő törzstagoknak. Azoknak a nős dolgozóknak, akiknek nincs főbérleti lakása, de munkájukra igényt tart a vállalat családi szállásul albérleti szobát vásárolnak. 1973-ben igy 15 házaspár lakásköltségeit fedezték.
Megkülönböztetett figyelemmel gondoskodnak nyugdijas dolgozókról is. Számukra is szerveznek, ingyenes kirándulásokat. Munkalehetőséget biztositanak, amiből előnyösen kiegészithetik nem tul magas nyugdijaikat. Szociális segélyben is részesülnek.

A vállalat szakszervezeti bizottsága gondoskodott arról, hogy dolgozóinak a fő szezonban üdülési lehetőségeket teremtsen a

Balaton partján. A nyári hónapokra villát bérelnek a Balaton különböző helyein, igy évente kb. 140 dolgozó kedvezményes üdülését biztositják. 1 fő üdülési költségeiből a vállalat 900 forintot, a dolgozó pedig 150 forintot térit. Harkányban hat fős bérelt üdülőben pihenhetnek a vállalat dolgozói. Mindezeken a lehetőségeken tul évente 70-80 db SZOT-beutalójegy is a pihenni vágyók rendelkezésére áll. Ezek 90 %-át a fizikai dolgozók, illetve azok gyerekei kapják meg. A vállalat dolgozóinak étkeztetését a Baranya megyei Vendéglátó Vállalat végzi. A központi telephelyen levő dolgozók a Mecsek és a Béke éttermében étkeznek. Az 1. sz. telephelyre pedig a Vörösmarty Éttermből hordják ki az ebédet, és helyben tálalják. Egy ebéd 8,80-ba kerül, ebből a vállalat 2,80 Ft-ot térit. Vállalati szinten ez évi 1 millió Ft költségbe kerül. Az ebéd minősége és a választék megfelelő.

A dolgozók létszámából 280-300 fő bejáró /1972-ben 103 férfi, 186 nő/. Vonattal és autóbuszon közelitik meg a munkahelyüket. A város vonzáskörc 20-30 km. A környék falvaiból utaznak naponta Komlóre. A közlekedés kényelmes, kevés időt igényel. Az utazási költségek 70 %-át a vállalat tériti. Ez évente kb. 800 000 Ft-tal csökkenti a részesedési alapot. Nagyon előnyös lenne, ha ezt a költségek terhére lehetne elszámolni.

A fiatalok részére megfelelő klub és társalgó helyiséget alakitottak ki. A férőhely szükös, de átmenetileg mégis megoldást jelent. Önálló sportköre van a vállalatnak, a női kézilabda-

csapat a megyei I. osztályban szerepel. A minőségi sport mellett nagy figyelmet fordítanak a tömegsport fejlesztésére. Népszerűek az egyes üzemek közötti háziversenyek. /Asztalitenisz, kispályás férfi és női labdarugás/. A sportélet fejlesztésére évente 80-90 000 Ft-ot használnak fel. Ezt részben a vállalati alapból, másrészt a pártoló tagsági díjakból fedezik. Uj szinfolt a munkahelyi torna bevezetése. A munkaidő felénél, amikor az izmok már elfáradtak nagyon hasznos szolgálatot tesz egy-két perces regenerálódást segitő szabadgyakorlat.
A dolgozók munkahelyektől függően munkaruhát, vagy munkaköpenyt kapnak. Ezek kihordási ideje 8 hónaptól 2 éves időtartamig változó. 750 Ft értékben természetbeni juttatást is kapnak a munkások. /ruhát, cipőt, butoranyagot/. A fenti összeget készpénzben is megkaphatják.

5. A vállalat kereskedelmi kapcsolatai

A szabályozott piaci mechanizmus az ujratermelés arányainak fenntartásán tul, kellő önállóságot is biztosit a vállalatoknak. Az anyagi érdekeltség megkivánja, hogy alaposan felmérjék a szükségleteket, csökkentsék a realizálatlan készleteket. A piacok megtartása kellő müszaki fejlesztésre ösztönöz. A szabályozott piac arra készteti a vállalatokat, hogy megfelelő körültekintéssel válasszák ki az egyes megoldási módokat. Az egymást helyettesithető termelő tényezőket pedig ügyesen használják fel. Mindezek a nézőpontok hogyan érvényesülnek a Carbon

20. ábra

A KONFEKCIÓ ÜZEM KERESKEDELMÉNEK FEJLŐDÉSE

1970

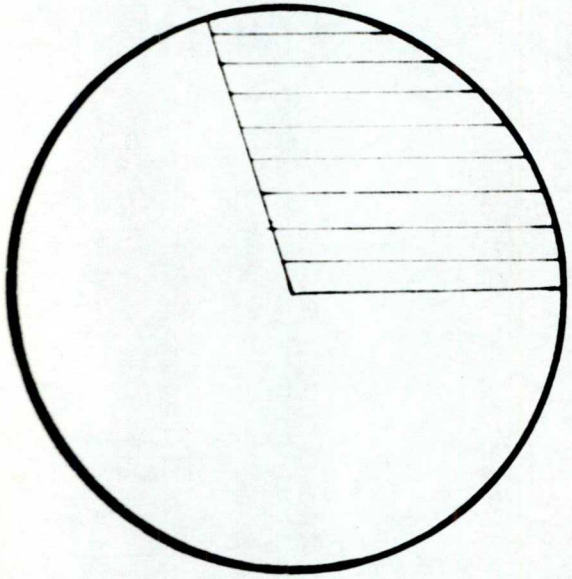

1971

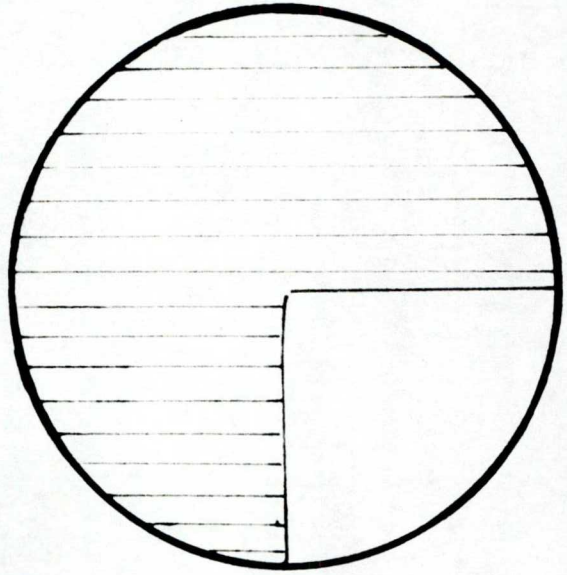

1972

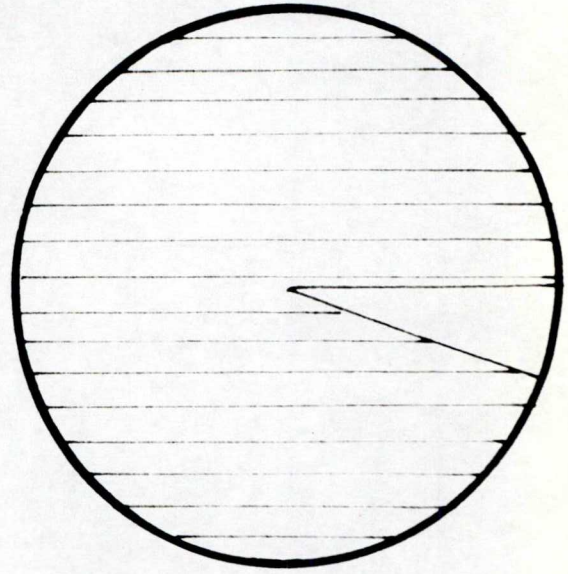

EXPORT 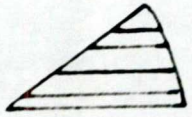

BELFÖLDI KERESKEDELEM 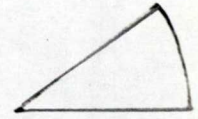

Könnyüipari Vállalatnál?
Mindhárom profilban széleskörü bel- és külkereskedelmet bonyolitanak le. A vállalatnak közvetlen exportjoga nincs. Áruit a HUNGAROTEX Külkereskedelmi Vállalat, valamint HUNGAROCOOP Külkereskedelmi Vállalat közreműködésével juttathatja el a külföldi piacokra.

A legfejlettebb piaci - ezen belül külföldi - kapcsolatokkal a konfekcióüzem rendelkezik. /Lásd: 20. ábra/.

1969. előtt kizárólag belföldön értékesitették termékeiket. Fehérneműt, ágyneműt gyártottak, majd 1969-ben kezdték meg a munkaköpenyek, orkánsekák és kabátok gyártását. Az első külföldi kereskedő partnerek Hollandiába, a Kanári-szigetekre, Libiába, Etiópiába, Libanonba, Csehszlovákiába, Szovjetunióba, Angliába, Ausztriába és Svájcba vitték a komlói textilterméket.
A KLM Légitársaság megrendelésére bérmunkában munkaruhákat készitettek. A megrendelő hozta az alapanyagot. A munka minőségével a holland cég elégedett, éppen ezért már 1970 óta évről-évre kereskedelmi partnere a vállalatnak. A Kanári-szigetekre műbőrből és gyapjuból készült pantallókat szállitottak. 1971-ben a külföldi piacokon tovább nőtt a konfekcióüzem termékei iránt a kereslet. Exportjának 52 %-a tőkés országokba, 48 %-a szocialista államokba irányult. A holland KLM cég változatlanul bérmunkában dolgoztatott. Az ugyancsak holland MACHINTOS cég "Reims" tipusu kabátokat rendelt a Carbon Vállalatnál.

Ezek a kabátok sportos vonalu, finom konfekcióterméknek. 1971-ben 40 000 db-ot gyártottak ebből a modellből.
A szocialista országoknak /Csehszlovákia, Szovjetunió/ pantallókat és női kabátokat szállitottak.
A belföldi piacra munkáruhákat, orkánkabátokat, női és gyermekpantallókat, szoknyákat gyártottak.
1972-ben uj kereskedelmi partnerekkel bővült a Carbon konfekció üzletköre. A tőkés export 75 %-a bérmunka. Ezt elsősorban a KLM, valamint a MACHINTOS cégek megrendelései adják. Uj partnerként az osztrák ÖTSCHER cég részére - küldött anyagból - szintén munkaruhákat készitenek. A svájci LEOULEWI Vállalat gyermekpantallókat vásárol. Az ugyancsak svájci BRAUNSCHWEIG cégnek pedig coord és más küldött anyagokból férfi pantallókat, női kabátokat, kosztümöket, hálóingeket gyártanak.

Kedvezően alakultak az üzletkötések Kanada, Anglia és Kuwait kereskedőivel is. Kanadába pantallókat és farmernadrágokat, Kuwaitba zakókat és farmernadrágokat szállitanak. Angol megrendelésre bőrzakókat és shortokat gyártanak. /Lásd: ..21.. ábra/

A konfekció üzem tőkés és szocialista exportjának növekedéséről tájékoztatnak az alábbi adatok:

	1971	1972
Tőkés export	472 500 dollár	724 100 dollár
Szoc. export	305 000 rubel	1 018 500 rubel

21.ábra

A CARBON KÖNNYŰIPARI VÁLLALAT KONFEKCIÓTERMÉKEINEK EXPORTJA

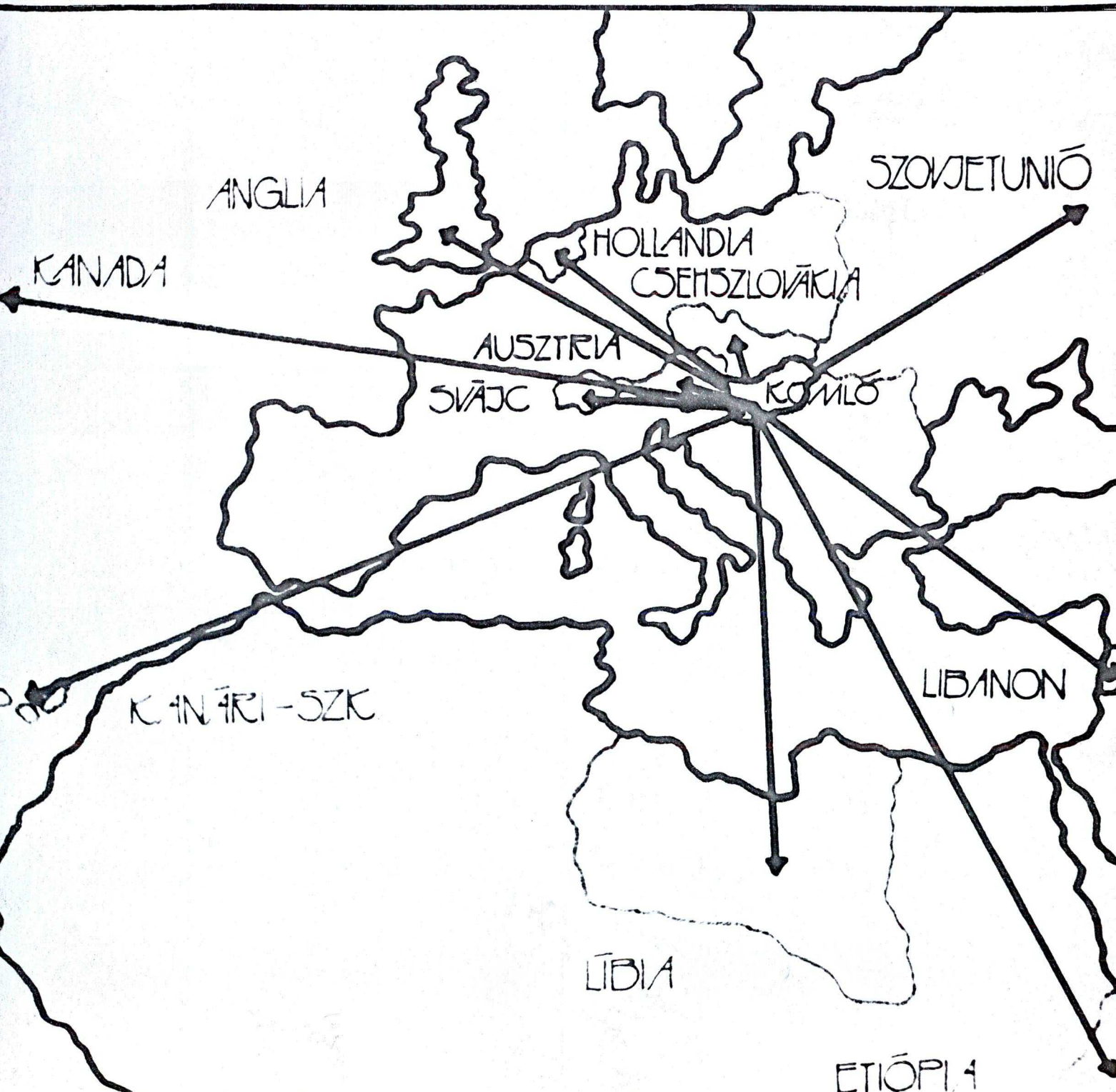

A cipőüzem 1971-ig csak belföldön értékesitette termékeit. A lábbelik 45 %-át a kiskereskedelemben, 55 %-át pedig az állami és szövetkezeti nagykereskedelemben realizálták. Az áruk minősége a korábbi évekhez képest sokat javult. Termékeik közül ismertebbek a kézműipari jellegü férfi cipők, leánykacipők és a könnyü házicipők. 1971-ben sikerült külföldi piacokra is szert tenni. A Szovjetunióba szállitanak férficipőket és női csizmákat. Az üzleti kötelezettségük teljesitésében több nehézséget okozott a hiányos anyagellátás. 1972-ben a cipőüzem kihasználatlan kapacitását jól hasznositották az NDK részére végzett bérmunkával. Cipőfelsőrészeket készitettek.
A butorüzem belföldi piacon értékesiti áruit. Ismertebb butorgarniturái: CORPUS, IMI, GABI, CARBON. Nagyon keresett a meghosszabbitható GABI heverő. A piac kedvezően fogadta az uj modelleket, különösen a gyermekgarniturákat. Ezek praktikusak, és az áraik sem tul magasak. A butorok nagy részét gépkocsikkal juttatják el a megrendelőkhöz. Igy kisebb a meghibásodás veszélye. Megfelelő transzitraktár áll rendelkezésükre a komlói vasutállomással szemben.

A vállalat rendszeresen foglalkozik piackutatással. Kellő gondot forditanak termékeik reklámozására. Önálló, csak piackutatással foglalkozó szakemberek nem dolgoznak a vállalatnál. Ennek ellenére nagyon élénken követik a piac változó igényeit. A kereskedelmi osztályon dolgozó üzletkötők feladata, hogy megfigyeljék, a különböző országokban gyártott hasonló jellegü ter-

mékeknek milyen az árszintje, milyen anyagokból készülnek, milyen ujdonságokat tapasztalnak. Megfigyeléseikről informálják a vállalat vezetőit. A piacokon bekövetkező változást, a kereslet irányának módosulását jó előre érzékelni lehet a nagy külföldi divatszalonok divatlapjaiból /Olaszország, Franciaország/ . Ezek tájékoztatják az anyagokról és a szinekről is. A Divattervező Vállalat rendszeresen ismertetést küld az uj modellekről, anyagokról és technológiákról. A külkereskedelmi partnerek helyzetéről, a várható valutaforgalomról pedig a Magyar Kereskedelmi Kamara informál.
Külföldön nem fejt ki reklámtevékenységet a vállalat. A belföldön árusitott termékeinek reklámozására viszont hajtogatós prospektusokat ad ki, kisebb emléktárgyakkal kedveskedik vásárlóinak. 1974-ben a VUE TOURISTIQUE Idegenforgalmi Magazin kiadásában Baranya megyéről készül egy reprezentativ reklámanyag. Ebben kap helyet a CARBON Könnyüipari Vállalat is.

A Pécsi Ipari Vásáron rendszeresen kiállitják termékeiket. Ide meghivják a belföldi üzleti partnereket. Szakmai napokon tájékoztatják az érdeklődőket a legujabb termékeikről. A jól sikerült kiállitások komoly üzletkötésekhez vezettek. Már számos, szép kiállitási dij tanuskodik minőségi munkájukról.



17.kép

Május 1. Ruhagyár

A komlói női munkaerőfelesleg foglalkoztatása végett 1968-ban állitották üzembe a Május 1.Ruhagyár Komlói gyáregységét. A jó nevü fővárosi gyár Komlón kivül Cegléden, Szolnokon és Dorogon rendezett be önállóan működő üzemeket.

Komlón a konfekcióiparnak csak szerény hagyománya volt, ezt a CARBON Könnyüipari Vállalat konfekció üzeme jelentette. Mivel nem állt rendelkezésre megfelelő szakképzettségü munkásgárda - a dolgozóknak mindössze 3 %-a rendelkezett szakmunkásképesitéssel - ezért sürgősen megteremtették a szak-

munkásképzés feltételeit. Ennek az eredményeként 1972-ben a munkáslétszám 20-25 %-a tekinthető szakmunkásnak. Ugyanebben az évben az állományi létszám 650 fő volt. Egy-két férfitől eltekintve valamennyi munkás nődolgozó.

Év	Létszám	Termelés /db/
1968.	300	104.000
1969.	380	180.000
1970.	420	276.000
1971.	550	363.000
1972.	650	403.000

Az első két évet a szakma-tanulás időszakának tekinthetjük. A teljesen uj, szakmailag képzetlen munkásgárdával nehezen indult a termelés. Sok volt a selejt. A legfontosabb munkafogásokat azonban hamarosan elsajátitották, és igy a termelés fokozatosan növekedett.

A ruhagyárban szalagrendszerü termelés folyik.

A ruhagyár gépparkjának fejlesztésére a IV.ötéves tervben 180 millió forintot költenek. Az 1972-ig tartó első szakaszban 64 millió forintot forditottak gépvásárlásra. A gépparkot elsősorban az NDK gyártmányu TEXTIMA speciális gépekből alakitották ki. A beruházás hatékonynak bizonyult, évenként 5-6,1 %-os termelésnövekedést eredményezett. A géppark-fejlesztés második szakaszában nagy teljesitményü, több müvelet elvégzésére is alkalmas berendezések vásárlására kerül sor. A jelenleg használt gépek elektromos meghajtásuak. Havonta kb. 15.000 Ft értékü ipari áramot fogyasztanak.



18. kép.Szalagrendszer a Május 1.Ruhagyárban

A komlói gyáregység termelése a kezdeti nehézségek után biztató fejlődést mutat.

Többféle modell gyártásával foglalkoznak. Legismertebbek a férfi és női átmeneti és télikabátok. Ezenkivül női és férfi nadrágokat, nadrágkösztümöket, háromrészes női kosztümöket és szoknyákat készitenek.

A komlói gyáregységnek nincs önálló piaci tevékenysége. Termékeiket a törzsgyárhoz szállitják. Innét kerülnek az áruk a különböző nagykereskedelmi vállalatokhoz. Ezek közreműködésével jut el a termék a centruméruházakba, a ruházati boltokba és a szövetkezeti áruházakba. Az ország szinte minden áruházában megtalálhatók a Május 1. Ruhagyár által Komlón készitett konfekció termékei. A legnagyobb külföldi érdeklődés a Szovjetunióban, az Egyesült Arab Köztársaságban és Hollandiában tapasztalható termékeik iránt.



MAGYAR OPTIKAI MÜVEK KOMLÓI GYÁRA

A fejlett müszeripar megteremtése Magyarországon az első ötéves terv időszakára esett. A gyors fejlődés eredményeként rövid idő alatt ismertté váltak termékeink a világpiacon. /Orvosi müszerek, optikai berendezések stb./ A müszeripar földrajzi elhelyezkedése - a minőségi szakmunkásigény, valamint a tudományos kutatás közelsége miatt - egy-két kivételtől eltekintve Budapest-centrikus. A termelés további bővitéséhez napjainkban viszont a főváros már nem tud megfelelő feltételeket biztositani. Igy több nagy müszergyár is vidéki gyáregységek kialakitásában fedezte fel a termelés

bővitésének lehetőségét. A müszergyárak közül a Magyar Optikai Müvek is bizonyos termékeinek gyártási jogát vidéki gyáregységeknek adta át. Segitve ezzel az ipar decentralizálási folyamatát, valamint a felhasználatlan munkaerő-források mobilizálását.

A termelés bővitésének ez a módja - még az állóeszközök beruházásának költségessége ellenére is - már az első években - gazdaságosnak bizonyult. A Magyar Optikai Müvek az alábbi vidéki városokban telepitett önálló gyáregységeket: Mátészalkán Szemüveglencséket és egyéb optikai lencséket készitenek. Egy jénai /NDK/ szabadalmat vásároltak meg és ennek alapján készitik termékeiket. Zalaegerszegen a számitógépgyártás előkészületei folynak. Veszprémben kivánják kialakitani a müszeripari kutatóközpontot.

Komlón 1971-ben kezdődött meg a müszeripar alapjainak lerakása. A kitermelőipar egyoldalu uralmát, a foglalkoztatási gondokat kivánták megszüntetni ezzel az ipertelepitéssel. A müszeripar Komlóra telepitése fontos volt azért is, mert igy arányosabb ipar-strukturát sikerült kialakitani városunkban.

A MOM a Kenderföldön levő üzemi épületeit a pénzügyi problémákkal küszködő Elektroakusztikai és Villamossági KTSZ-től vásárolta meg. Ezekben helyezték el az igényes, finom munkát végző gépparkot. Forgácsolóüzemet és szereldét, valamint raktárépületeket alakitottak itt ki. A szükséges gépeket egyrészt a budapesti központi telepről szállitották ide, másrészt belföldi vásárlásból és szocialista gépimportból szerezték be.

Munkaerőellátás

A műszeriparnak Komlón nem volt semmilyen hagyománya. Szakmailag képzett munkásgárda nem állt rendelkezésre. Ezért fő feladattá vált, hogy röbid idő alatt biztositsák az eredményes működéshez szükséges szakembergárdát. Az elméleti oktatás az 501.számu Szakmunkásképző Intézet feladata lett. A MOM saját költségén tanműhelyt rendezett be. 1971-ben 115 fővel indult a termelés. 1972-re már 230 főre nőtt a létszám, 1973-ban az üzemmunkáslétszáma az alábbi megoszlást mutatta:

Közvetett és közvetlen termelő	210 fő
müszaki	7 "
adminisztrativ dolgozó	17 "
kisegitő	13 "
fiatalkoru	2 "
Összesen:	249 fő

A termelésben résztvevő dolgozóknak sajnos csak 1/4-e szakmunkás. Őket többnyire vezető-irányitó munkakörben foglalkoztatják. Az igényes szakmai feladatokat betanitott munkásokkal valósitják meg. A zavartalan termelés érdekében évente 60 fő gépi forgácsoló beiskolázására volna szükség. A szakmunkásképzés támogatására 1975-ben 7 millió Ft értékü tanműhelyt szereltek fel. 1974-ben 240 fő dolgozott az üzemben. A foglalkoztatottak 50 %-a nő. A nehéz forgácsoló munkát ők is sikeresen elsajátitották.

A munkások többsége komlói. 1974-ben mindössze 19 fő /12 fér-

fi, 7 nő/ járt be a környező kis "alvó"falvakból. Ezekről a településekről 20-30 perc alatt elérhetik a várost. /Többnyire a belső ingázókörből valók!/ A munkaszervezés szempontjából nem okoz gondot a bejárás.

A termelőeszközök fejlettsége

A gépek többsége elhasználódott, idős gép. A gyártmánnyal együtt az anyavállalattól szállitották ide. Ezek pontatlanok, felujitásuk nem gazdaságos, alkatrészutánpótlásuk is nehézkes. A gyártmányfejlesztés szempontjából a forgácsoló gépek kicserélése a legfontosabb. Az uj gépeket többnyire az NDK-ból és Csehszlovákiából importálják, de magyar gyártmányu maró és esztergagépek is találhatók a műhelyekben. Az NDK gépek fejlett automatikával vannak felszerelve. Ez nagyon előnyös, mivel a munkások többsége betanitott munkásként dolgozik, igy a selejt, némileg csökkenthető. A feldolgozandó nyersanyagot Budapest, Komárom és Sopron öntődéiből szállitják Komlóra. Sajnos a pécsi öntőde nem elég fejlett ahhoz, hogy elláthatná öntöttvassal a komlói üzemet.

Termelés és értékesités

Az első müszeripari feladatként az olajfékek alkatrészeinek elkészitését bizták a gyáregységre. 1973-tól kezdve azonban nemcsak alkatrészeket gyártanak, hanem ezekből itt helyben állitják össze a fékberendezéseket. A már teljesen elkészitett termékeket nyomáspróbába a fővárosi központba szállitották. 1974-től azonban teljesen komplett terméket állitanak elő. Egyes szakmák szabad kapacitásának lekötésére 1973-ban

több uj profillal bővült átmenetileg a termelőtevékenység. A számitógépekhez szükséges szalaglyukasztó berendezés szalagtovábbitó egységének a gyártását kapták feladatul. Ezeken kivül még geodéziai müszerállványokat is készitettek. A fiatal gyáregység termelési eredményei 1973 első 9 hónapja alapján biztatóan alakultak.

olajfék	64.994 db
szalatovábbitó berendezés	602 db
geodéziai állvány	1.654 db
szalagtároló dob	560 db

A felsorolt termékek összes termelési értéke 17.6 millió Ft volt. 1974-ben már 31,272.000 Ft termelési értéket értek el. Ebből a főfeladatnak számitó közuti járműalkatrész /olajfék/ 17,9 mill.Ft-al részesedett.

I.n.év	összesen	4,678.902.- Ft
II.	"	5,082.440.- Ft
III.	"	4,513.338.- Ft
IV.	"	3,625.391.- Ft
	Összesen:	17,900.071.- Ft

A végzett munka egyre jobban megfelel a szigoru követelményeknek. Bár 1974-ben a termelési érték 4,4 %-a munkaselejt, 3,9 %-a pedig anyagselejt volt. A munkaselejt nagy hányadát a gépek igen elhasználódott állapota /átlag életkor 16,4 év/ és a betanitott dolgozók hiányos szaktudása okozta. A komlói gyáregység nem önálló elszámolása az anyavállalaton át értékesiti termékeit.

Lassan kialakulóban van az a munkáskollektiva, amely képes az igényes szakmai feladatok megoldására is. Az üzem vezetői kellő gonddal kisérik a nők és a fiatalkoruak problémáit, megkülönböztetett figyelmet szentelnek a szakmunkástovábbképzésnek. Az eddig eltelt két év alatt az üzem vezetői megteremtették a termelés anyagi és személyi feltételeit.

A továbbfejlődés lehetőségei

A MOM Komlói Gyáregységének további fejlesztése a közuti járműprogramhoz kötött. Az olajfékek iránti érdeklődés hazánkban és a KGST tagországok között is jelentős. A Rába és a speciális Csepel teherkocsik, valamint honvédelmi harci járművek gyártása jelentős olajfék mennyiséget kiván. Ennek az igénynek a kielégitése kizárólag a komlói gyáregység feladata lesz. A növekvő gazdasági tennivalók jelentős fejlesztést tesznek szükségessé. Elsősorban a szakmunkásképzést kell fokozni. A géppark felujitása ellenére a termelés bővitését részben létszámnöveléssel tervezik. 1980-ban kb. 800-900 fő foglalkoztatása volna szükséges. Ez a létszám a helyi, másrészt a város vonzáskörébe tartozó falvakban felszabaduló munkaerőfeleslegből biztositható.

A megnövekedett gazdasági feladatok megkivánják a jelenlegi üzemi épületek bővitését, megfelelő raktárak kialakitását. Gondoskodni kell az üzemen belüli teherszállitás korszerüsitéséről is.

A SZOLGÁLTATÓ IPAR HELYZETE

A termelői szolgáltatás Komló várossá válása óta a mai napig sem megoldott probléma. Mint a Carbon Könnyűipari Vállalat fejlődésének áttekintéséből kiderült, 1960-ig a Helyi ipari Szolgáltató és Vegyes Vállalat elégitette ki a lakosság igényeit. Az ipari termelésre való áttérésével azonban fokozatosan csökkentette a szolgáltatásait, igy ettől kezdve különböző szövetkezetek és kirendeltségek próbálkoztak már a lakosság szükségleteinek kielégitésével, de igazán eredményes munkát csak kevesen végeztek.

A szolgáltatás szinvonalának javitása nagyon fontos gazdaságpolitikai feladatnak tekintendő, mivel ez sok vonatkozásban meghatározza a lakosság ellátását, hangulatát, szükségleteinek kielégitését. Ahhoz, hogy igényes szolgáltatást nyujtsunk, szükséges a termelőszférák bizonyos szintü fejlettsége.

Országos tendencia, hogy nő a szolgáltatásban részt vevők száma. 1960-ban az ország lakosságának 27,1 %-a, 1970-ben 30 %-a vett részt ebben a munkában. Ezzel szemben Komlón a lakosságnak csak elenyésző, 1,4 %-a tevékenykedik a szolgáltatásban. A szénbányászat egyeduralma itt is éreztette hatását.

Városunkban az alábbi szolgáltató szervek tevékenykedtek 1972-ben:

Minisztériumi iparhoz tartozó vállalatok:

GELKA Vállalat, OFOTÉRT Vállalat, Óra- Ékszer Vállalat

Tanácsi iparhoz tartozó vállalatok:

CARBON Könnyüipari Vállalat, Baranya megyei Patyolat Mosoda Vállalat, Komlói Városgazdálkodási Vállalat

Szövetkezetek:

Baranya megyei Villamos és Gépjavitó Szövetkezet, Sásdi Épitő Szövetkezet, Pécsi TEMPÓ Szövetkezet, Baranya megyei Fodrász KTSz, Baranya megyei Cipész KTSz, Baranya megyei Fényképész Szövetkezet, Minőségi Ruházati Szövetkezet, Komlói ÁFÉSZ

Kisiparosok

1. Az egyes szolgáltatási ágak helyzete

A Baranya megyei Fodrász Szövetkezet jelenlegi munkájával elégedett a lakosság. Izlésesen berendezett üzlethelyiségeiben valóban minőségi munkát nyujtanak. Üzlethálózatukat kiterjesztették az uj szilvási lakótelepre is. Itt a férfi és női fodrászat mellett kozmetikai szolgáltatást is adnak.

A Baranya megyei Fényképész Szövetkezet kielégiti a vele szembeni elvárásokat. Ügyes törekvésnek tünik, hogy a családi ünnepeket rendező irodával szorosan együttmüködnek. Szükös műtermük feltétlenül kibővitendő.

A CARBON Könnyüipari Vállalat cipő és méteres konfekció, valamint butor- és faipari területeken áll a lakosság szolgálatában.

Az ipari tevékenység miatt a szolgáltatásuk egyre kisebb területre szoritkozik. 1972-ben mindössze 25 fő végzett egyéni megrendelésre munkát.

A Minőségi Ruházati Szövetkezet korszerü szalont nyitott a belvárosban, de szakember hiányában nem képesek kielégiteni a lakosság igényeit. A méretek felvétele után az anyagot Pécsre szállitják, és ott készitik el a megrendeléseket. Igy tul hosszu egy-egy termék elkészitésének az ideje.

A lakosság mosatási, vegytisztitási, textilfestési igényeinek kielégitésére a Baranya megyei Patyolat Mosoda Vállalat rendezkedett be. Komlón négy felvevő helyen gyüjtik össze a tisztitásra, mosásra szánt ruhanemüket, és gépkocsival szállitják Pécsre. Itt a központi telepen végzik el a kivánt munkálatokat, majd a kész termékeket szintén gépkocsival juttatják el a felvevő helyekre. Sajnos, az elmult években több kifogás merült fel munkájuk ellen. Sok a meghibásodás, tul hosszu az átfutási idő, késik a kártérités is. 1973-ban hasznos kezdeményezésnek bizonyult az ágynemü-kölcsönzés bevezetése.

A Baranya megyei Villamos és Gépjavitó Szövetkezet és a Baranya megyei Patyolat Mosoda Vállalat közös beruházással szolgáltató házat hoz létre a belvárosban. Ezt az objektumot még a IV. ötéves tervben üzembe helyezik.

A háztartási gépek javitását a Baranya megyei Villamos és Gépjavitó Szövetkezet végzi. Telephelyük ideiglenesen a Kossuth Lajos utcában van.

Az eddigi munkájukkal a lakosság nem elégedett, sok minőségi kifogás merült fel szolgáltatásaik ellen. A rádiók, televíziók, magnetofonok javitását és a szerviz-szolgálatot is a GELKA látja el. Tevékenységüket sok kifogás érte az elmult években. Gyakori az alkatrész-hiány, pontatlanság és a bizonytalan igérgetés.

A GELKA Vállalat komlói hálózatának korszerüsitésére adott 1 500 000 forint állami támogatásból uj szerviz-telepet szándékoznak létrehozni. Az uj létesitmény a vállalat kapacitását kb. 60 %-kal bővíti. A tervek szerint 1975-ben már átadják a szolgáltató házat.

A Városgazdálkodási Vállalat feladata a lakáskarbantartási, javitási és épitési igények kielégitése. A lakosság elégedett az általuk nyujtott szolgáltatások szinvonalával.

A Komlói ÁFÉSZ a rendelkezésre bocsátott 500 000 forintból elsősorban a lakáskarbantartó tevékenységet kell, hogy megjavitsa.

Az AFIT gépkocsiszerviz beruházása sok bonyodalommal indult. /Az AFIT nem rendelkezett megfelelő fejlesztési alappal, a környéken több nagyteljesitményü szerviz is müködött./ 1973-ban sikerült a tárgyaló feleknek olyan álláspontra jutni, miszerint a IV. ötéves tervben még megkezdődik a szerviz épitése, ezzel az egyik legfontosabb gondját oldanánk meg a komlói autótulajdonosok népes táborának.

2. A kisiparosok szolgáltató tevékenysége

A szolgáltatás szinvonalán nagyon sokat segitenek szerte az országban a magánkisiparosok. Baranya megyében a szolgáltatások 48 %-át állami és szövetkezeti vállalatok, 52 %-át pedig magánkisiparosok végezték /1972/. A gyorsan változó divatigényekhez, a javitó munkálatokhoz, az egyedi termékek előállitásához nem tudnak rugalmasan alkalmazkodni a vállalatok. A kisiparosokra vár, hogy kielégitsék ezeket az egyedi igényeket. Munkájuk segitése szükséges, tevékenységükkel a lakosság érdekeit szolgálják.

Városunkban a kisiparosok számának és körének bővitésére az 1950-es években még nem gondoltak. Ezért, és még sok más okból is kevés kisiparos dolgozik.

Miért alacsony Komlón a kisiparosok száma?

A kisiparosok többsége elhelyezkedett a könnyüipari üzemekben. /CARBON, Május 1 Ruhagyár/ Nehéz az anyagbeszerzés. Nem lehet megfelelő üzlethelyiségre szert tenni. A régi falusi parasztházakat, az egykori rozzant műhelyeket szanálták, az uj épületekben viszont nem kapnak helyet. A saját lakásukban nem tudnak üzletet nyitni, mivel a lakások területe kicsi, üzlethelyiség céljára alkalmatlan. A lakóházak alagsorában mind ez ideig nem engedélyezték az üzlethelyiség nyitását. Jelentős az elöregedés is.

Vizsgáljuk meg, hogyan változott a létszámuk 1968-tól napjainkig:

Év	Fő
1968-ban	66
1969-ben	73
1970-ben	97
1971-ben	120
1972-ben	117
1973-ban	119

Az indirekt gazdasági irányitás hatására szinte megduplázódott Komlón is a kisiparosok létszáma. A rohamos növekedés ellenére is Baranya megyében még mindig a legrosszabb az egy kisiparosra jutó lakosságszám alapján Komló helyzete.

Az egy kisiparosra jutó lakos:
/1971. december 31-i adatok alapján/

Mohács	84 fő
Szigetvár	99 fő
Komló	232 fő

Milyen területeken és hogyan növelhető a magánkisipar szerepe a városi szolgáltatásban?

A magánkisiparral foglalkozók számszerü növekedése örvendetes jelenség. Az 1973-as állapotokat figyelembe véve a jelen tervidőszak végéig kb. még 15 %-os további létszámnövekedéssel számolhatunk.

	1970	1971	1972	1973
Teljes munkaidőben:	53 fő	61 fő	84 fő	82 fő
munkaviszony mellett:	20 fő	36 fő	36 fő	37 fő
Összesen:	73 fő	97 fő	120 fő	119 fő

Ha a létszámnövekedést megosztva a teljes munkaidőben és a munkaviszony melletti vállalásokra bontva vizsgáljuk, akkor szembetünik, hogy lassan növekszik azoknak a száma, akik valamilyen munkaviszony mellett müvelik iparukat. A főfoglalkozásszerüen gyakorolt szakmákban mindenképpen számolni kell a lassan erősödő állami vállalatok és szövetkezetek konkurrenciájával. Igy érthető a teljes munkaidőben dolgozó kisiparosok létszámának mérsékeltebb növekedése.

A belvárosban, de a peremterületeken is biztositani kellene számukra alkalmas üzlethelyiségeket, műhelyeket.

Ezek az uj lakóépületek földszintjén vagy az alagsorban kialakithatók. Támogatni kellene azokat, akik önállóan épitenek mühelyt vagy üzlethelyiséget maguknak. A kisiparosok zavarmentes anyagellátásán is lehetne segiteni az ÁFÉSZ szaküzletek közremüködésével.

A jövőben az igények maradéktalan kielégitése végett bizonyos szakmákban feltétlenül szükséges volna a magánkisiparosok tevékenysége. A lakáskarbantartó munka nagyon sok feladatot ró a tanácsi és szövetkezeti vállalatokra. Ezért bizonpos szakipari területeken /vizvezetékszerelő, gázszerelő stb./ várják a kisiparosok nyujtotta szolgáltatásokat. Komlón feltünően magas a gépkocsik száma. Amig az AFIT-szerviz nem készül el, a jelenleg müködő négy autószerelő kisiparos nem képes ellátni a városban jelentkező igényeket. Ezért autószerelők és autóvillamossági szakemberek, karosszérialakatosok az önálló ipar kiváltásával sokat segitenének a jelenlegi állapotokon. Szükség volna könyvkötő, müstoppoló, kalapkészitő, szőrmekikészitő szakemberek közremüködésére is.

3. Vizszolgáltatás

A megyében 1962-ig csak Komlón és Pécsett müködtették a vizmüveket kellő szakvezetés mellett. A falvakban levő vizmüveket a helyi tanácsok tartották fenn. Az alkalmazottak az esetek többségében szakképesités nélküli munkások voltak. Emiatt sulyos üzemzavarok tették bizonytalanná a vizszolgáltatást.

Mindezeket látva a Baranya megyei Tanács VB. 102-27/1961. sz. rendelete alapján a községi tanácsok kezelésében lévő vízműveket a komlói Víz- és Csatornaművek hatáskörébe adta át. 1962. január 1-től már 12 község vízszolgáltatásáról gondoskodott a vállalat. A funkcióbővülés miatt névváltozás is történt. A megyei feladatok ellátására való tekintettel Baranya megyei Vízmű Vállalat lett a cég neve. A vízmű már Baranya szerte tevékenykedett, de még mindig a Komlói Városi Tanácshoz tartozó vállalatként tartották nyilván. Komló város vezetői egy kicsit féltek attól, hogy a megnövekedett feladatokra való tekintettel elköltöztetik a vállalatot a városból, és ebből is csak egy kirendeltség marad. Szerencsére mindez nem így történt. Komlót jelölték ki a megyei rangu vállalat központjául.

1971. január 1-től helyezték a vízművet a Baranya megyei Tanács VB. felügyelete alá.

A vállalat létszáma az elmult 20 év alatt lényegesen megváltozott. 1951-ben 37 főt foglalkoztattak, 1973-ban a megyei hatáskörü vállalat 540 főnek adott már munkalehetőséget. Ebből a létszámból 150 fő komlói lakos, aki a helyi üzemegységnél, illetve a vállalati központban dolgozik.

1973-ban 70 millió forint volt a vállalat termelési értéke. Ebből 22 millió forintot vízmüépitő tevékenységgel hoztak létre, 48 millió forintot pedig a vízellátás, szennyviztisztitás és a fürdők üzemeltetése eredményezett.

1965-1970 között több jelentős beruházást eszközöltek Komló városban. Elkészült a városi víztorony, átadták a vállalat impozáns irodaépületét is. Itt alakították ki a központi ügyviteli részleget, a raktárakat és több más nagyfontosságu műszaki épületet.



2o.kép. A Baranya megyei Vízmü Vállalat központi irodaépülete

1962-ben 12 vízművel kezdték a munkát. Jelenleg, 1973-ban, 54 berendezést tartanak fenn. Köztük három város, Komló, Szigetvár és Mohács teljes vízellátásáról is gondoskodnak /Lásd: 22. ábra/

22. ábra

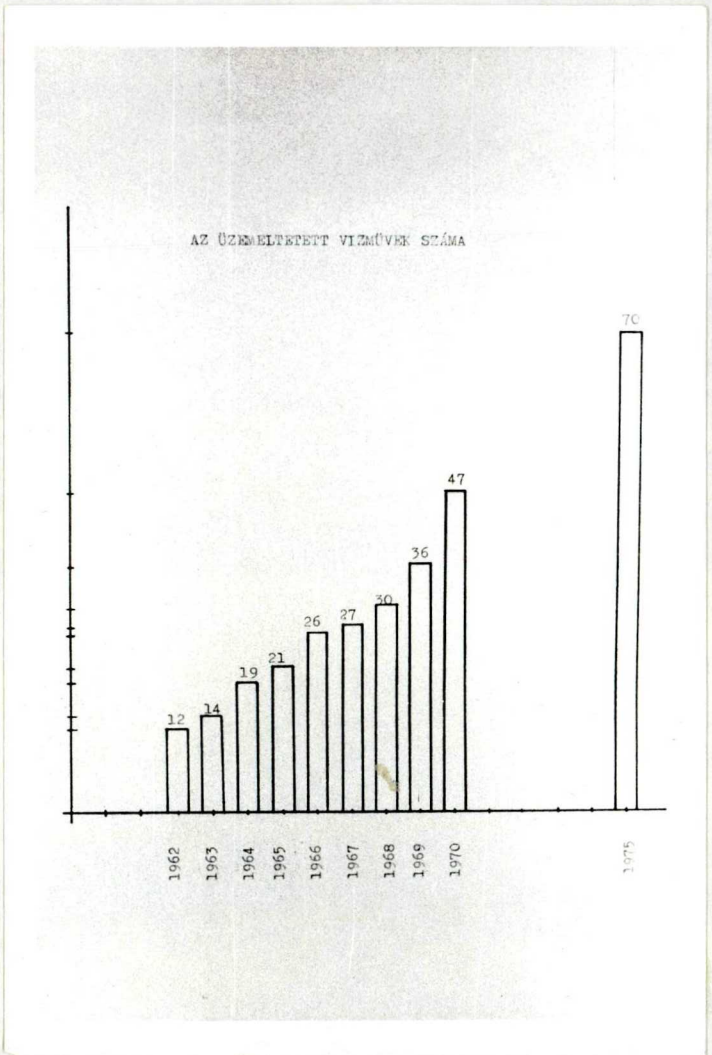
AZ ÜZEMELTETETT VIZMŰVEK SZÁMA
12
14
19
21
26
27
30
36
47
70
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1975

A Baranya megyei Vízmü Vállalat jól felszerelt üzemvezetőségeket hozott létre Komló, Mohács, Szigetvár, Sásd, Pécsvárad és Siklós helységekben.
/Lásd: 23. ábra/

A zavartalan szolgáltatás végett ezeket a központokat felszerelték megfelelő raktárkészlettel, gépjárművekkel és szerszámokkal /hegesztőberendezés, köszörü, furógép, szivattyu, emelő stb./. Szakmunkás ellátottságuk is jónak mondható.

23.ábra

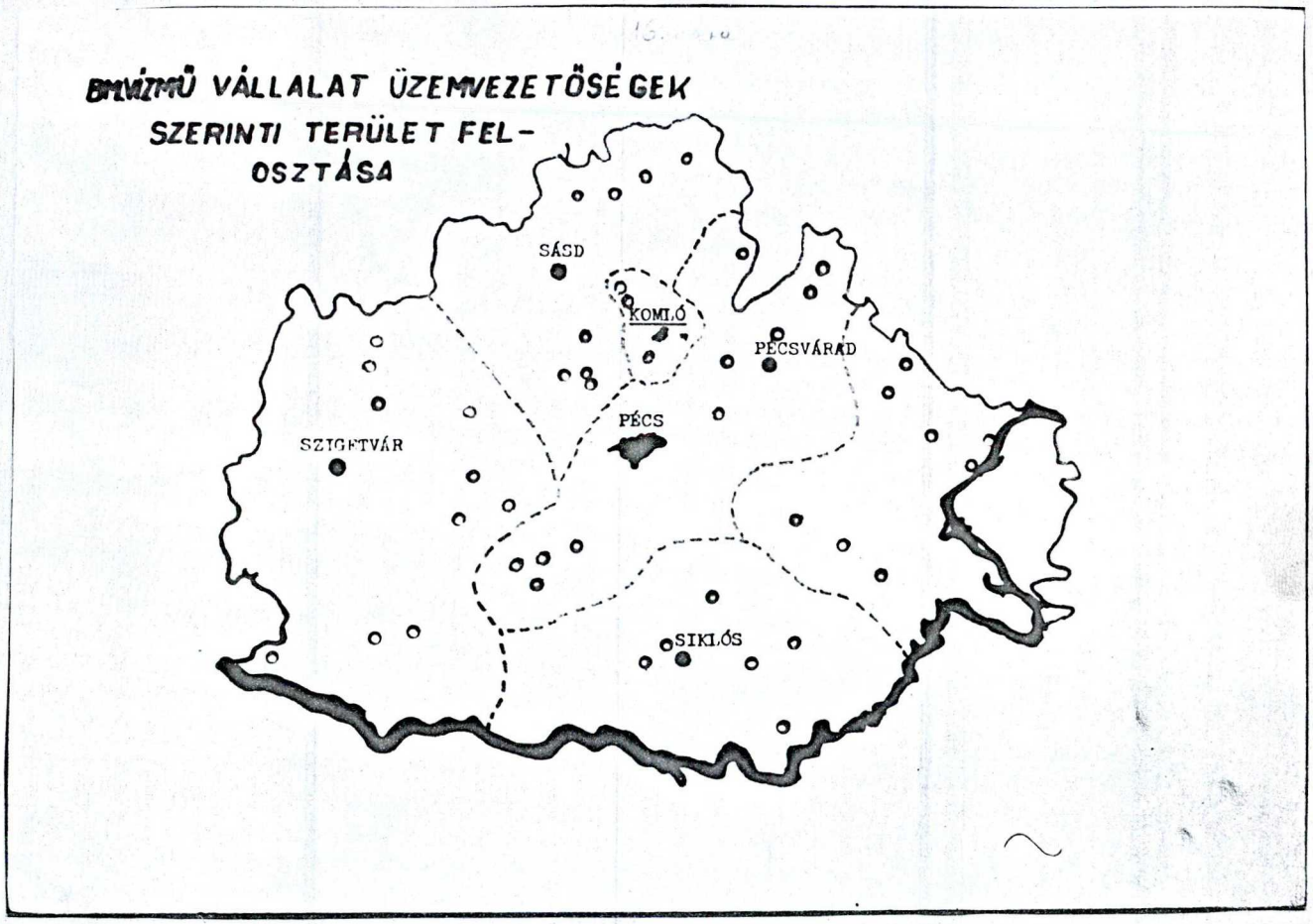
BMVÍZMŰ VÁLLALAT ÜZEMVEZETŐSÉGEK
SZERINTI TERÜLET FEL-
OSZTÁSA
SÁSD
KOMLÓ
PÉCSVÁRAD
PÉCS
SZIGETVÁR
SIKLÓS

Az üzemvezetőségek élén technikusok állnak. A megfelelő szakember ellátásnak köszönhető az egyes körzetekben előforduló meghibásodások gyors kijavitása. A körzetek a komlói központ szakembereinek segitségét csak végszükség esetén igénylik.

A vizmü vállalat tevékenysége több területre terjed:

- ivóviz ellátást biztosit
- gondoskodik a szennyvizelvezetésről
- fürdőket üzemeltet
- vizmüépitő munkálatokat végez

A z i v ó v i z szolgáltatás zavartalan biztositása sok gondot okoz változatlanul. Egyre több faluban épitettek és épitenek törpevizmüvet. Üzemeltetésük nem okoz különösebb nehézséget. A vállalat kezelésében lévő törpevizmüvek többsége a kezdeti időszakban /1962-65/ kézi irányitással müködött. Bólyban, Villányban, Beremenden és Dunaszekcsőn alkalmaztak csupán olyan berendezéseket, ahol a szivattyuk müködését uszókapcsolós autómatika szabályozta. 1971-től viszont csak olyan vizmüveket épitenek, amelyek automata vezérlésüek.

Sok problémát jelent Szigetvár és Komló vizellátásának megnyugtató szintü biztositása. A Szigetvár térségében levő kutakból nyert viznek nagyon magas a metán tartalma, ami miatt közveszélyes a vizmüvek müködtetése.

Komló vizszükségletét a jelenleg meglévő kutak nem tudják már a jövőben ellátni.

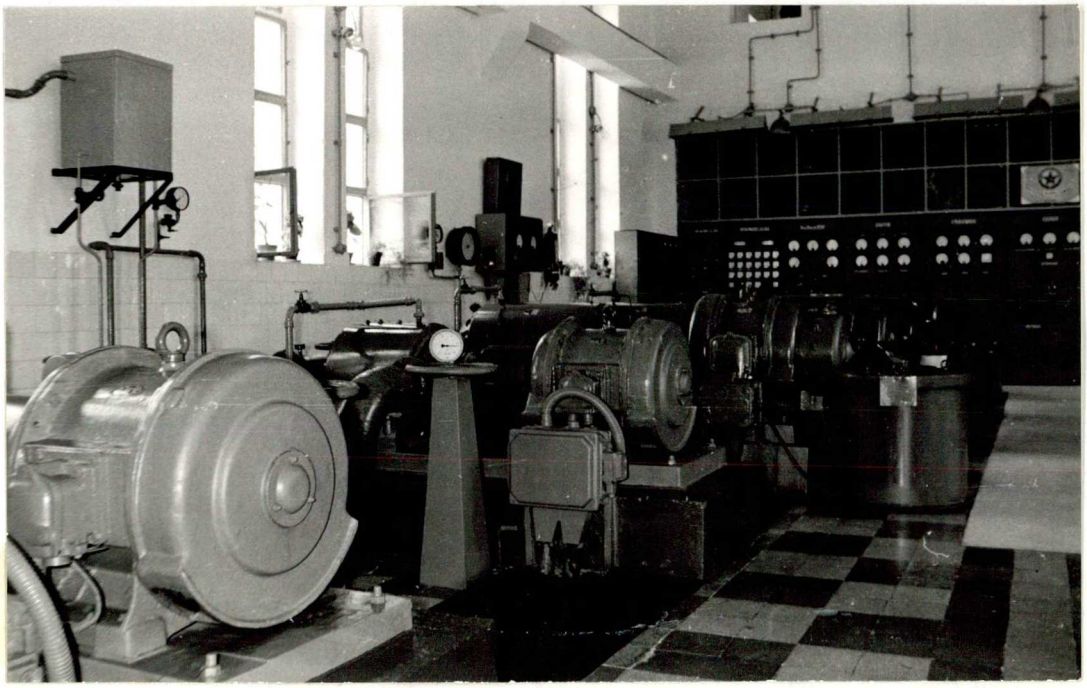

21. kép. A mánfai szivattyuház

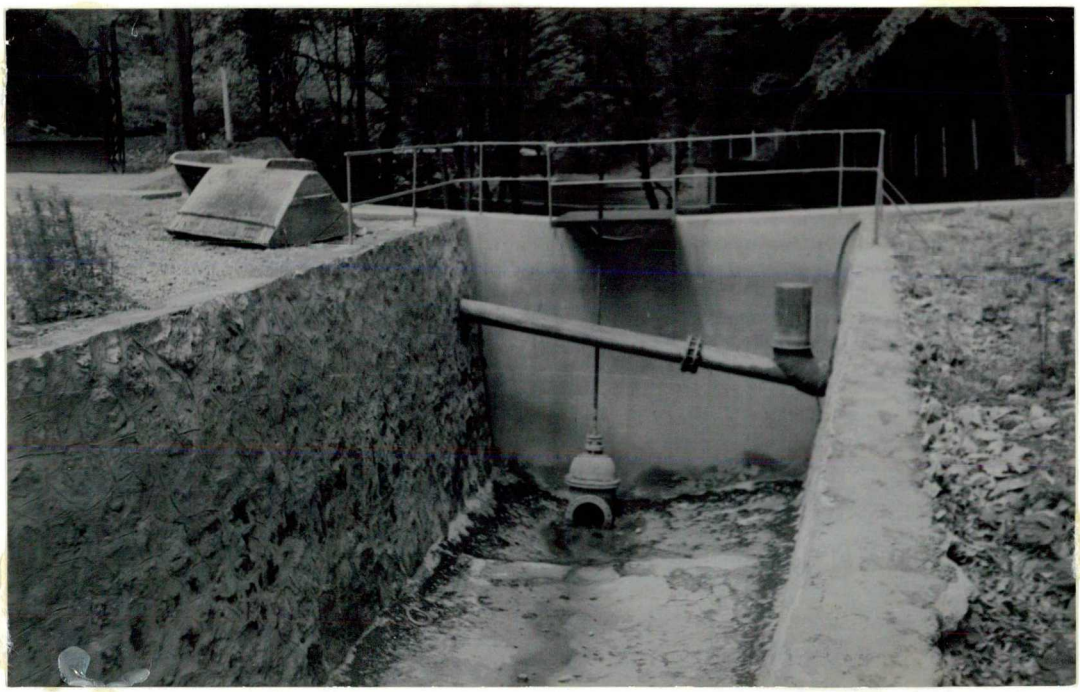

22. kép. A kőlyuki viztároló

A lakóházak száma növekszik. Az összkomfortos lakásokban nagyon magas az egy főre jutó vízfogyasztás /250 liter/nap/. Ezért feltétlenül gondoskodni kell ujabb források feltárásáról. A jövőben az elég nagy vízhozamu orfüi Vízfő-forrásból kivánják ellátni a várost. A kérdés technikai megoldása nagyon érdekesnek igérkezik.

A terv szerint a forrás vizét szivattyuk segitségével felnyomnák a közeli hegy tetején levő természetes viznyelőbe. Ennek a földalatti járatrendszerei a vizsgálat szerint összeköttetésben állnak a kőlyuki forrással. Tehát, ha az Orfüről felszivattyuzott vizet beleeresztenék ebbe a karszt-rendszerbe, akkor ezt Kőlyukon a már kiépitett vizmünél felfoghatnák. A mészkőhegység belső üregeiben mozgóviz természetes tisztuláson menne át. Igy közvetlenül továbbitható lenne a komlói hálózatba. Az emlitett viznyelő technikai kiképzése a tervek szerint 12 millió Ft-ba kerülne. Sokat javitana a város vizellátásának gondjain, ha az elkövetkezendő téli, tavaszi időszakokban gazdag csapadékos időjárás uralkodna környékünk fölött. Ebben az esetben megnövekedne a kőlyuki vizhozam. Az automata viztisztitó berendezés segitségével a csapadékosabb években Kőlyuk egymaga biztositaná a város vizellátását.

Ugyancsak sok gondot okoz a vállalatnak a s z e n n y v i z - t i s z t i t ó m ü v e k üzemeltetése. Szinte valamennyi más-más elven müködik.

Berendezéseik többnyire korszerütlenek. Különösen nagy problémát jelent a komlói szennyviz tisztitása. A berendezést 20 000 fő szennyviztermelésének tisztitására tervezték, ma viszont a város nappali létszáma általában meghaladja a 30 000 főt.

A fejlődést - különböző okok miatt - eléggé figyelembe nem vevő várostervezés miatt került a település ilyen nehéz helyzetbe. A berendezés már megépitésekor is korszerütlen volt. Területileg pedig a város egyik legnépesebb lakónegyedének közvetlen közelében helyezkedik el, az épitők rövidlátását jellemzi, hogy 1-2 évre előre sem tudták merre terjeszkedik majd a város. A szennyvizcsatornahálózat állaga viszonylag rövid idő alatt leromlott, a csövek áteresztővé váltak. Nagyobb és huzamosabb ideig tartó esők alkalmával a talajviz rendre beszökik a hálózatba és teljesen feltölti azt. Ilyenkor a tulfolyó szennyviz minden tisztitás nélkül közvetlenül a Kaszánya-patakba jut.

A szennyviztisztitás Komlón a természetes biológiai öntisztulás elvén alapszik. Olyan mütárgyakat helyeznek el a berendezésben, amelyeken a baktériumok egy összefüggő biológiai hártyát képeznek. Ezen folyik át a szennyviz. A baktériumok anaerob körülmények között mintegy felfalják a szennyvizben levő szerves anyagokat. Tevékenységük eredményeként tehát természetes uton tisztul meg a szennyviz.

Az V. ötéves tervben fel kell épiteni az uj, a város reális fejlődésével számoló szennyviztisztitó berendezést. Beruházási költsége előreláthatóan 60 millió Ft lesz.

1972-ben fejezték be a sikondai üdülőtelep szennyviztisztitó berendezésének az épitő munkálatait.

Két f ü r d ő t - Sikondán és Komlón - üzemeltet a vállalat, a sikondai strandfürdőt 38 C° hőmérsékletü hévforrás táplálja. Sajnos itt a vizhozam egyre csökken. Fő szezonban is csak 1 medencét tudnak feltölteni a melegvizzel. A sportmedence vizellátását már nem birja el ez a hév-forrás. Éppen ezért azt egy hidegvizes kutból töltik fel. Erre a vizre viszont nagy szükség lenne Komló város ivóviz ellátásánál. Az ivóvizzel való takarékoskodást szem előtt tartva a vállalat vásárolt /600 ezer Ft-ért/ egy vizforgató tisztitó berendezést. Ennek segitségével az egyszer feltöltött medence vizét rendszeresen megtisztitják a szennyeződéstől, ugy, hogy közben a vizet nem kell kicserélni.

Komló város Tanácsa Sikondát, mint fürdőhelyet a vizellátási problémák miatt nem szándékozik továbbfejleszteni. A fejlesztési tervekben mint üdülőterületről esik csupán szó.

A város közepén levő belvárosi strandfürdő fenntartása évek óta nem gazdaságos. Mivel a vize hideg és az erős belvárosi forgalom szennyezi.

Kevesen is látogatják. Mégsem lenne célszerü ennek a létesitménynek a teljes felszámolása /bizonyos városfejlesztési tervekben erről van szó/.

A strandot átépitéssel fedett uszodává alakithatnák. Jelenleg az általános és középiskolás diákok uszásoktatása megoldatlan probléma. Elképzelhető olyan megoldás is, hogy az uszoda egy többszintes lakóház vagy üzletház alagsori és földszinti részeit foglalná csak magában. Igy a terület kihasználása is gazdaságos lenne, és pénzügyileg is kivitelezhető.

C./ Az ipartelepités további lehetőségei

Komló iparszerkezetének fejlesztésekor figyelembe kell venni az egész megyére kiterjedő strukturamódositási törekvést. Ennek értelmében a Pécs-Komlói agglomerátum óriási vonzóhatását és egyoldalu kitermelő arculatát meg kell szüntetni. A megye ipari foglalkoztatottjainak 80 % ugyanis a Pécs-Komlói koncentrációban dolgozik - bányászatban. /Lásd 24. ábra/
Az ipari arányos területi elhelyezését és a foglalkoztatást szemelőtt tartva elsősorban Mohács, Siklós és Szigetvár gyorsabb ütemü növekedésével számolhatunk. A Pécs-Komlói agglomeráció nem fejtett ki számottevő hatást a megye távolabbi területeire. /Lásd ábra/ Ezért ezeken a helyeken körültekintően ipart kell telepiteni. /Lásd táblázat/
Az egész megyére jellemző gazdasági egyoldaluságot uj bázisképző iparágak megteremtésével lehet megszüntetni. Erre legalkalmasabb a gépipar, könnyüipar, élelmiszeripar fejlesztése.
Az energiahordozók szerkezetében 1974-ben végbement óriási átrendeződés eredményeként Komlón magasabb népgazdasági érdekek miatt /koksz biztositás/ ismételten a szénbányászat fejlesztése kerül előtérbe. Természetesen ugy kell megoldani ezt, hogy közben az iparszerkezetében ne foglaljon el a jelenleginél nagyobb részarányt a bányászat.

A szénbányászat mellett a müszeripar, könnyüipar, szolgáltató ipar bővitése lehet reális célkitüzés. A fentieken kivül adott a lehetőség a faipari fejlesztéshez is.

24.ábra

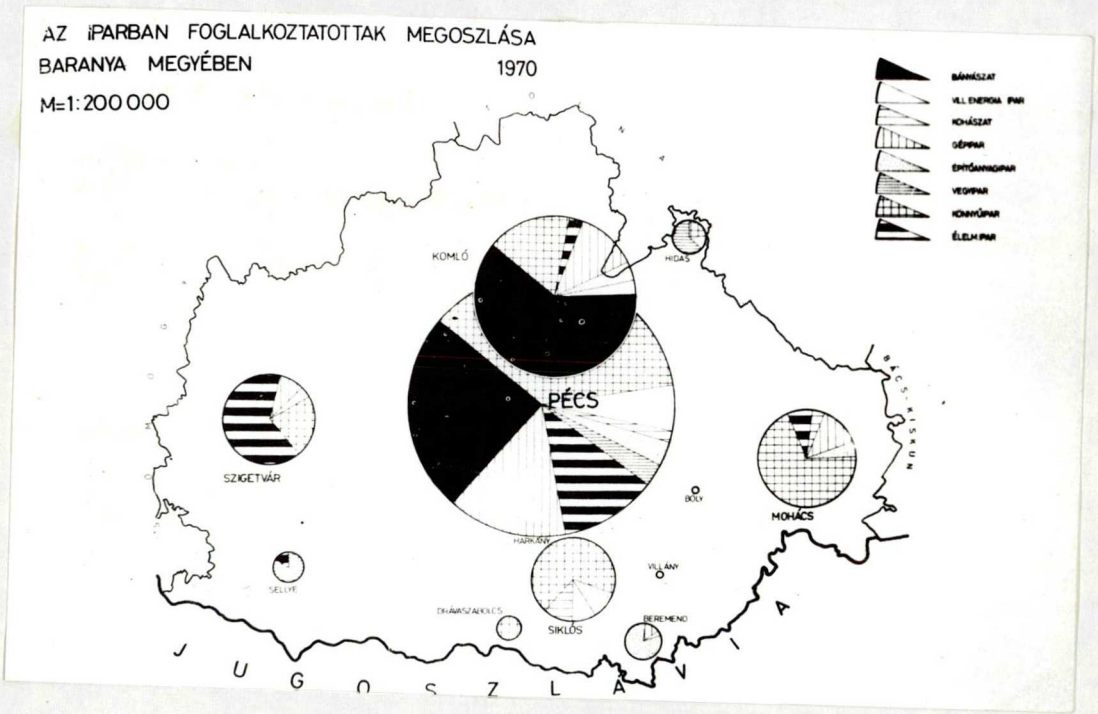
AZ IPARBAN FOGLALKOZTATOTTAK MEGOSZLÁSA
BARANYA MEGYÉBEN 1970
M=1:200 000
BÁNYÁSZAT
VILL. ENERGIA IPAR
KOHÁSZAT
GÉPIPAR
ÉPÍTŐANYAGIPAR
VEGYIPAR
KÖNNYŰIPAR
ÉLELMIPAR
KOMLÓ
HIDAS
PÉCS
SZIGETVÁR
BÓLY
MOHÁCS
BÁCS-KISKUN
HARKÁNY
VILLÁNY
SELLYE
DRÁVASZABOLCS
SIKLÓS
BEREMEND
JUGOSZLÁVIA

1./ Szénbányászat

A világszerte kialakult olajválság arra készteti az egyes országokat, hogy ujra értékeljék az elmult években kialakitott energiamérlegüket. A jelenlegi olajhelyzetből következik, hogy az egyre növekvő energiaszükséglet fedezése végett a jövőben minden energiaforrást hasznositani kell. Az olcsó energiahordozó nyersanyagok napjai elmultak. Mérlegelni kell, hogy a drága lehetőségek közül melyik a leggazdaságosabb.

Az energia termelés az egész népgazdaság biztonságát szolgálja. Ezért energiahordozókkal való ellátását minden másnál fontosabbnak kell tekinteni. A villamosenergia termelésében a szén továbbra is nélkülözhetetlen nyersanyag. A korábbi években elhamarkodott tervezés miatt rohamosan csökkent a szén részesedése az energiamérlegben. A jövőben - a pillanatnyi helyzetből kiindulva - valamennyi szénvagyonnal rendelkező országban, köztük hazánkban is ismételten előtérbe kerül a szénbányászat. A jelenlegi árviszonyok mellett a szén kitermelési költségei nem haladják meg az olaj árát. Hazai készletből való kitermelés nem jár valutaigénnyel sem.

A szénbányászat további fejlesztését a Minisztertanács 1974 nyarán hozott határozata mondta ki. Ez nagyon bonyolult, összetett feladatot rótt a népgazdaságra.

Ugyanis a szénbányászat fejlesztése komoly technikai megoldásokat, korszerü gépeket követel. Az ötödik ötéves tervben kb. 16-17 milliárd Ft beruházást terveznek. Ebből kell

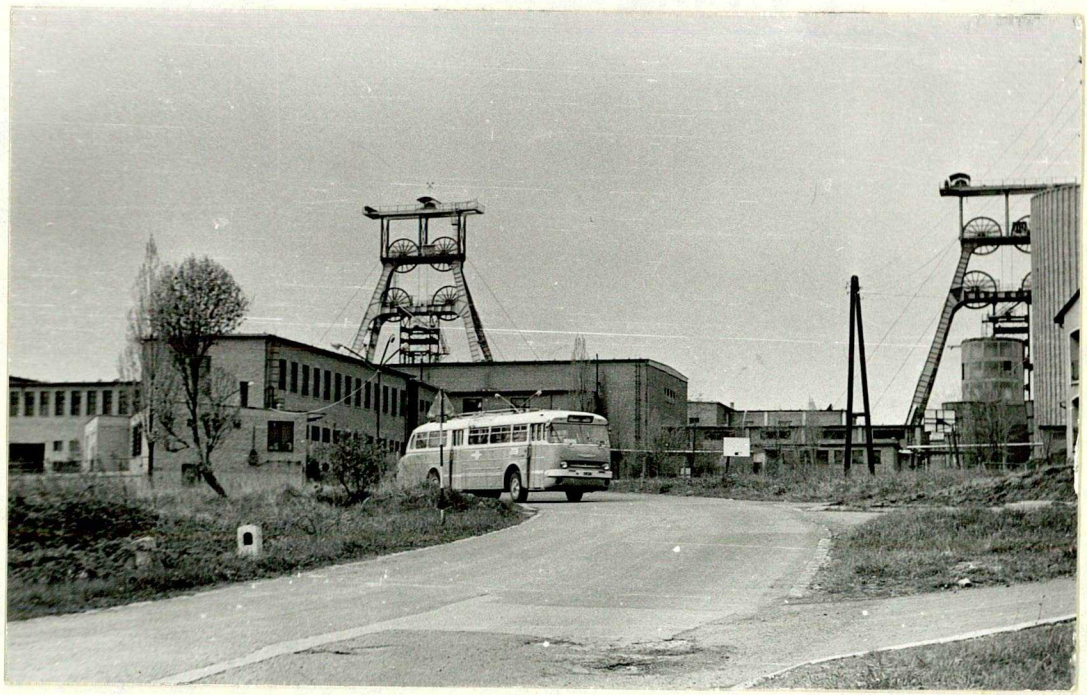

23. kép. Zobák-akna

megvalósitani a bükkábrányi külfejtés beinditását, valamint a márkushegyi, nagyegyházai, lencsehegyi és a mányi mélyművelésü bányák előkészitését. Nagyon jelentős összeget forditanak biztonsági berendezések vásárlására és a már müködő bányák szénvagyonának további részletes feltárására is /Zobák/.

A minisztertanácsi határozat előirja, hogy növelni kell a szénbányászatban a munkabéreket. A bányavállalatoknál 6,1 - 6,2 %-os béremelésre van kilátás. Ebből 4,5 % béremelés adómentesen, 1 % kedvezményes adókulccsal, a többi rész pedig a szokásos adóval eszközölhető.

A kormányhatározat módositotta a hüségjutalmat is olymódon, hogy jobban ösztönözzön a fiatal munkások megszerzésére és megtartására is. Az eddigi 5-10-15 % helyett a bányánál eltöltött időtől függően 12-16-18 % lesz a hüségjutalom nagysága.

A szénbányászatban dolgozó munkások átlagéletkora 38-40 év. A fiatalitás sürgető feladat. A fiatal bányászok gyors letelepitését szolgálja a lakásépitési akció. Az ötödik ötéves tervben 10.000 lakást kell épiteni.

A hazai szénbányászat távlati feladatainak kijelölésekor megkülönböztetett figyelmet forditanak a Mecseki szénmedencére. Dunaujvárosban a nyersvasgyártás fejlesztése során 1978-ban a II. 1984-ben a III.blokk kezdi müködését. Ezek teljes koksz szükségletét a Mecseki szénmedence biztositja.
A fejlesztést ugy kell irányitani, hogy ennek az igénynek hiánytalanul tudjon eleget tenni.
Az elvárásoknak megfelelően a Mecseki szénmedencében a jelenlegi 3,1 mill.tonnáról 1978-82-ben 4 mill.tonnára, majd 1982

után e fölé emelkedik a termelés. A kibányászott szén nagyobbik és jobb minőségü hányadát Komló bányaüzemei biztositanák. /Mindenek fölött Zobák bánya/

Ez a fejlesztési koncepció több lépcsőben valósul meg. 1975-78-ig kb. 3,1-3,2 mill.tonnás szinten marad a termelés. Ezalatt az idő alatt történik az előkészitő, feltáró munka és a biztonsági berendezések beszerzése és üzembehelyezése. Ezen alapos, komoly beruházást igénylő előkészület után remélhető a termelés gyors növekedése. Várhatóan a századforduló előtti években éri el csu pontját. /25./

A Mecseki szénmedencében az egyes bányaüzemek viszonylag közel helyezkednek.el egymáshoz. Pécsett 3, Komlón 3 és Szászvárott 1 akna müködik.

Valamennyinek közös vonása:

- Erősen diszlokált településüek
- Idős elavult gépekkel dolgoznak
- Az előnytelen geológiai szerkezet miatt a fejlesztésben itt számolni kell az élőmunkaerő létszámának növelésére.
- A technika fejlesztése csak kisgépekkel történhet, tekintettel arra, hogy a meredek lejtőjü /lásd: I.fejezet/ vágatokban a nagy kaparószalagok nem használhatók.

Mindezekből következik, hogy Komló város,ipari arculatát a jövőben is a szénbányászat határozza meg, bár nem olyan egyoldaluan, ahogy ezt az 1950-60-as években tette.

A müszaki fejlesztés ellenére az emlitett termelési eredmények biztositása végett kb. 10 %-os létszámfejlesztésre lesz szükség az elkövetkező években. 1975-ben Komlón kb. 5000 fő dolgozik a bányaüzemeknél. Ebből évente átlagban 120-130 fő megy

BARANYA MEGYE SZÉNBÁNYÁI ÉS ENERGIA-HORDOZÓ LELŐHELYEI

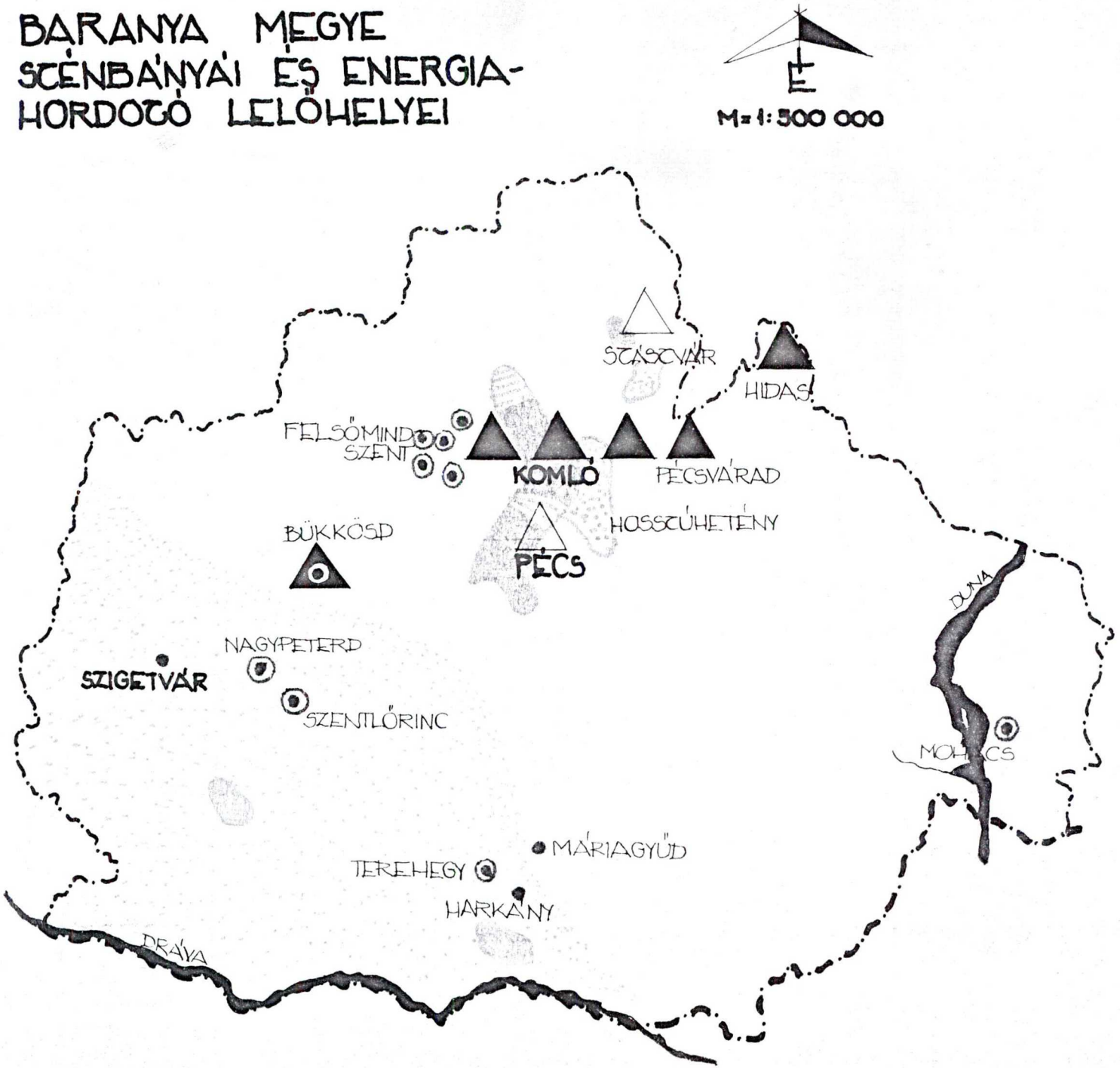

JELMAGYARÁZAT:

FEKETEKŐSZÉN

- TERMELÉS ALATT ÁLLÓ TERÜLET
- MŰREVALÓ TARTALÉK TER.
- REMÉNYBELI TERÜLET
- 1985-IG MŰKÖDŐ BÁNYA
- 1980-IG MEGSZŰNÉSRE JAVASOLT BÁNYÁK

TŐZEG

- MŰREVALÓ TARTALÉK TER.

KŐOLAJ

- II.R. REMÉNYBELI TERÜLET

HÉVÍZ

- 35-60C° FELTÁRT VÍZ
- 60C°-NÁL MELEGEBB FELTÁRT VÍZ

HASADÓANYAG

- TERMELÉS ALATT ÁLLÓ TERÜLET

nyugdijba. Ezek pótlásán tul a zavartalan termelés biztositásához 10 %-os létszámnövekedésre volna szükség 1990-ig.

Köztudott, hogy a bányászat nem tartozik a vonzó szakmák közé, ezért vált szükségessé a fentebb már emlitett miniszteri tanácsi rendelkezés, miszerint bérnövelést, előnyös hüségjutalmi részesedést, lakást adnak a bányászatban munkát vállalóknak. Az ötödik ötéves tervben a Mecseki szénmedencében 2500 lakás épitésére kerül sor. Ebből várhatóan 1200-1300 lakás épül Komlón.

A szénbányászatban bekövetkező létszámnövekedés közvetetten bizonyos nagyságrendü munkaerőkinálatot jelent majd a feldolgozó iparágakban is, mivel a nők és fiatalkoruak, elhelyezésére itt kinálkozik lehetőség.

Az előnyös kereseti és egyéb /lakás/ lehetőségek miatt nemcsak a város jelenlegi vonzáskörzetéből, hanem távolabbi területekről is várható a Komlóra vándorlás.

Ehhez igazodni kell a város infrastrukturájának is. A szakmai képzésre komoly figyelmet érdemel. Pillanatnyilag csak nagy nehézség árán sikerül beiskolázni a vájárképzőbe. Sürgető feladat volna a technikusképzés is. Ma a munkábaállók életkora kb. 40-45 év. Gondoskodni kell óvódai férőhelyek és az iskolahálózat fejlesztéséről. A város egészségügyi intézményei is megerősitésre szorulnak.

A népgazdaság életében betöltött kulcspoziciója alapján szükséges volna a város - részleges középfoku központ - besorolásának felülvizsgálata. Ez a jelleg ugyanis nagyon előnytelenül befolyásolja a kommunális és egyéb beruházások nagyságrendjét.

2. Fafeldolgozás

Komló a Mecsek É-i lejtőin települt hatalmas erdőrengeteg központjában fekszik. /Lásd ábra/

A Mecseki Erdő- és Falfeldolgozó Gazdaság 62.000 ha-nyi területéből 3.730 ha esik Komló város közigazgatási területére. Mintmár a természetes növénytakaróról szóló fejezetben emlitettem, nagyon magas az erdősültség foka. 57,3 % /1973-ban Baranya megye 20,1 %, országos átlag 16,0%/ Az erdők többsége lombos, /gyertyános-tölgyes, bükk, cseres tölgyes/ növekvő az ültetett fenyő és akác területe. A jelenleg használt technikai berendezésekkel évente kb. 4 m3/ka a kitermelhető famennyiség. Ez Komló térségében évi kb. 15.000 m3 fa. Az erdőállományban jelentős a gyenge minőségü cser. Többségük tul van a vágásérettségen. Kitermelendő alapanyagot biztositanak ugyan, de a feldolgozásuk a jelenlegi hazai piac kereslete alapján kevésbé gazdaságos. Szükséges lenne a gyors kitermelésük, hogy a helyükre jól hasznositható, az adott földrajzi viszonyok között gyorsan fejlődő faféleségeket lehessen telepiteni.

A technika fejlődésével a kitermelés növekvő, azonban ennek határt szab a feldolgozás lehetősége.

A meglevő nyersanyagot gazdaságosabban is lehetne hasznositani, ha megfelelő feldolgozóipar állna rendelkezésre. Komlón a szénbányászat tömeges mennyiségben igényli a fenyőfát. Az utóbbi években ugyan mérséklődött a fafelhasználás a fém támok és bányapanelek jobb bevezetésével, de még igy is sok, drága fenyőt kell importálni /Szovjetunió,

26.ábra

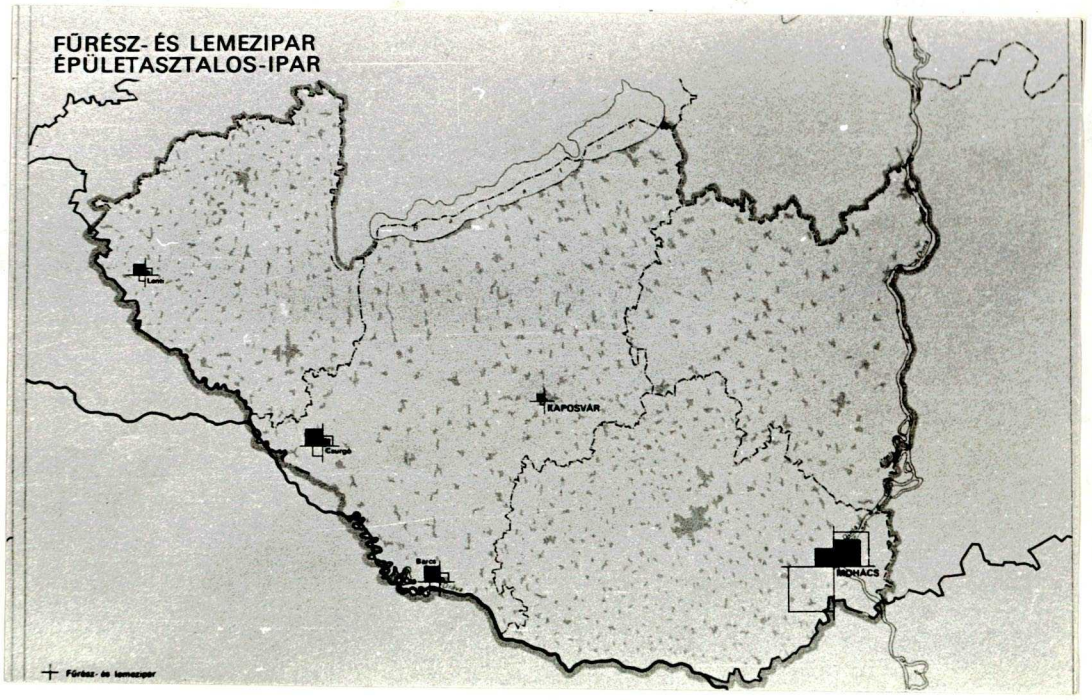

Magyarország Tervezési-Gazdasági Körzetei:Vl.
A Dél-Dunántul Atlasza alapján

Ausztria, Finnország/. Az országosan felhasznált ipari fenyőfürészáru 90-95 %-át importáljuk. Ennek 18%-a tőkés import! A fenyőfürészáru átlagos világpiaci ára 1973-ban 130 dollár/m3 és az előrejlezések szerint várható ennek további emelkedése.

Az ipari fa iránti érdeklődés a tőkés és szocialista piacon egyaránt megnőtt. A fent emlitett tetemes importköltségeket ugy tudnánk csökkenteni, ha kihasználnák a tőkés országokban jelentkező piaci keresletet és a rendelkezésre álló lombos fából olyan fürészárut, parkettát, asztalosipari nyersanyagot készitenénk, ami ott keresett áru. Ilyen irányban történt is kezdeményezés. Komlón /Mecsekjánosiban/ létre hoztak egy kis fürészüzemet. Itt 40 főt foglalkoztatnak. Két müszakban folyik a termelés. 4 szalagfürész és egy körfürész áll rendelkezésükre.

A nyersanyagot 1-1,5 m-es tölgy, bükk, cser, akác és gyertyán rönkökben szállitják gépkocsival a telephelyre.

A termelés mutatói 1974-ben:

késztermék terv /m3/	késztermék tény /m3/	felhasználható anyag /m3/	felhasznált anyag /m3/
1910	1955	3827,9	3645,5

A fürészüzemben butorlécet, bányadeszkát, bányadorongot, ipari és normáltalpfát és parkettát gyártanak hazai megrendelésre. A bányadeszkát és bányafáldorongot a helyi szénbányák és a Mecseki Ércbánya Vállalat vásárolja.

Parkettfrizt, ipari és normáltalpfákat a Dombóvári MÁV Fatelitő szállitja nagyobb tételben. Gyertyán parkettfrizt és butorlécet a Kecskeméti Épület-Asztalosipari Vállalat, valamint a Szék és Kárpitosipari Vállalat debreceni, kecskeméti és mohácsi telepei vásárolnak.

Jól élnek az exportlehetőségekkel is. Tögyből készitett butorlécet Hollandiába és Svédországba szállitanak.
Nagyobb tételben vásárol az NSZK bükkből és tölgyből készült parkettfrizt. Ugyancsak az NSZK igényli a gyertyán és bükkfából készült vetélőtömböt-orsófát. /A textiliparban használják fel/

Az 1974.évi termelési érték 5,4 mill/Ft. Ennek kb. felét, mintegy 2 mill/Ft-ot exportbevételből szereztek.
Mindezek alapján megállapithatjuk, hogy Komlón /Mecsekjánosiban/ már a meglevő <u>fürészüzem</u> további fejlesztése gazdaságos vállalkozás volna.
Lehetőségek:

- <u>A termelés profilja</u>
- Az eddig kialakult gyártmányféleségeket tovább is lehetne bővíteni.
  A komlói butoripar /Carbon Könnyűipari Vállalat/ fejlesztésével összhangban a fafeldolgozó ipar is bővülhetne. A helyben előállitott nyersanyag csökkentené az önköltséget.
- A szénbányászat távlati fejlesztése jelentős lakásépitési programot sürget. Komlón kedvező feltételek vannak ahhoz, hogy az épitőiparban használatos asztalosárut helybengyártsák. Felvevőpiac lehetne Komlón kivül Dombóvár és Pécs is.



24.25 kép. Fafeldolgozó Mecsekjánosiban

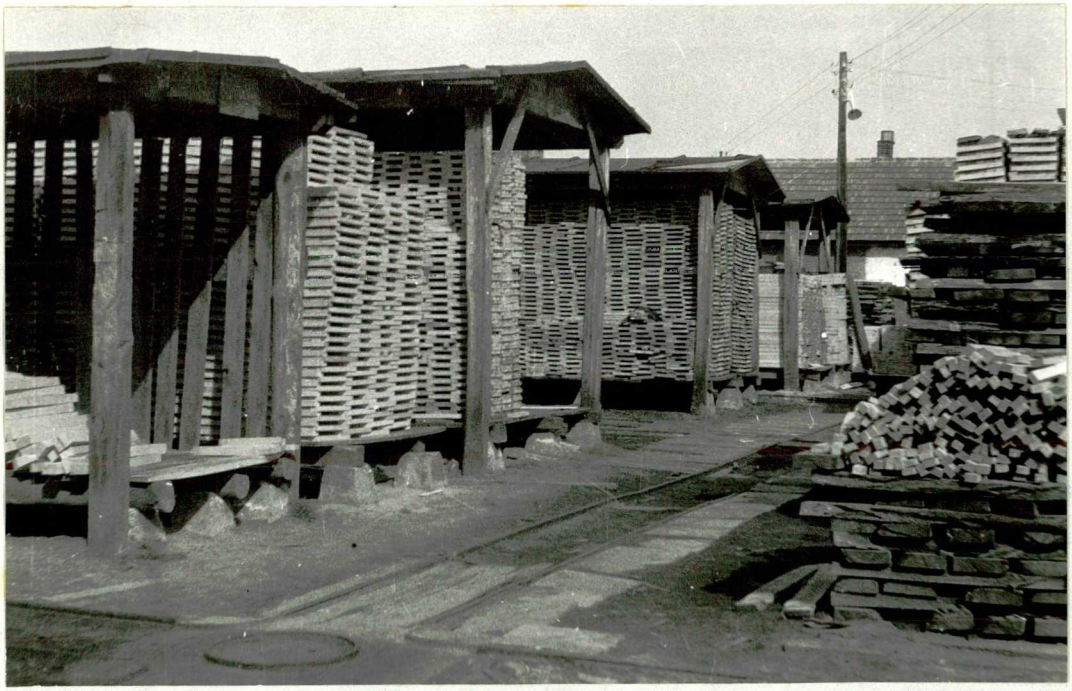

- A lombos erdők miatt elég nagy a vágási és fürészipari hulladék. Ez mamég többnyire veszendőbe megy. Ennek hasznositására forgácslapgyártást vagy a már korábban is kipróbált, de egyéb okok miatt megszünt göngyöleggyártással lehetne próbálkozni.

Az emlitett lehetőségek mindegyike emelné a Mecseki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság beruházási költségeit, de a tőkés piacokon növekvő faipari késztermékek iránti érdeklődés kedvező nyereséget eredményezhetne.

A fafeldolgozás fejlesztéséhez munkaerőre is szükség volna. Ezt a város vonzáskörzetébe tartozó falvakból bejáró dolgozók és a helyi munkaerőtartalékok biztositanák.
A termelésben nem lehet nagy létszámu munkásgárdát foglalkoztatni, mivel a kedvező feltételeket /magas fizetés, lakás stb./ kináló szénbányászat ismét elszivja a szabad munkaerőt.
A Mecseki Szénbányák Anyagellátó Üzemének komlói fatelepén a bányák kiszolgálásán tul felszabaduló kapacitást bérmunkában fürészárukészitésre használják fel. Egy esetleges önálló fafeldolgozóipar meghonositásakor az itt dolgozó munkások egy része szakmai "magként" alkalmazható volna. Az egyes bányaüzemeknél állományban levő, de nehéz fizikai munkára alkalmatlan dolgozóknak is jó foglalkozási lehetőséget biztositathatna a faipar. A gazdaságos termeléshez mindenképpen korszerü technológia és géppark szükséges.

A fürészipar fejlesztésének nagyon fontos feladata a minőség javitása. Ez a fürészelt felület minőségére és méretpontosságára vonatkozik, de hasonlóak a követelmények a felületileg ke-

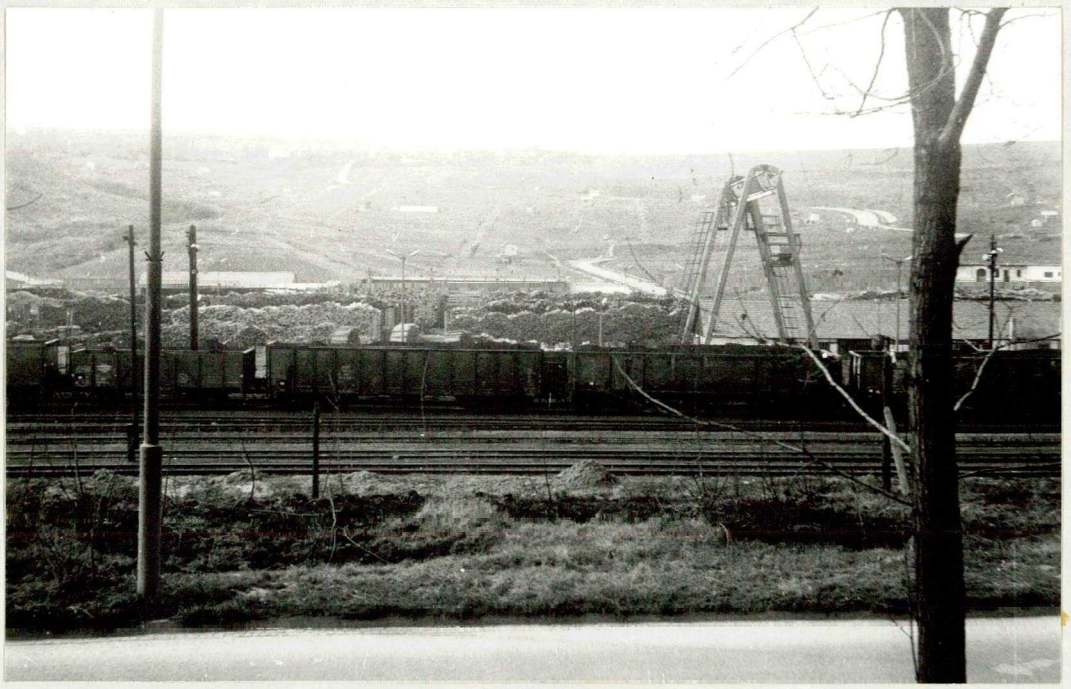

26. kép.A Mecseki Szénbányászati Tröszt Anyagellátó Üzemének fatelepe

AZ IPARI STRUKTÚRA ALAKULÁSA KOMLÓN %

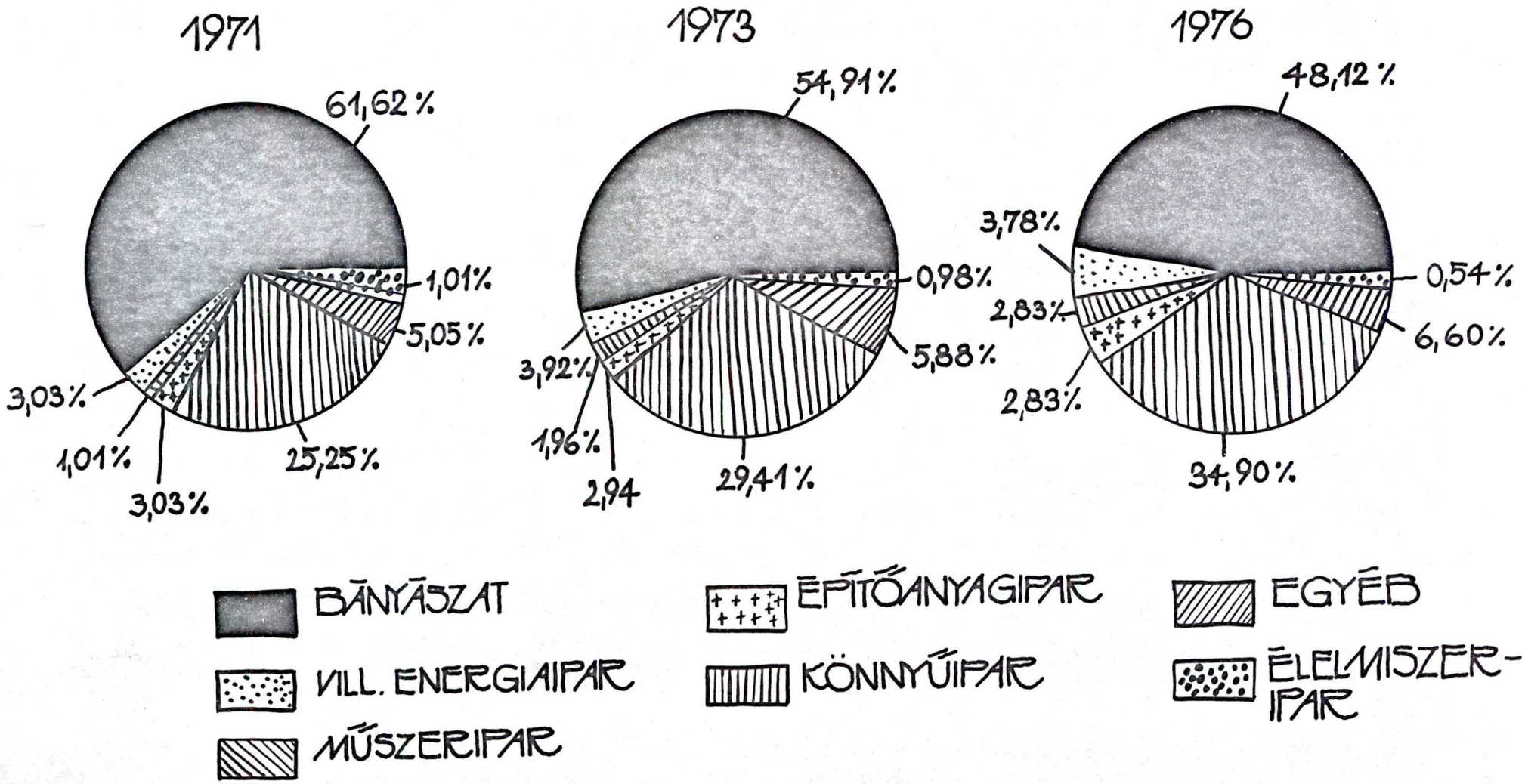

zelt termékekkel szemben is. Ezeknek a követelményeknek a technológia korszerüsitésével, a készárutérolás és a mesterséges szárítás-technikai feltételeinek létrehozatalával és az asztalosipari gyártókapacitás megteremtésével lehetne eleget tenni. Kezdetleges felszerelésü kellő szakismerettel nem rendelkező munkásgárdáju kisüzemek fenntartása gazdaságtalan.

Komló minden irányból könnyen megközelithető. Az utak minősége megfelelő. Az erdei üzemi utak épitésében gazdag zuzottkőkészlet áll rendelkezésre. Mecsekjánosi térségében a kiszélesedő völgyekben jó depózó lehetőség is adódna.

A felsorolt telepitőtényezők véleményem szerint kedvező lehetőségeket kinálnak a faipar meghonositásához.

Az emlitett lehetőségek kihasználásával a város iparszerkezetének korábbi egyoldalu arculata nagyon előnyösen átalakulna. /Láed 27.ábra/

A bővitett ujratermelés szempontjából a termelőeszközök és fogyasztási cikkek gyártása között egészségesebb arány fejlődne ki. A szükségletek jobb kielégitése a foglalkoztatás és a hatékonyság egyaránt igényelné ezt a szerkezeti változást. Igy előnyösen csökkenne a Pécs-Komlói agglomerátum tulzott kitermelő jellege, és a többi megyei város fejlődését lassitó elszivó hatása.

B I B L I O G R Á F I A

1. Dr.BABICS ANDRÁS: A komlói kőszénbányászat története
MTA Dunántuli Tud.Int.,1958.

2. BACSÓ NÁNDOR: Magyarország éghajlata
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959.

3. Dr.BORSOS JÓZSEF: Vidéki városaink
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó,
Bp. 1961.

4. Baranya megye fontosabb statisztikai adatai:
1954, 1956, 1959, 1960, 1961.
KSH Baranya megyei Igazgatósága

5. Baranya megye Statisztikai évkönyve:
1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970,
1971, 1972.
KSH Baranya megyei Igazgatósága

6. Baranya megyei Vizmü Vállalat 20 éve
.Komló, 1971.

7. BURGER ALICE: Rómaikori villa maradványai Komló
határában
Külön lenyomat a Janus Pannonius
Muzeum 1971.évi évkönyvéből

8. Baranya megye iparfejlesztésének egyes kérdései
Baranya megyei Tanács VB Ipari
Osztálya, Pécs, 1973.

9. Demográfiai évkönyv 1970.
KSH Budapest, 1971.

10. Dr.Erdősi FERENC: A komlói törvényhatósági kőbánya
alapitása és fejlődése a felszabadulásig
Baranyai Müvelődés, Pécs, 1971/2.

11. Dr.ERDŐBI FERENC: Komló ipari üzemeinek ingázási vonzáskörzete. /Kézirat 1973./

12. EPERJESSY KÁLMÁN: Városaink multja és jelene

13. FEJÉR LEONTIN: A mecseki alsóliász kőszénömlet gazdaságföldtani értékelése
A Magyar Á.F.Int.Évkönyve 1971. 177.o.

14. Gazdasági ismeretek II.
Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.

15. G.SÁNDOR MÁRIA: Adatok Máré vár építéstörténetéhez
Müemlékvédelem, Budapest, 1966/1.

16. GYÖRFFY GYÖRGY: Az Árpádkori Magyarország történeti földrajza
/Baranya vármegye/
Budapest, 1963.

17. Honismeret
KOLTAI ISTVÁNNÉ: Komló város oktatásának fejlődése 1970. Komló

18. Honismeret
PADPÓCZNÉ Notheisz Mária: Komló város iskolaügyének fejlődése /1970. Komló/

19. Honismeret
TIMAFFY ÉVA: Komló város egészségügyi fejlődése /1971. Komló/

20. HUBA LÁSZLÓ: Komló és környéke utikalauz
Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal, Pécs, 1960.

21. Jelentés Komló város kereskedelmi hálózatáról és áruellátásáról
Komló Városi Tanács VB adatai
/Felföldiné, 1972./

22. KARDHORDÓ KÁLMÁN: A bólyi és sellyei uradalom állattartása a reformkorban
Baranyai Helytörténetirás, Pécs, 1971.

23. KARDHORDÓ KÁLMÁN: Adatok a Bóly és Sellyei Földes Uradalom reformkori történetéhez
Baranya megyei Levéltár Évkönyve, 1972.

24. KISS JÓZSEF: A komlói esti ipari technikumok 19 éves müködése, 1971. Komló

25. KISS JÓZSEF: Városunk Komló /1971./

26. dr.KOMJÁTI ZOLTÁN: A pécsi agglomeráció fejlesztése /tanulmány/

27. KOVÁCS ISTVÁN: Kossuth-akna, Anna-akna és III-as akna
A Magyar Állami Földt.Intézet Évkönyve 1971. 47.old.

KRISZTIÁN BÉLA: A vájár szakmunkás alapképzés korszerüsitése. Bányászati Lapok 1974. 7.sz.

28. dr.KUN LAJOS: Egy baranyai falu földmives és bányász népének szociális hygiénéje
Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda Rt.,Pécs, 1937.

29. dr.LEHMANN ANTAL: Komló növény és talajtakarója
/kézirat/ 1973.Pécs

30. dr.LETRICH EDIT: Esztergom a dorogi iparvidék városa
Földrajzi tanulmányok, Budapest, 1964/

31. Magyar Statisztikai Zsebkönyv VI.évf.
A Magyar Kir.Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1937.

32, Magyar Statisztikai Zsebkönyv, XIV.évf.
KSH, Budapest, 1947.

33. Magyarország népesedése 1958.
KSH, Budapest, 1960.

34. Mecseki Bányász 1965. junius 1.

35. Mecseki Tükör Pécs, 1970.

36. Magyar városok Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.

37. Magyarország társadalma és gazdasága 1867-1967.
KSH, Budapest, 1957.

38. A Mecseki Szénbányák III.ötéves tervének beszámolója
Pécs, 1971.

39. Magyar városok és községek
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958.

40. Magyarország gazdasági földrajza
Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.

41. Mecsekgyöngye Tsz, Komló zárszámadási jegyzőkönyvei
/1967, 1968, 1969, 1970./

42. MOLDOVA GYÖRGY: Tisztelet Komlónak!
Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1971.

43. A Népmozgalom főbb adatai községenként 1901-1968.
KSH, Budapest, 1969.

44. 1960.évi népszámlálás Baranya megye és Pécs személyi és családi adatai
KSH, Budapest, 1961.

45. 1970.évi népszámlálás 9.a. Baranya megye és Pécs számlálókörzeti és külterületi adatai
KSH, Budapest, 1971.

46. NYERS REZSŐ: Vita a szövetkezetek elméleti kérdéseiről
Társadalmi Szemle, 1968/10.

47. Nyilvántartójegyzék Komló földterületeiről /1916./

48. Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet Talajvédelmi tanulmánya /Komlói Mecsekegyüngye TSz számára/
Budapest, 1966.

49. Statisztikai tájékoztató - Közmüvelődés - Budapest, 1967, 1970, 1971, 1972.

50. SZÉP ZOLTÁN: A komlói kőbánya története
/Kézirat, Pécs/

51. SZIJ REZSŐ: Várpalota
Gondolat Kiadó, Budapest, 1960.

52. SZINKOVICS MÁRTA: A tanácsköztársaság földrendeletének végrehajtása Baranyában
Baranyai Helytörténetirás, Pécs, 1969.

53. Szénbányászatunk jövője
Kossuth Kiadó, Budapest, 1969.

54. SZÜCS ISTVÁN: Béta-akna
A Magyar Állami Földtani Intézet Évkönyve, 1971. 41.old.

55. Tájékoztató jelentés Komló város zöldség-, gyümölcsellátásáról Komló Városi Tanács VB adatai /Pál József, 1973./

56. VADÁSZ ELEMÉR: Magyarország földtana
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1953.

57. dr.VARGHA KÁROLY: A Mecsek-vidék népmondái

58. Válogatott fejezetek az általános természetföldrajzból /Talajföldrajzi kérdések/
Tankönyvkiadó, Budapest, 1968.

59. VÁRNAI FERENC: Daloló Baranya
Pécs, 1971.

60. Visita canonica Mecsekjánosi 1829, 1864, 1941, 1942.

61. Ex verbis: Gallusz József VB elnök, Neubauer József MSZMP városi titkár
Benczes József a Mecsekgyöngye TSz elnöke
Ferencz Lajos főkönyvelő
Fülöp Mihály agronómus
Pál József agrármérnök
Korcsmár István Déldunántuli Kőbánya V. főkönyvelője
Hornyák József Déldunántuli Kőbánya V. technológus
Zseni Pál Carbon Könnyűipari V.igazgatója
Oszwald Józsefné " főkönyvelője
Czeti Vilmos " anyagbeszerzője
Morber János Baranya m.Vizmü V.igazgatója
Sonos László BVM komlói telepének vezetője
Szinger Péter " technikusa
Fikó Dezsőné Baranya m.Sütőipari V.,Komló
Kiss István Komlói NEM elnöke
Kutnyánszky József Komló, Muzeum vezető
Kovács Árpád főkönyvelő Kossuth-bánya,Komló

62. Uj Komló napilap
1953. február 26.
1961. január 27.
1962. január 30.
1961. január 31.
1962. október 19.
1962. május 22.
1963. junius 21.
1963. április 19.

63. Dunántuli Napló
1973. március 1.
1973. május 3.
1973. szeptember 13.
1973. november 15.
1973. november 29.
1973. december 13.
1973. december 28.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

I. A FÖLDRAJZI KÖRNYEZET GAZDASÁGI HASZNOSSÁGA 1. oldal

A/ A Mecsek hegység földtani viszonyai, különös tekintettel a szénbányászatra 2. oldal

B/ A komlói amfibólandezit kőzettani leirása és genesise 6. oldal

C/ Felszindomborzat 8. oldal

D/ Az éghajlat 10. oldal

E/ Komló talajtakarója 16. oldal

F/ Természetes növénytakaró 20. oldal

G/ A lakosság életkörülményeit javitó földrajzi tényezők /turizmus, üdülőhelyek/ 23. oldal

II. A TÁRSADALOM GAZDÁLKODÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE /1500-1968-ig/ 29. oldal

1. Mezőgazdaság 29. oldal

1/ A Batthyany uradalom kialakulása és az ott folyó gazdálkodás 30. oldal

2/ Komló és környékének uj birtokosa Engel Adolf 33. oldal

3/ A kisparaszti gazdálkodás 36. oldal

4/ A közös gazdálkodás utján 42. oldal

5/ A komlói kerttársulások 50. oldal

2. Szénbányászat

a/ A XVIII.sz.második felétől a XX.sz.fordulójáig 53. oldal

b/ A szénbányászat fejlődése a századfordulótól 1945-ig 55. oldal

c/ A komlói szénbányászat fejlődése a felszabadulás után 60. oldal

3. Épitőanyagipar

a/ A kőbányászat története 1945-ig 74. oldal

b/ A komlói kőbánya gazdasági fejlődése a II.világháboru után 80. oldal

III. AZ EGYOLDALÚ IPARSTRUKTURA KÖVETKEZMÉNYE A FONTOSABB TERMELÉSI TÉNYEZŐK TÜKRÉBEN 86. oldal

IV. AZ EGYES GAZDASÁGI ÁGAZATOK HELYZETÉNEK VIZSGÁLATA 1968-1971-ig 98. oldal

V. A FELDOLGOZÓ IPAR MEGTEREMTÉSE ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI 101. oldal

A/ Ipartelepitési tényezők 101. oldal

1. Munkaerőhelyzet 101. oldal

2. Szakmai képzés 111. oldal

3. Természeti adottságok 114. oldal

4. Energia-ellátás 116. oldal

5. Közlekedés 117. oldal

6. Területi kooperációk 123. oldal

7. Épületek 124. oldal

8. Infrastruktura 124. oldal

B/ Az ipartelepités konkrét eredményei

A CARBON KÖNNYŰIPARI VÁLLALAT

1. Kialakulásának története 128. oldal

2. A háromprofilu vállalat nyersanyag ellátása 142. oldal

3. A munkáslétszám és a termelés változása 145. oldal

4. Szociális létesitmények 155. oldal

5. A vállalat kereskedelmi kapcsolatai 157. oldal

MÁJUS 1 RUHAGYÁR

MAGYAR OPTIKAI MŰVEK KOMLÓI GYÁRA 168. oldal

A SZOLGÁLTATÓIPAR HELYZETE 174. oldal

1. Az egyes szolgáltatási ágak 176. oldal

2. A kisiparosok szolgáltató tevékenysége 179. oldal

3. Vizszolgáltatás 182. oldal

C/ Az ipartelepités további lehetőségei 192. oldal

1. Szénbányászat 194. oldal

2. Fafeldolgozás 199. oldal

BIBLIOGRÁFIA 206. oldal

TARTALOMJEGYZÉK 211. oldal